ДЕННИЦА.

JUTRZENKA.

ДЕННИЦА. JUTRZENKA.

СЛОВЯНСКОЕ ОБОЗРѢНИЕ ✶ PRZEGLĄD SŁOWIAŃSKI

ИЗДАВАЕМОЕ
ПЕТРОМЪ ДУБРОВСКИМЪ.

WYDAWANY
PRZEZ PIOTRA DUBROWSKIEGO.

Slavus sum, nihil slavici a me alienum esse puto.

ЧАСТЬ ПЕРВАЯ. CZĘSC PIERWSZA.

Spis rzeczy po str. 218

ГОДЪ II. ROK.

ВАРШАВА. WARSZAWA.

1843.

Za pozwoleniem Cenzury Rządowéj.

I.

ЧЕШСКАЯ ПОЭЗІЯ.

Два сонета

изъ лирико-эпической поэмы Коллара:

ДОЧЬ СЛАВЫ* »*SLAWY DCERA*«

POEZYA CZESKA.

Dwa sonety

z liryczno-epicznego poematu Kollara:

CÓRKA SŁAWY.*

Od Athosa k Trigle, k Pomořanům,
Ode Psjho k Poli Kosowu,
Ode Carigradu k Petrowu,
Od Ladogy dole k Astrachaňům;

Od Kozáků ku Dubrowničanům,
Od Blatona k Baltu, Ozowu,
Ode Prahy k Moskwě, Kyowu,
Od Kamčatky až tam ku Japanům;

* Мы всегда будемъ приводить, по-возможности, дословный переводъ каждаго словянскаго стихотворенія, помѣщаемаго въ *Денницѣ*, единственно для того, чтобы облегчить чтеніе подлинника. На оберткѣ этой книжки напечатана сравнительная таблица, показывающая произношеніе буквъ по правописанію, принятому Чехами и Сърбо-Илирами. — Собственно сърбская азбука объяснена будетъ въ-послѣдствіи времени, потому-что неготовы еще нѣкоторыя сърбскія буквы, заказанныя нами.

Польскій переводъ напечатанъ здѣсь по правописанію чешскому. Давно уже польскіе ученые, какъ-то Заборовскій въ XV в., Бродзинскій, признали необходимымъ буквы: *cz*, *rz*, *sz*, *szcz* замѣнить другими, отдѣльными, какъ это издавна принято Чехами. И такъ, чтобы познакомить польскихъ читателей съ этимъ правописаніемъ, столь распространеннымъ въ западной словянщинѣ, (между Чехами, Лужичанами и Илирами), мы употребляемъ, по образцу Чеховъ: č вм, *cz*, ř вм. *rz*, š вм.*sz*, šč вм. *szcz*, также для однообразія и ž вм. ż. Ред.

* Zawsze przytaczać będziemy, ile możności, dosłowny przekład każdéj słowiańskiéj poezyi, umieszczonéj w *Jutrzence*, jedynie dla tego, ażeby ułatwić czytanie oryginału. Na okładce tego poszytu wydrukowana jest tabella, wskazująca jak wymawiać litery, podług pisowni przyjętéj przez Czechów i Sérbo-Ilirów. Właściwe sérbskie abecadło objaśnionêm będzie w późniéjszym czasie, gdyż nie są jeszcze gotowe niektóre sérbskie litery, zamówione przez nas.

Przekład polski wydrukowaliśmy tu pisownią czeską. Już dawno uczeni polscy, jak Zaborowski w XV w., Brodziński, uznali potrzebę głoski: *cz*, *rz*, *sz*, *szcz*, zastąpić innemi pojedynczemi, jak to oddawna przyjętem jest przez Czechów; my więc dla zaznajomienia czytelników polskich z tą pisownią, tyle upowszechnioną w zachodniéj słowiańszczyznie (między Czechami, Łużyczanami i Ilirami), używamy na wzór Czechów: č zam. *cz*, ř zam. *rz*, š zam *sz*, šč zam. *szcz*; nakoniec dla jednostajności także ž zam. ż.— *Red.*

Ural, Tatra, Wolga, řeka Sawská,
A wšech hor i krajin okolek,
Kde se koli mluwa slyšj Slawská:

Zaplesejte, bratřj, i wy i já,
Ljbejme se při tom wespolek,
To hle wlast je naše: WŠESLAWIA!

Wšecko máme, wěřte moji drazj,
Spoluwlastenci a přátelé!
To, co mezi welké, dospělé,
W člowěčenstwě národy nás sázj;

Zem i moře pod námi se plazj,
Zlato, střjbro, ruky umělé,
Řeč i zpěwy máme weselé,
Swornost jen a oswěta nám scházj!

Dejte nám tu, s duchem wšeslawosti,
A ai nàrod máte widěti,
Jaky nebyl ještě w minulosti;

W prostředku se mezi Řekem, Britem,
Naše jméno bude blyštěti,
Na sklepenj swěta hwězdokrytém.

Отъ Аѳоса до Триглава и Поморья, отъ Песьяго и до Косова Поля, отъ Цареграда до Петрограда, отъ Ладоги до Астрахани;

Отъ Козаковъ до Дубровничанъ, отъ Блатона до Бальта и Азова, отъ Праги до Москвы и Кіева, отъ Камчатки и до Японіи;

Уралъ, Татры, Волга, Сава, пространство всѣхъ горъ и странъ, гдѣ всюду слышится славянская рѣчь:

Торжествуйте, братья, и вы и я,—будемъ любить друга друга; взгляните, это наша дѣдина: ВСЕСЛАВІЯ!

Od Athosa do Trigława* i Pomořan, o Psiego Pola do Kosowa, od Carogrodu do Petrogrodu, od Ładogi až do Astrachania.

Od Kozaków do Dubrowničan, od Blatona do Bałtyku* i Azowa, od Pragi do Moskwy i Kijowa, od Kamčatki až do Japonii;

Urał, Tatry, Wołga, Sawa, i obšar wšystkich gór i krajów, wšędzie, gdzie rozlega się mowa słowiańska:

Rozradujcie się, bracia, i wy i ja, kocha będziemy jeden drugiego wzajemnie; patřcie to jest naša dziedzina: WŠECHSŁAWIA!

Все есть у насъ, вѣрьте, мои любезные соотечественники и друзья! Все, что даетъ намъ мѣсто между великими, созрѣвшими въ человѣчествѣ, народами.

Земля и небо подъ нами разстилаются; есть у насъ золото, серебро, руки художническія, языкъ и пѣсни веселыя, — не достаетъ намъ только единодушія и просвѣщенія!

Дайте намъ ихъ вмѣстѣ съ духомъ всеславянства, тогда-то увидите и народъ такимъ, какимъ онъ еще не былъ во времена былыя;

Между Грекомъ и Британцемъ будетъ блистать наше имя, на звѣздномъ небосклонѣ міра!

Wšystko mamy, wieřcie, moi drodzy rodacy i přyjaciele! wšystko, co między wielkiémi, dojřałémi w člowiečeństwie ludy mieści nas;

Ziemia i moře pod nami się rozpościera; złoto, srebro, ręce umiejętne, mowę i śpiewy wesołe mamy, — brakuje nam tylko zgody i oświaty!

Dajcie je nam z duchem wšechsławości; wtedy zobačycie i naród, jakim ješče nie był w přešłości;

Pośród Greka i Brytańčyka naše imie błyščéć będzie na gwiazdzistém sklepieniu świata!...

ВЕЛИКАЯ КНИГА.

Стихотвореніе Вац. Вл. Небескаго.

WIELKA KSIĘGA.

Poezya Wacł. Wł. Nebeskiego.

Ach, jak welká, božské wěštby plná knjha
Tiše, diwoswatě srdci se otwjrá,
Oko tam když w neskaumané řjše zjrá,
Kde se hwězda za hwězdau bez konce mjhá!

*

Nikdy sem ti nerozuměl, knjho swatá!
Ale ted', když na swém lůžku trudně sedjm,
W oku slzu, w srdci bol, a zhůru hledjm—
Ach, ted' wjm, co mluwjš, knjho hwězdozlatá!

О, какая великая, исполненная божественнаго пророчества книга, тихо, торжественно открывается сердцу, когда взоръ устремляется въ необъятное пространство, гдѣ звѣзда за звѣздою безконечно мерцаетъ!

Никогда не понималъ я тебя, священная книга! Но когда печально сижу на своемъ ложѣ; когда въ глазахъ слезы, а въ сердцѣ горесть, и въ вышину смотрю я, — ахъ, тогда постигаю, что говоришь ты, книга звѣздная!..

Ach jaka wielka, pełna wieščb boskich księga, cicho, uročyście otwiera się sercu, kiedy wzrok zatapiam w nieobjętą přestřeń, gdzie gwiazda za gwiazdą bez końca migoče.

Nigdy cię nie rozumiałem, księgo święta! Leč kiedy utrapiony siedzę na łożu, w očach mam łzy, a w sercu goryč, i spoglądam wysoko,— ach wtedy rozumiem, co mówiš, księgo gwiazdzista!

СУДОВЩИКЪ.

Повѣсть Госпожи Краковъ. *

Когда, въ тихій лѣтній вечеръ, множество экипажей стремится по улицѣ Новый-Свѣтъ въ Лазенки или Виллановъ, вы не одинъ разъ можете увидѣть небольшую группу, состоящую изъ женщинъ и мужщинъ, которая, поворотивъ въ тополевую аллею, ведущую къ Вислѣ, гуляетъ потомъ по каменной набережной или, занявъ мѣста на дерновомъ валу, любуется прелестнымъ видомъ, который отсюда открывается. Безъ сомнѣнія, этимъ людямъ нравится смотрѣть на варшавскія зданія, которыхъ крыши, башни и куполы теряются въ небосклонѣ, или, лучше сказать, въ облакахъ пыли, носящихся надъ ними густою, удушливою завѣсою; они любятъ глядѣть на многочисленные сады, которыми городъ, словно по ступенямъ, опускается къ Вислѣ; на эти маленькіе убогіе домики, такъ часто затопляемые своевольною рѣкою и, не смотря на то, съ непонятною довѣрчивостію возникающіе все ближе и ближе къ берегу; наконецъ на это широкое бѣлое пространство водъ, за которымъ природа, какъ бы радуясь преградѣ, отдѣляющей ее отъ города, свободнѣе раскрываетъ свои прелести. Полосы желтаго песку и зеленыхъ луговъ, красныя крыши, выходящія изъ чащи садовъ, бѣлыя стѣны домиковъ, прихотливо прячущихся въ кустахъ Саксонскаго-Острова, мелькающіе здѣсь и тамъ между деревьями заливы рѣки и вдали черная нить лѣсовъ, замыкающая картину,— все это прельщаетъ и веселитъ взоръ, оживляетъ воображеніе и отраднымъ спокойствіемъ наполняетъ душу.

Въ одинъ вечеръ общество, въ родѣ описаннаго нами, стояло на набережной. Висла, обыкновенно величавая и прекрасная, представляла въ этотъ разъ самый оживленный видъ. Весь ея лѣвый берегъ покрывало множество судовъ, нагруженныхъ цинкомъ, желѣзомъ, хлѣбомъ, частію для Варшавы, частію для Данцига. На этомъ берегу, не разъ столь тихомъ и спокойномъ, господствовало теперь необыкновенное движеніе: нѣсколько человѣкъ, посредствомъ блоковъ, подымали съ судовъ огромные тюки цинка; жиды тащили на плечахъ тяжелые мѣшки съ пшени-

* Для польскихъ читателей помѣщаемъ въ этой книжкѣ *Тамань*, отрывокъ изъ повѣсти Лермонтова: *Герой Нашего Времени.*

цею, которую нѣмецкіе работники складывали на возъ, стоявшій на желѣзныхъ рельсахъ; убогія женщины и дѣти заботливо стряхивали соломенныя рогожи и собирали остатки зерна; судовщики отдыхали на разгруженныхъ судахъ, готовили себѣ ужинъ, или шумно смѣялись надъ бородатыми дѣтьми Израиля.

Одно изъ большихъ судовъ,— это былъ галяръ *,— привязанное канатомъ къ желѣзному кольцу, вбитому въ гранитную стѣну набережной, стояло такъ близко къ берегу, что легко можно было видѣть и слышать все, что на немъ происходило. На одномъ его концѣ, на связкѣ соломы, отдыхалъ судовщикъ, уже немолодой, но здоровый и видный мужчина: веселое румяное лице, живые черные глаза и наклоненная къ лѣвому уху красная шапочка обнаруживали въ немъ истиннаго Краковяка, а чистое бѣлье, бѣлый какъ снѣгъ кафтанъ, поясъ съ блестящими кольцами и та осторожность, съ которою развеселившіеся судовщики, перегоняя другъ друга на водѣ, старались не задѣть его судна, доказывали, что онъ былъ у нихъ въ большомъ почетѣ.

На другомъ концѣ судна, передъ низкимъ очагомъ, сдѣланнымъ изъ песку, мальчикъ, лѣтъ двадцати, очищалъ для ужина картофель. Судя по тому, съ какимъ стараніемъ онъ вырѣзывалъ самыя маленькія черныя пятнышки на каждой картофелинѣ, при чемъ безпрестанно мылъ себѣ руки, можно было заключить, что онъ не одинъ разъ видѣлъ, какъ заботливыя хозяйки занимались такою же точно работою.

Старшій смотрѣлъ на него съ улыбкою.

— Ну, братъ, сказалъ онъ послѣ минутнаго молчанія: больно ты хитеръ на выдумки; многіе изъ насъ скорѣе бы согласились ѣсть картофель съ кожей, чѣмъ столько около него возиться; такъ и знать сей-часъ бѣлоручку... А, можетъ статься, ты видѣлъ, какъ тамъ на берлинкахъ Нѣмки готовятъ для себя кушанье?

— Разумѣется, дядюшка Мартынъ, отвѣчалъ мальчикъ, они тамъ лучше живутъ, чѣмъ мы здѣсь. Что правда, то правда.

— Правда или нѣтъ, только я не совѣтую тебѣ часто туда заглядывать. Ужъ эти мнѣ Нѣмцы!... А Нѣмки!...

— Отчего жъ это, Мартынъ, ты такъ не любишь Нѣмокъ? спросила молодая женщина, между гуляющими. Слыша не разъ изъ устъ простаго народа выраженія нелюбви къ иностранцамъ, она хотѣла теперь увѣриться, имѣетъ ли эта нелюбовь какое-нибудь ос-

* Galar, szkuta, tratwa, различнаго устройства мелкія суда.

нованіе или она безотчетно переходитъ отъ однихъ къ другимъ.

Судовщикъ поднялъ голову и, узнавъ тѣхъ, съ кѣмъ въ теченіе цѣлой недѣли разговаривалъ почти каждый день, приподнялъ шапку и сказалъ:

— Отчего я ихъ не люблю?... О, я знаю, отчего!

— А не льзя ли и намъ объ этомъ узнать?

— Почему жъ нѣтъ! Только долго было бы все разсказывать.

— Ничего, мы присядемъ вотъ тутъ, на берегу, и охотно станемъ тебя слушать.

— Пожалуй, коли хотите; оно кстати, мнѣ и дѣлать сего-дня нечего.

Говоря такимъ образомъ, Мартынъ сошелъ на набережную по ветхой доскѣ, перекинутой съ судна, и когда любопытное общество заняло мѣста на длинной сосновой колодѣ, лежавшей въ низу вала, онъ сѣлъ на тюкѣ цинку, оперся локтемъ на другой тюкъ, вынулъ огниво изъ мѣшечка, висѣвшаго у него на поясѣ, и закуривши трубку, началъ такъ:

— »Сперва надо вамъ знать, что это моя собственная исторія, но разскажу я вамъ изъ нея только то, что можетъ убѣдить васъ, есть ли за что мнѣ любить нѣмецкій народъ. Да ужъ вы-то, сударыня, не Нѣмка ли? прибавилъ Мартынъ, обращаясь къ одной изъ слушательницъ, на губахъ которой навертывалась невольная улыбка: эти Нѣмцы такъ научились по-нашему говорить, что ихъ и узнать трудно.«

Послѣ торжественнаго увѣренія, что во всемъ обществѣ нѣтъ ни Нѣмца, ни Нѣмки, Мартынъ продолжалъ:

— »Въ двухъ миляхъ отъ Кракова, надъ самою Вислою, лежитъ деревенька Буковѣцъ; въ этой-то деревенькѣ съ незапамятныхъ временъ жилъ мой отецъ, дѣдъ, прадѣдъ, а можетъ статься и пращуръ! Я и мои дѣти родились тамъ же и... можетъ-быть, это вамъ страннымъ покажется, только въ нашемъ семействѣ одно и то же имя всегда переходитъ отъ отца къ сыну; старшаго мальчика обыкновенно крестятъ Мартыномъ, приговаривая, что Вислѣ сгрустнется, если перестанетъ плавать по ней судовщикъ Мартынъ Скорый Лѣсъ.

Слыхалъ я часто отъ моихъ товарищей-судовщиковъ, что когда они въ первый разъ отчаливали отъ берега, то брала ихъ такая грусть и тоска, что они бы рады были сей-часъ же воротиться домой; я этого не помню, потому-что былъ еще маленькимъ мальчишкой, когда, по смерти моего отца, дѣдъ мой взялъ меня съ собою въ Данцигъ. Не такіе, правда, судовщики были тогда, какъ теперь... Куда какъ весело тащиться на тят

желомъ неуклюжемъ галярѣ и еще не съ своимъ товаромъ! Не такъ было въ то время!... Плывешь, бывало, на шкутѣ или полу-шкутѣ, которая летитъ по вѣтру, какъ борзый конь, а корма смѣло разбиваетъ на двѣ полосы воду, которая съ шумомъ выливается на борты, плещетъ о весла и пѣнится еще, далеко за судномъ, словно со злости, что не въ-состояніи догнать его.

А тутъ какъ вѣтеръ подуетъ въ распущенный парусъ, да завертитъ флагомъ!... Вспомнить, такъ сердцу весело! А какая радость, когда пріѣдешь наконецъ въ Данцигъ! Живутъ тамъ не одни Нѣмцы: не разъ завернетъ въ портъ высокій худощавый Англичанинъ, или толстый красный Голландецъ, иногда увидишь тамъ и вертляваго Француза и даже Турка въ чалмѣ: всѣ они ухаживаютъ за польскою пшеницею, а судовщикъ, сидя въ своемъ маленькомъ суденышкѣ, только покручиваетъ усъ, да поглядываетъ, съ какою жадностію эти господа, пріѣхавшіе на большихъ корабляхъ, нюхаютъ и пересматриваютъ наше зерно.

Но теперь все иначе! Рѣдко кто изъ насъ имѣетъ свой собственный товаръ; нагрузятъ тебѣ судно хлѣбомъ, да и вези его въ Варшаву или Данцигъ; а какъ привезешь его на мѣсто, ссыплешь въ лабазы и получишь деньги, то не знаешь, кто его продалъ, кто и почемъ купилъ: никто тебѣ и спасибо не скажетъ.. А! чтожъ дѣлать!

Ну, да я былъ еще молодымъ мальчикомъ, а меня на Вислѣ ужъ хорошо знали; ѣздилъ я то съ дѣдомъ, то самъ на его шкутѣ; старикъ платилъ мнѣ болѣе, чѣмъ наемнымъ судовщикамъ, такъ, что на двадцатомъ году я ужъ нажилъ порядочную копѣйку.

Однажды надо было снаряжаться въ Данцигъ, но такъ-какъ хлѣбъ былъ не свой, а чужой, то дѣду не хотѣлось самому ѣхать; онъ далъ мнѣ судно, поручилъ мнѣ на немъ мальчиковъ въ команду, и я весело отправился въ путь; за мною, какъ за человѣкомъ бывалымъ, потянулось изъ околицъ штукъ до двадцати галяровъ, тратвъ, полушкутъ, на которыхъ все были знакомые мнѣ парни. Мы минули Сандомиръ, Казимиръ и другіе прибрежные города. Лѣто случилось сухое и было мелководье, но такъ-какъ черезъ нѣсколько дней приходился св. Іаковъ и, по нашимъ примѣтамъ, должна была къ этому дню прибыть вода, то мы и остановились подъ Варшавою.

Въ то время не было еще этого, какъ вы его называете, *бульвара*, ни тополевой дороги, ни фабрикъ, ни паровой мельницы, но точно какъ теперь, стояло немо-

го поодаль отъ берега нѣсколько берлинокъ. Видалъ я ужъ много этихъ берлинокъ, но только теперь, находясь въ пристани и отъ нечего дѣлать, сталъ я къ нимъ присматриваться, вотъ какъ и этотъ фертикъ. Особенно въ одной берлинкѣ, стоявшей тутъ же близъ моего судна, понравились мнѣ маленькія окна съ занавѣсками, блестящая посуда, которую хозяйка старательно чистила каждый день, цвѣты въ горшкахъ, поставленные передъ дверьми, а всего болѣе хорошенькая дѣвушка, которая по вечерамъ ихъ поливала.

Я могъ видѣть все, что дѣлалось у нихъ въ комнаткѣ, и мнѣ казалось, что эти Нѣмцы живутъ, какъ господа: и тѣсно, а какъ все чисто и въ порядкѣ! Гораздо лучше, чѣмъ у насъ, въ избѣ!

Во всемъ Буковцѣ,размышлялъ я, краше всѣхъ Марыся, но эта Нѣмка, особенно, когда она, въ тоненькомъ передникѣ и въ сорочкѣ съ манжетами, стоитъ передъ небольшою желѣзною печью и блестящею жестяною ложкою снимаетъ пѣну съ горшковъ, показалась бы графинею передъ Марысей. Признаться, не слишкомъ мнѣ нравилась на Нѣмкѣ черная круглая шапочка, которая прикрывала ея волосы; коса у Марыси, заплетенная въ ленты, была гораздо красивѣе; но и то правда... когда случалось, что вѣтеръ размечетъ ея волосы, или что за работою не успѣетъ она ихъ причесать, то, можетъ быть, было бы и лучше, если бы она носила такую нѣмецкую шапочку.

Пока видѣлъ я румяныя щечки моей Марыси, пока блестѣли передо мною ея черные глаза, мнѣ казалось, что нѣтъ въ цѣломъ свѣтѣ ея краше; я уже намекалъ дѣду о томъ, какъ бы мнѣ на ней жениться; я съ нимъ даже спорилъ, когда онъ мнѣ говорилъ, что она сирота, живетъ у чужихъ людей и что я не получу за нею ни двухъ грошей... А Нѣмка!... это было совсѣмъ другое дѣло: бѣла, какъ молоко,— знать, что по солнцу не ходила; ея голубые глазки глядѣли на меня такъ умильно, сама же она улыбалась такъ сладко, что у меня сердце не разъ хотѣло выскочить изъ груди.

Между-тѣмъ прошли три дня, наши примѣты насъ обманули, воды въ рѣкѣ не прибавилось ни сколько: надо было еще ждать.

На четвертый вечеръ я сидѣлъ на своей шкутѣ; моя Нѣмка стояла на самомъ краю берлинки и чесала бѣлымъ гребнемъ черную, какъ смоль, собачку; вдругъ собачка вырвалась у нея изъ рукъ и бухъ.... упала въ воду, близехонько отъ меня. Ach Herr Je!... вскричала дѣвушка, ломая себѣ руки; не думая долго, я бросился въ мою старую знакомку Вислу,

упосившую уже черное пеблагодарное твореніе, и вытащилъ собачку изъ воды.

На крикъ молодой Нѣмки, ея родители выскочили изъ компатки и, видя, что я тщетно усиливался подать съ пизкой шкуты собачку ихъ дочери, опи опустили маленькую лѣстницу и просили, чтобы я взошелъ къ нимъ.

Никогда не ожидалъ я такого успѣха; не помня себя отъ радости, я однимъ прыжкомъ очутился па берлинкѣ, отряхнулъ съ себя воду и поклонился па всѣ стороны.

Старый Нѣмецъ указалъ мнѣ рукою па небольшой тюкъ, лежавшій на палубѣ: это, безъ сомнѣнія, значило, чтобы я па немъ сѣлъ, и я не заставилъ себя просить два раза; передо мною, у дверей, стояла Лотхенъ, гладила собачку и украдкой па меня посматривала. Хозяинъ и хозяйка, испуганные крикомъ дочери, оставили-было свой ужинъ, но чтобы онъ совершенно не простылъ, то опи преспокойно снова принялись за него, не заботясь о молчавшемъ гостѣ; когда же Нѣмецъ порядочно наѣлся, то онъ вспомнилъ обо мнѣ и, пе отрывая головы отъ оловянной тарелки, спросилъ:

— Куда ѣдешь, товарищъ?

— Въ Данцигъ.

— А чье судно?

— Мое собственное, отвѣчалъ я смѣло: вѣдь было все равно, мое ли, или дѣда.

Старый Нѣмецъ поправилъ колпакъ, его жена взяла съ полки чистую тарелку и, поставивъ ее подлѣ себя на столѣ, сказала:

— »Если вы еще не ужинали, то неугодно ли.....?«

Не кстати мнѣ было отказывать; я сѣлъ возлѣ нихъ и положилъ себѣ па тарелку картофелю, который, какъ мнѣ казалось, плавалъ въ маслѣ: ничего не бывало! ни солоно, ни жирно; приправлено только какимъ-то соусомъ, отъ котораго несло дымомъ. Судовщикъ, извѣстно, неприхотливъ, но тутъ я ничего не могъ проглотить. Пустяки же, подумалъ я, эта блестящая мѣдь и олово! Во сто разъ лучше глиняный горшокъ, да въ горшкѣ вкусная ѣда. Я положилъ ложку на столъ, Нѣмцы не упрашивали меня ѣсть; тогда Лотхенъ собрала остатки ужина и ушла па другой конецъ берлинки; старуха стала отдергивать пологъ у кровати, и я простился съ моими новыми знакомцами.

Съ тѣхъ поръ мы видались по нѣскольку разъ въ день; вязала ли Лотхенъ чулокъ или очищала картофель, опа всегда мнѣ улыбалась; я черпалъ ей воду, когда она хотѣла полить цвѣты; я даже не одинъ разъ пытался заговорить съ нею, но разговоръ нашъ какъ-

ло не клеился и мы не могли понять другъ друга.

Наконецъ Нѣмка до того меня обворожила, что когда мы, недѣли черезъ двѣ послѣ св. Іакова, отчалили отъ берега, то я уже не думалъ болѣе о Марыси.

Въ пути берлинка Готлиба шла подлѣ моей шкуты; дѣвушка почти по цѣлымъ днямъ сидѣла на палубѣ: она ласкала свою собачку и будто бы *ей* говорила, что она очень любитъ черные глаза и черные волосы. Я не пропустилъ мимо ушей ни одного слова, и утѣшалъ себя, что мои глаза еще чернѣе, чѣмъ у счастливой собачонки, и потому должны еще болѣе нравиться Лотхенъ.

Плыви себѣ, какъ хочешь, дѣдушкина шкута! Одни мальчики тобою управляютъ, а я сажусь, какъ можно ближе къ берлинкѣ, высѣкаю Готтлибу огонь на трубку, тру кирпичъ для его жены и услуживаю имъ, какъ могу, рѣшившись просить руку дѣвушки, сей-часъ же по пріѣздѣ въ Данцигъ. Какое дѣло, что она небойко говоритъ по-польски — меньше будетъ со мною спорить; да еще такая жена кладъ, потому-что не поймешь ни ея гнѣва, ни угрозъ, а если захочетъ быть добра, такъ это и безъ словъ можно понять.

Мы пріѣхали въ Торунь; подъ городомъ, у берега Вислы, какъ въ то время, такъ и теперь, тянется цѣлый рядъ мельницъ; я и прежде зналъ, что около этихъ мельницъ опасно, и потому всегда старался въ этомъ мѣстѣ править судно на середину рѣки, но тутъ берлинка Готтлиба загораживала мнѣ дорогу; Лотхенъ обрывала листья съ цвѣтовъ въ горшкахъ и пускала ихъ по вѣтру, а я, какъ сумасшедшій, бѣгалъ за ними съ одного конца шкуты на другой.

— Эй! Эй! раздалось за мною множество голосовъ: мельницы! правѣе! кричали судовщики, но уже было поздно: мое судно, которое должно было показывать другимъ путь, попало на пали первой мельницы и захватило ее съ собою.

Ach Gott! Ach Herr Je! O weh! вопилъ мельникъ съ женою и дѣтьми, плывя между нами, пока Готлибъ не объяснилъ ему по-нѣмецки, что бѣда невелика, и что мои товарищи отведутъ его мельницу назадъ къ берегу. Нѣмецъ, казалось, успокоился, но когда мы привязали его несчастную мельницу къ новымъ палямъ, то онъ схватилъ меня за пуговку кафтана и потребовалъ съ меня за испугъ и за потерю времени — девять талеровъ!

Я взялся за голову! Давай торговаться съ мельникомъ; Готтлибъ, его родной братъ, вмѣшался въ нашъ споръ; наконецъ, послѣ долгихъ це-

реговоровъ было рѣшено, что я долженъ сей-часъ же заплатить мельнику пять талеровъ, иначе— маршъ въ тюрьму! Что тутъ дѣлать, когда у меня не было въ карманѣ ни десяти злотыхъ, а деньги мнѣ слѣдовало получить только въ Данцигѣ. Я почесывалъ себя затылокъ, не зная, чѣмъ пособить горю, какъ Лотхенъ, которая посматривала на меня издалека, шепнула что-то своей матери и та согласилась заплатить за меня пять талеровъ, съ тѣмъ, чтобы я далъ ей на эту сумму расписку.

Не такъ уже весело плылъ я далѣе;—вотъ тебѣ и приволокнулся! размышлялъ я самъ съ собою: нѣтъ, довольно съ меня, надо же когда-нибудь остепениться. Будь у меня жена, я бы не гонялся за поблекшими листьями, а смотрѣлъ бы за судномъ; и такъ рѣшено: женюсь, но на комъ? ну, разумѣется, на Лотхенъ; она хороша собою, отецъ и мать ея люди богатые и добрые, чего жъ еще больше?... Послѣ этого я по-прежнему продолжалъ ухаживать за дѣвушкою, пока наши суда не вошли въ гавань.

Готтлибъ жилъ съ своимъ семействомъ въ полумили отъ Данцига. Какъ только ссыпалъ я зерно, гдѣ было нужно, и получилъ слѣдовавшія моему дѣду деньги, то поспѣшилъ заплатить мой долгъ женѣ Готтлиба. Глаза у меня разбѣжались, когда я вошелъ къ нимъ въ комнаты: чтó за богатство! Вышитыя занавѣски на окнахъ, орѣховаго дерева столы и комоды, а полъ! я боялся переступить черезъ порогъ, чтобы слѣды моихъ подкованныхъ сапоговъ не остались на такомъ полу.

Шкафы были наполнены мѣдною посудою и бѣльемъ; стакановъ и чашекъ — не перечесть; было у нихъ нѣсколько коровъ, овецъ и утокъ — опять безъ счета; за домомъ большой садъ, за садомъ еще больше земли, и все это должно было когда-нибудь достаться Лотхенъ, которая была единственною дочерью Готтлиба.

Зачѣмъ было откладывать? Въ тотъ же самый вечеръ я сказалъ Готтлибу, что желаю быть его зятемъ; онъ поговорилъ съ женою и дочерью, и охотно на то согласился.

Я сталъ ходить къ нимъ по два раза въ день.

— »Далеко тебѣ къ намъ ходить, сапоги дерешь, Мартынъ; сказалъ мнѣ Готтлибъ чрезъ недѣлю послѣ того, какъ я посватался: да въ трактирѣ и дорого надо за все платить, бросаешь деньги; лучше-ка ты переходи къ намъ жить, мы дадимъ тебѣ комнатку на чердакѣ, даромъ, а за съѣстное жена моя лишняго не возметъ съ тебя.«

Вотъ я и перешелъ къ нимъ жить; кормили-то они опрятно, да

несытно; только глазки моей Лотхенъ служили мнѣ приправою. Я настаивалъ, чтобы сговоръ былъ до моего отъѣзда, но мнѣ отвѣчали, что неготово приданое Лотхенъ, и что надо еще пригласить на свадьбу ея стараго дядю, который живетъ далеко и котораго она наслѣдница; словомъ, развѣ черезъ годъ, если Богъ дастъ дождаться, я могу повезти домой свою жену.

Я уже обратно собирался въ Буковѣцъ, но будущій мой тесть сталъ меня просить, чтобы я помогъ ему убрать на полѣ остальной ячмень; какъ тутъ отказать, когда и Лотхенъ, пожимая мнѣ руку, уговариваетъ, чтобы я не торопился.

Жатва кончилась, я опять давай прощаться.

— Bleib, Martinchen! Сказала Лотхенъ, поглаживая меня по головѣ.

— Bleib, lieber Sohn! Прибавилъ Готтлибъ; выкопаемъ вмѣстѣ картофель.

Я подумалъ немного, потомъ отправилъ шкуту домой подъ командою дальняго нашего родственника, который вмѣстѣ со мною пріѣхалъ въ Данцигъ: онъ долженъ былъ сказать моему дѣду, что я посватался за хорошенькую богатую Нѣмку.

Прошелъ Августъ, прошелъ и Сентябрь, — я опять сталъ собираться въ путь.

— Подожди еще двѣ недѣли, сказала жена Готтлиба: подходитъ ярмарка, накупимъ всего, что нужно для вашего хозяйства.

Вотъ я все жду, а между-тѣмъ орю и сѣю въ полѣ съ Готтлибомъ, копаю въ саду, работаю вдвое больше, чѣмъ дома, и всегда охотно, потому что дѣлаю это для родителей моей Лотхенъ и для нея самой.

Настала ярмарка. Мы пошли въ ряды; хозяйка моя покупаетъ дюжинами полотенцы и салфетки, цѣлыя штучки кисеи и ситцу; если случится, что у ней недостанетъ двухъ-трехъ талеровъ, то она занимаетъ ихъ у меня и не отдаетъ, а я о томъ мало забочусь: вѣдь мое же все будетъ, когда я женюсь на ея дочери.

Прошелъ наконецъ и Октябрь. О, пора, пора домой! дѣдъ вѣрно стосковался безъ меня.— Нѣмцы меня болѣе не удерживаютъ, только Лотхенъ плачетъ, что такъ долго-де меня не увидитъ.

(Окончаніе слѣдуетъ).

TAMAŃ. *

Ustęp z romansu Lermontowa
pod tytułem:
BOHATYR NASZEGO WIEKU.

Tamań jest to liche nadmorskie miasteczko w Rossyi. O mało, że tam nie umarłem z głodu, jeszcze w dodatku chciano mnie utopić.

Przyjechałem późno w nocy, strudzony kilkodniową podróżą. Woźnica mój zatrzymał zmęczoną trójkę przed jednym z murowanych domów, na wstępie do miasta. Strażnik, kozak czarnomorski, usłyszawszy głos dzwonka, wrzasnął nagle [illegible]dzony; „Kto idzie?" Wyszli naprzeciw mnie podoficer i dziesiętnik. Powiedziawszy im cel mojego przyjazdu, i że jestem oficerem, przysłanym z polecenia władzy z depeszami do oddziału armii czynnéj, domagałem się kwatery. Dziesiętnik oprowadził mnie po całém mieście; ale wszędzie kwatery były zajęte. Zimno wskróś mnie przejmowało; przepędziwszy trzy noce bezsennie, nie miałem ochoty czwartéj pod gołem niebem strawić, i zacząłem się gniewać.

Prowadź mnie, gdzie chcesz, łotrze! krzyknąłem rozgniewany. Ja muszę znaleść kwaterę, choćby u djabła. »Jest jeszcze jedna kwatera, odrzekł dziesiętnik, skrobiąc się po głowie,— lecz panu się nie spodoba, bo jest podejrzana.«—Nie pojmując właściwego znaczenia ostatniego wyrazu, kazałem iść naprzód, i po długiém błądzeniu po błotnistych ulicach, gdzie tylko stare płoty widziałem, przyjechaliśmy do niewielkiéj chaty, nad brzegiem morza położonéj. Dach trzciną pokryty i białe ściany mego nowego mieszkania oświecał księżyc; na podwórzu otoczoném murem z piaskowca, stała na boku druga chatka, mniejsza i bardziéj zniszczona od pierwszéj.

Sciany jéj nachylały się ku morzu, a niżéj, prawie u samego muru, ze szmerem pluskały ciemno-modre bałwany. Księżyc spokojnie poglądał na ich burzliwy żywioł, a ja przy jego świetle mogłem odróżnić w oddaleniu dwa okręty, których czarne liny nakształt pajęczyny unosiły się po nad przestworem morza. Są w przystani statki, pomyślałem, udam się więc jutro do Geleńdżyka.— Obowiązek ordynansa pełnił przy mnie kozak liniowy. Kazawszy mu zanieść tłomoki i odprawić woźnicę, zacząłem wołać na gospodarza. Nikt się nie odzywa, — stukam,— napróżno.....

Cóż to się znaczy? Nareszcie wybiegł z sieni chłopiec czternastoletni.

* Dla rossyjskich czytelników umieszczona tu jest powieść pani Kraków: *Flis*.

Gdzie gospodarz? „Nie ma go.—“ Jak to, wcale nie ma go?—»Wcale.«— A gospodyni?

„Poszła na przedmieście.« Któż mi drzwi otworzy? rzekłem, uderzerzając w nie nogą. Drzwi same się otworzyły; z chaty wilgoć buchnęła. Zapaliłem siarniczkę i spojrzałem w oczy chłopcu; przy świetle spostrzegłem, że ów chłopiec był niewidomy od urodzenia. Stał nieruchomy przedemną; zacząłem przypatrywać się rysom jego twarzy. Przyznam, że mam odrazę do wszystkich ślepych, głuchych, niemych, chromych, garbatych i. t. d. Uważałem, że zawsze jest jakieś krewieństwo między powierzchownością człowieka a jego duszą, jakby za utratą zmysłu, traciła i dusza jakąś władzę uczuć.

Zacząłem się przyglądać twarzy niewidomego, lecz cóż można wyczytać w twarzy bez oczu?..... Dług go patrzyłem na niego z mimowolnym żalem, gdy nagle uśmiech przebiegł po jego ustach, który, niewiem dla czego, zrobił na mnie nieprzyjemne wrażenie.

W głowie mojéj powstało podejrzenie, że nie jest ślepy, jak się nim być wydaje; napróżno starałem się przekonać siebie, że bielma oczu udać nie podobna — dla czegożby? Zawsze jestem skłonny do podejrzeń!....“

Czyty syn gospodarza? zapytałem po chwili milczenia.—»Nie?« — Któż więc jesteś? »Sierota ubogi.« — Czy gospodyni ma dzieci? »Nie, miała córkę, lecz ta uciekła z Tatarem.«— Z jakim Tatarem?

»— Bies go tam wie! Krymski Tatar, łodziarz z Kiercza.« Wszedłem do izby, gdzie dwie ławki i stół, oraz ogromny kufer, składały wszystkie jéj sprzęty. Na ścianie nie było żadnego Śgo Obrazu — zła wróżba. Przez wybitą szybę wiał wiatr morski; wydobyłem z tłomoka kawałek woskowéj świecy, i zapaliwszy, zacząłem układać rzeczy; postawiłem w kącie broń i szablę, pistolety położyłem na stole, rozesłałem burkę na ławie, na drugiéj położył się kozak, który w dziesięć minut już smaczno zasnął, ale ja oka zmrużyć nie mogłem. Przedemną w ciemności ciągle uwijał się chłopiec z białemi oczami. Tak przeleżałem blisko godzinę. Księżyc świecił przez okno, a promienie jego rzucały blask na podłogę. Nagle na ziemi zobaczyłem cień. Wstałem i wyjrzałem przez okno; ktoś powtórnie przebiegł i skrył się, Bóg wie gdzie.

Niemogłem przypuścić, iżby jaka istota zbiegła pionowo po spadzistem brzegu, jednakże nie mogła się gdzie indziéj podziać. Wstałem, wziąłem na siebie burkę, przypasałem kindżał i pocichu wyszedłem z chaty; naprzeciw siebie, spostrzegłem niewidomego. Zaczaiłem się przy płocie, a on pewnym, lecz ostrożnym krokiem przeszedł koło mnie. Pod pa-

-hą niósł jakieś zawiniątko, i pobiegłszy ku przystani, zaczął się spuszczać wązką i krętą ścieżką. W tym dniu niemi zaśpiewają a ślepi przejrzą, pomyślałem, idąc za nim w takiéj odległości, ażebym go z oczu nie stracił.

Tym czasem księżyc zaczął się okrywać chmurami, a nad morzem unosiła się mgła, przez którą zaledwie dojrzyć można było latarnię, oświecającą tył niedaleko stojącego okrętu; u brzegu rozbijała się piana bałwanów, które co chwila zagrażały mu zatopieniem.

Z trudnością schodząc ze spadzistości, przedzierałem się przez kręte drogi; nagle zatrzymał się ślepy, obrócił się na prawo i szedł tak blizko wody, iż zdawało się, że go pochwycą i uniosą bałwany; lecz że to nie była zapewne pierwsza jego przechadzka, sądziłem po pewności, z jaką stąpał z kamienia na kamień i unikał rowów. Nareszcie zatrzymał się, jakby cóś podsłuchywał, usiadł na ziemi i położył koło siebie zawiniątko. Uważałem jego poruszenia, ukrywszy się za skałą sterczącą na brzegu. Po kilku minutach z przeciwnéj strony ukazała się jakaś postać, przystąpiła do ślepego i koło niego usiadła. Wiatr czasami donosił ich rozmowę.

„A cóż ślepy? odezwał się głos kobiecy. Burza się wzmaga a Janka nie widać.“—Janko nie lęka się burzy, odrzekł zapytany.« Mgła coraz się zwiększa“, wymówił znowu głos kobiecy z wyrazem smutku.

—Przez mgłę łatwiéj się przecisnąć koło strażniczych statków,—była odpowiedź.

„A jeżeli utonie“— J cóż wielkiego? pójdziesz w niedzielę do kościoła bez nowéj wstążki.

Nastąpiło milczenie; uderzyła mnie jednak ta okoliczność: ślepy mówił ze mną małorossyjskiém narzeczem, a teraz wyrażał się czysto po rossyjsku.

— Widzisz, że się nie mylę, rzekł znowu ślepy, uderzając w dłonie: Janko nie boi się ani morza, ani wiatrów, ani mgły, ani nadbrzeżnych strażników; przysłuchaj się, to nie woda pluska, nie oszukasz mnie,— to jego długie wiosło.

Kobieta odskoczyła i zaczęła się wpatrywać w niezmiorzoną przestrzeń morza z wyrazem niespokojności.

„Bredzisz ślepy“ rzekła, „nic nie widać.“—Wyznaję, żem pilnie zwracał uwagę, czy zdaleka nie płynie coś nakształt łódki, lecz nic dostrzedz nie mogłem. Tak upłynęło dziesięć minut, kiedy między piętrzącemi się bałwanami ujrzałem jakiś czarny punkcik, który raz się zwiększał, to znowu zmniéjszał.

Ostróżnie przedzierająca się przez bałwany, zbliża się łódka do brzegu. Doświadczony być musiał żeglarz, kiedy w taką noc odważył się przepłynąć odnogę 20 wiorst rozległośc

mającą, i przyczyna, która go pobudziła do tego, równie ważna być musiała. Tak myśląc, z mimowolném biciem serca spoglądałem na słabą łódkę, która jak kaczka nurzała się w wodzie, potém, wstrząsnąwszy wiosłem nakształt skrzydeł, wyskakiwała z głębi, aż kiedym sądził, że o brzeg uderzy i rozbije się w kawałki, ona zręcznie obróciwszy się bokiem, wpłynęła w maleńką zatokę wcale nie uszkodzona. Wyszedł z niéj człowiek średniego wzrostu w tatarskiéj baraniéj czapce, machnął ręką i wszyscy troje zaczęli cóś wyrzucać z łodzi; ciężar widać był wielki; niepojmuję, jakim sposobem łódź nie zatonęła.

Wziąwszy wszyscy troje po zawiniątku na plecy, spuścili się na dół i wkrótce utraciłem ich z oczu. Trzeba było wrócić do domu, ale przyznam się, że wszystkie te osobliwe wypadki zrobiły mnie nieco niespokojnym i ledwie doczekałem się rana.

Mój kozak bardzo się dziwił, gdy przebudziwszy się, zobaczył, że jestem zupełnie ubranym; nie wyjawiłem mu jednak przyczyny. Popatrzywszy chwil kilka z okna na błękitne niebo, zasiane licznemi obłoczkami, na dalekie krymskie pobrzeże, ciągnące się nakształt fijoletowéj taśmy, i zakończone skałą, na wierzchu któréj bieli się wieża, udałem się do twierdzy Fanagoryi, dla dowiedzenia się od komendanta o czasie mego odjazdu do Gelendżyku.

Ale niestety! komendant nic mi pewnego powiedzieć nie mógł. Statki, będące w przystani, były álbo strażnicze, albo kupieckie, które jeszcze nie miały tak prędko odbić.

„Być może, że za trzy lub cztery dni przybędzie pocztowy statek,« rzekł komendant. »A wtenczas zobaczymy.“ Powróciłem do domu posępny i rozgniewany. We drzwiach spotkałem kozaka z zalęknioną twarzą.

»Źle, wielmożny panie!« rzekł do mnie. Tak, przyjacielu, Bóg wie, kiedy ztąd wyjedziemy!

Na te słowa bardziéj się jeszcze zasmucił i schyliwszy się ku mnie, rzekł: »źle się tu dzieje. Spotkałem dziś czarnomorskiego podoficera, którego dobrze znałem, był bowiem przeszłego roku w naszym oddziale. Gdym mu opowiedział, gdzieśmy się zatrzymali kwaterą, rzekł mi:« tam, przyjacielu, zły duch gości, ludzie niedobrzy!«I w rzeczy saméj, cóż to za ślepy? chodzi wszędzie sam na rynek po chleb i wodę... widać, że nikomu dziwném się to nie wydaje.«

— Czy pokazała się gospodyni?

»Dziś przyszła stara, a z nią jéj córka «— Jaka córka? ona niema córki.— »A Bóg ją wie, kto ona jest, jeżeli nie córka; staruszka siedzi teraz w swojéj chacie.« Poszedłem do chałupy. Piec był dobrze napalony, a w nim gotował się obiad dosyć

dostatni, jak na biedaków. Stara na wszystkie moje pytania odpowiadała, że jest głucha. Cóż było z nią robić? obróciłem się do ślepego, który siedział przy piecu i przykładał na ogień chrustu. No i cóż, ślepy diabełku, rzekłem, wziąwszy go za ucho, mów, gdzieżeś się włóczył w nocy z zawiniątkiem, he? Na te wyrazy ślepy zapłakał, krzyknął i westchnął: „gdzie ja chodziłem?.... nigdzie nie chodziłem... z zawiniątkiem? z jakim zawiniątkiem?« — Na ten raz usłyszała stara, i zaczęła mruczyć: «otóż wygadują jeszcze na biednego! za cóż? cóż panu zrobił?« Przykrzyło mi się to wszystko, i dla tego wyszedłem z postanowieniem odkrycia źródła téj tajemnicy. Okryłem się burką i usiadłem na kamieniu, spoglądając na odległą przestrzeń; przedemną ściągnęło się wzburzone morze, a jednostajny szum podobny do szmeru zasypiającego miasta, przypomniał mi dawne lata, przeniósł myśli moje na północ do naszéj stolicy. Wzruszony temi wspomnieniami, zapomniałem o obecnych chwilach..... Tak upłynęła blizko godzina, a może i więcéj.. W tém cóś podobnego do śpiewu obiło się o moje uszy. Była to pieśń i głos kobiety, lecz zkąd?.. Przysłuchuję się: nuta pyrzyjemna, to przeciągła, to smutna, to szybka i żywa. Oglądam się, nikogo nie ma na około; przysłuchuję się znowu—dźwięki, jakby z nieba wychodziły. Podosłem oczy: na dachu mojéj chaty stała dziewica, w sukni w pasy, z rozpuszczonemi włosami, prawdziwa rusałka. Zakrywszy oczy dłonią od promieni słonecznych, bacznie wpatrywała się w niezmierzone przestworze, to śmiała się i rozprawiała sama z sobą, to znowu pieśń śpiewała. Pamiętam ją co do słowa:

Swoboda to święta,
Gdy morze przed nami,
A na niém okręta
Z białemi żaglami.
A przy nich tam łódka,
Wśród pląsów, igraszek,
Suwa się malutka,
Jak w powietrzu ptaszek.
Wiatr zadmie, z roszkoszą
Okręta w przestworze
Wnet skrzydła podnoszą
J lecą na morze.
Myśl szczęściem się poi!
Wy, morskie bałwany,
Nie topcie mi mojéj
Łódeczki kochanéj;
Bo na niéj w te progi
Przybywa już przecie
Mój młodzian, mój drogi!
Skarb cały na świecie!

Mimowolnie przyszło mi na myśl że w nocy słyszałem tenże sam głos; chwilę myślałem, i gdym znowu spojrzał na dach, dziewczyny już tam nie było. W tém przebiegła koło mnie, spiewając cóś innego, i klaszcząc w palce, przybiegła do staréj; tu wszczęła się między niemi sprzeczka.—Nagle ujrzałem, że znowu śpiesznie biegnie moja Undyna; a gdym się z nią zrównał, zatrzy-

mała się i bacznie zajrzała mi w oczy, jakby zdziwiona moją obecnością; potem niedbale obróciła się i spokojnie poszła ku przystani.

Na tém się nieskończyło: cały dzień kręciła się koło mojéj kwatery, śpiewy i tańce na chwilę nie ustawały. Dziwna istota! Na jéj twarzy nie było żadnych znaków obłąkania; przeciwnie, oczy jéj z wielką przenikliwością zatrzymywały się na mnie, jakby obdarzone jakąś magnétyczną własnością i zdawały się za każdym razem czekać zapytania. Lecz jak tylko zaczynałem mówić, uciekała, złośliwie się uśmiechając.

Bez wątpienia nigdzie takiéj dziewicy nie widziałem. Była mniéj piękna, lecz co do piękności, mam swoje uprzedzenia . . . Była dobréj rasy, a rasa w kobietach, jak i w koniach, jest ważną rzeczą; to odkrycie należy do młodéj Francyi. Ta rasa po większéj części wydaje się w chodzie, w rękach i nogach, szczególniej nos wiele znaczy. Nos kształtny rzadszy jest w Rossyi od małéj nóżki. Moja śpiewaczka zdawała się nie mieć więcej, jak lat ośmnaście. Nadzwyczajna gibkość jéj kibici, nachylenie głowy jéj tylko właściwe, długie jasne włosy, płeć jéj cokolwiek ogorzała na szyi i na ramionach, a osobliwie nos kształtny, — wszystko to było dla mnie czarującém. Chociaż w jéj spojrzeniach z ukosa, czytałem coś dzikiego i podejrzanego; chociaż w jéj uśmiechu było coś niedocieczonego, lecz cóż znaczą te podejrzenia: nos kształtny pozbawił mnie rozumu; wystawiałem sobie, że znalazłem Mignonę Goethego, ten dziwaczny utwór jego niemieckiéj wyobraźni, — i zaiste, między tamtą i moją było wiele podobieństwa: też same przejścia z gwałtownéj niespokojności do zupełnéj nieruchomości, też same zagadkowe mowy, też same skoki i dziwne pieśni. Wieczorem zatrzymawszy się we drzwiach, wszedłem z nią w następującą rozmowę.

Powiedz mi, piękna, zapytałem, coś robiła dzisiaj na dachu?

„Patrzałam, skąd wiatr wieje.“ Dla czegóż? „Skąd wiatr, stąd i szczęście. —“ J cóż? czy pieśnią wzywałaś szczęścia? — »Gdzie się śpiewa, tam się i szczęści.« — A jak wyśpiewasz sobie nieszczęście? — »No i cóż? gdzie nie będzie lepiej, tam będzie gorzej, a od złego do dobrego także niedaleko.«

Któż cię nauczył téj pieśni? — „Nikt, jeżeli mi się spodoba zaśpiewam; kto ma usłyszyć, usłyszy; a kto niepowinien usłyszyć, ten jéj niezrozumie.« — A jak się nazywasz moja śpiewaczko? — »Kto chrzcił, ten wié.« — A kto chrzcił? „Albo ja wiém.« — Jaka skryta! A ja i tak dosyć się dowiedziałem o tobie (nie zmieniła się na twarzy, nie ruszyła ustami, jakby nie o niéj była mowa). Dowiedziałem się, żeś wczoraj wieczorem chodziła nad brzeg. J tu

bardzo dokładnie opowiedziałem jéj wszystko com widział, myśląc, że się zmięsza: bynajmniej! Rozśmiała się na całe gardło. „Wieleś pan widział, lecz mało wiesz; a co wiesz to trzymaj pod zamknięciem.“ A jeślibym naprzykład chciał donieść komendantowi? i tu zrobiłem bardzo poważną, a nawet surową minę. Ona skoczyła, zaśpiewała i schowała się, jak ptaszek wystraszony z krzaka. Ostatnie moje wyrazy były zupełnie nie w swojém miejscu; wtenczas nieprzewidywałem ich ważności, lecz późniéj miałem przyczynę żałowania tego. Jak tylko się zmierzchło, kazałem kozakowi zrobić herbaty, zapaliłem świecę i usiadłem przy stole, paląc fajkę. Jużem kończył drugę szklankę herbaty, gdy w tém drzwi skrzypnęły, posłyszałem lekki szelest sukni i kroków, zadrżałem i obróciłem się,—była to moja Undyna! Usiadła naprzeciw mnie spokojnie i milcząca wlepiła swój wzrok we mnie; nie wiem dla czego, ale to spojrzenie wydało mi się bardzo czułe. Przypomniało mi jedno z tych spojrzeń, które dawniéj tak samowładnie rozrządzały mojém życiem. Jak się zdawało, czekała na zapytanie, ale ja milczałem, pełen nieznanego pomięszania.— Twarz jéj pokryta była bladością, wyrażającą pomięszanie wewnętrzne; ręka jéj bez celu posuwała się po stole, uważałem w niéj lekkie drżenie; pierś jéj to się wysoko wznosiła, to znowu zdawała się, zatrzymywać w sobie oddech. Ta cała komedya zaczynała mnie już nudzić, i już gotów byłem przerwać milczenie najprozaiczniejszym sposobem, t.j. ofiarować towarzyszce szklankę herbaty, gdy nagle przyskoczyła do mnie, objęła za szyję rękami i gorący i ognisty pocałunek złożyła na moich ustach. Zaćmiło mi się w oczach, zakręciło w głowie, uścisnąłem ją w moich objęciach z całą mocą młodzieńczej namiętności, a ona jak żmija wyśliznęła się z moich rąk, szepnąwszy mi do ucha: »Dzisiaj w nocy, skoro wszyscy zasną, wychodź nad brzeg“, wybiegła z pokoju. W sieni wywróciła imbryk i świecę stojącą na ziemi. „To djabeł, nie dziewczyna“, krzyknął kozak, który się położył na słomie, i marzył o rozgrzaniu się resztą herbaty. Teraz dopiero przyszedłem do siebie.

Po dwóch godzinach, kiedy wszystko w przystani umilkło, przebudziłem mego kozaka. Jeżeli wystrzelę z pistoletu, rzekłem do niego, to biegnij nad brzeg. Zrobił wielkie oczy i machinalnie odpowiedział: „Słucham wielmożnego pana!“

Zatknąłem za pas pistolet i wyszedłem. Ona czekała już na mnie na brzegu spadzistości; suknia jéj była bardzo lekka, mała chustka pokrywała jéj giętką kibić.

„Idź pan za mną!“ rzekła, wziąwszy mnie za rękę, i zaczęliśmy

schodzić na dół. Nie rozumiem, ja kim sposobem niezłamałem sobie karku; obróciliśmy się potem i w prawo udaliśmy się tąż samą drogą, którą dnia poprzedniego szedłem za ślepym. Księżyc jeszcze się nie pokazał, i tylko dwie gwiazdki jak dwa zbawienne drogo-skazy, świeciły na ciemno błękitnym horyzoncie. Olbrzymie bałwany powoli toczyły się jeden za drugim, zaledwie unosząc łódkę, przymocowaną u brzegu.

»Wsiądźmy do łódki«, rzekła moja towarzyszka. Wachałem się, nie będąc lubownikiem sentymentalnych przejażdżek po morzu, ale nie czas było wymawiać się. Skoczyła w łódkę, ja za nią, i nie zdążyłem jeszcze przyjść do siebie, gdym spostrzegł, że płyniemy.

Coż to znaczy? rzekłem z gniewem.— »To znaczy, odrzekła, sadzając mnie na ławce i objąwszy rękoma: to znaczy, że ja ciebie kocham.....« Jéj usta dotknęły się moich, i uczułem na mojéj twarzy jéj ognisty oddech.. ...

W tém cóś wpadło w wodę... chwytam za pas, pistoletu niema. Teraz okropne podejrzenie wpadło do mojéj duszy, krew uderzyła do głowy! Oglądam się—jesteśmy od brzegu na pięćdziesiąt sążni, a ja nie umiem pływać! Chcę odepchnąć ją od siebie, lecz jak kot przyczepiła się do mojéj sukni, a w tém silne uderzenie zaledwie nie rzuciło mnie w morze. Łódka się pochyliła, lecz się poprawiłem; wszczęła się między nami okropna walka. Wściekłość sił mi dodawała, ale wkrótce poznałem, że ustępuję memu przeciwnikowi w zręczności.... —Czego chcesz? krzyknąłem, mocno ścisnąwszy jéj małe ręce; palce jéj trzeszczały, jednakże nie krzyknęła: jéj natura wytrzymała tę próbę.—„Ty widziałeś,“ rzekła,—„doniesiesz», i silnie powaliła mnie na krawędź; oboje po pas wychyliliśmy się z łódki; włosy jéj dotykały się wody; chwila ta była stanowczą. Oparłem się kolanem o dno, uchwyciłem ją jedną ręką za włosy, drugą za gardło, puściła moję suknię, a ja w oka mgnieniu rzuciłem ją w morskie bałwany.

Było dosyć ciemno, głowa jéj mignęła dwa razy między pianą morską, i więcéj już jéj nie widziałem..... Na dnie łódki znalazłem połowę starego wiosła, i po długich usiłowaniach przybiłem do portu.

Idąc brzegiem do chaty, mimowolnie wpatrywałem się w tę stronę, gdzie dnia poprzedniego ślepy czekał na nocnego towarzysza. Księżyc zajaśniał, i ujrzałem cóś siedzącego w bieli na brzegu; zaczaiłem się powodowany ciekawością, i ległem na trawie nad brzegiem: wychyliwszy cokolwiek głowę, mogłem ze skały wszystko dobrze widzieć, co się na dole robiło, i nie mało się zdziwiłem, a nawet ucieszyłem, poznawszy moję rusałkę. Wyciskała morską pianę ze swoich długich

włosów; mokra koszula obciskała giętką jéj kibić i wysokie piersi. — Wkrótce ukazała się w oddaleniu łódka, szybko się przybliżyła, i z niéj, jak dnia poprzedniego, wyszedł człowiek w tatarskiéj czapce, ale ostrzyżony po kozacku, a za rzemiennym jego pasem wisiał wielki nóż. „Janko", rzekła „wszystko przepadło." Rozmowa ich ciągnęła się dalej, ale tak cicho, że nic usłyszyć nie mogłem. — Gdzież jest ślepy? rzekł nakoniec Janko podnosząc głos. „Posłałam go", była odpowiedź. W kilka minut ukazał się ślepy, niosąc worek na plecach, który włożył do łódki.

„Słuchaj, ślepy!" mówił Janko. Pilnuj tego miejsca.... Czy wiesz? tam są kosztowne towary.... powiedz (nie dosłyszałem nazwiska), że już u niego nie służę; interesa źle poszły, nie zobaczy mnie więcéj; teraz niebezpiecznie; pojadę szukać roboty w innem miejscu, a on już takiego zucha nie dostanie. Ale dodaj, że gdyby lepiéj za robotę płacił, to by i Janko go nieporzucił, a ja mam wszędzie miejsce, gdzie tylko wiatr wieje i morze szumi!" Po niejakiém milczeniu Janko mówił dalej: „Ona pójdzie ze mną; nie można jéj tu zostawić; a staréj powiedz, że jéj czas umierać, nażyła się długo, więcej nas nie zobaczy."

— „A ja?" odezwał się ślepy smutnym głosem. „Coż mi po tobie?" była odpowiedź. — Tymczasem moja Undyna wskoczyła w łódkę i kiwnęła na towarzysza, który coś włożył ślepemu w rękę, mówiąc: „Masz, kup sobie pierników." — Tyle tylko? rzekł ślepy.

„No, daję ci więcéj". — I rzucony pieniądz brzęknął uderzony o kamień. Ślepy go nie podniósł. Janko wsiadł do łódki, wiatr dął z brzegu: podnieśli mały żagiel i szybko popłynęli. Długo przy świetle księżyca migał biały żagiel pomiędzy ciemnemi bałwanami; ślepy ciągle siedział nad brzegiem; usłyszałem jak płakał, długo, bardzo długo. Przykro mi się zrobiło. J na cóż przeznaczenie rzuciło mnie w spokojne koło poczciwych *kontrabandzistów*? Jak kamień rzucony w ciche źródło strumyka, zmięszałem ich spokój, i jak kamień zaledwie sam nie poszedłem na dno!

Powróciłem do domu. W sieni trzeszczała w drewnianym talerzu dopalająca się świeca, a kozak mój niesłuchając rozkazu, spał głębokim snem, trzymając broń obiema rękami. Zostawiłem go w spokojności, i wziąwszy świecę, poszedłem do chaty. Moja szkatułka, szabla w srebrnéj oprawie, dagestański kindżał, — podarunek od przyjaciela, — wszystko zniknęło. Tu domyśliłem się, jakie rzeczy niósł przeklęty ślepy. Obudziwszy kozaka dosyć niegrzecznym szturchnieniem, połajałem go, nagniewałem się, i cóż było robić? Czyż nie śmiesznie byłoby skarżyć się przed zwierzchnością, że mnie ślepy chłopiec okradł, a osiemnastoletnia dziewczyna o mało nie utopiła? Dzięki Bogu, nazajutrz zdarzyła się sposobność jechania, opuściłem więc Tamań. Co się stało ze starą i biednym ślepym, nie wiem. Lecz cóż mi do radości i nieszczęść ludzkich, mnie, podróżującemu oficerowi, jeszcze za paszportem w interesie rządowym!

Przekł. z rossyjskiego.

II.

НАРОДНАЯ ПОЭЗІЯ СЛОВЯНСКИХЪ ПЛЕМЕНЪ.

Разоренный городъ.

НАРОДНАЯ ЛЕГЕНДА ВЕРХНЕ-ЛУЖИЦКИХЪ СЪРБОВЪ.

(Изъ сборника гг. Гаупта и Смолера).

NARODOWA POEZYA PLEMION SŁOWIAŃSKICH.

Zatracone miasto.

NARODOWA LEGENDA GÓRNO-ŁUŻYCKICH SÉRBOW.

(ZE ZBIORU PP. HAUPTA I SMOLER'JA).

WUTUPENE MJESTO.

Jjeł je bóh weršen do mjestačka
Na swojim zelenym wozyčku,
Haj wozyčku.

Do pół je mjestačka nepšišoł,
Wosredža mjestačka pozastał,
Haj pozastał.

Nichtón tam k nemu won nepšindže,
Štož jenož jedyn stary mješnik,
Haj stary mješnik.

„Cohodla płačeš, ty syno boži? '—
„Kaha ja płakaći nedyrbu,
„Haj nedyrbu?"

Ѣхалъ Господь Богъ въ городъ на своемъ зеленомъ возу, ой на возу.

До половины города не пришелъ онъ, въ серединѣ города остался, ой остался.

Никто тамъ къ нему не пришелъ, кромѣ одного стараго священника, ой стараго священника.

„Отъ чего ты плачешь, Сынъ Божій?"— „Какъ не плакать мнѣ, ой не плакать?"

„Надъ этимъ городомъ— великое знаменіе; великое знаменіе, ой кровавый мечъ, ой кровавый мечъ."

Jechał Pan Bóg do miasta na swym zielonym wozie, oj wozie.

Do połowy miasta nie došedł, we środku miasta pozostał, oj pozostał.

Nikt tam do niego nie přyšedł, próč jednego starego księdza, oj starego księdza.

„Čego ty płačeš, Synu Bożyʼ"— „Jakže nie mam ja płakać, oj płakać!"

„Nad tém miastem wielkie znamie, wielkie znamie, oj krwawy mieč, oj krwawy mieč."

„Wóše tóh' mjestačka wulke znamjo,
„Wulke mi znamjo, haj krawy meč,
„Haj krawy meč."

„Na jenym boku je krawy meč,
„Na druhim boku je čorny kšiž,
„Haj čorny kšiž."

„Na čo tón krawy meč pokazuje?"—
„Pokaže, pokaže wulku wójnu,
„Haj wulku wójnu."

„Na čo tón čorny kšiž pokazuje?"—
„Pokaže, pokaže wulki mór,
„Haj wulki 'lód."

„Zo budža maćerje dźjeći jjesć,
„Hišćen je nebudža we mjeri jjesć,
„Haj we mijeri jjesć."

„Budže so zebrać tón mały knajb,
„Hišćen je budže jim z rukow wudrjeć,
„Haj z rukow wudrjeć."

Nimo tam ćehńechu wojacy,
Z cuzeho kraja mi wojacy,
Haj wojacy.

„На одной сторонѣ кровавый мечъ, на другой сторонѣ черный крестъ, ой черный крестъ."

„Что означаетъ этотъ кровавый мечъ?"— „Означаетъ онъ, означаетъ великую войну, ой великую войну."

„Что означаетъ этотъ черный крестъ?"— „Означаетъ онъ, означаетъ великій моръ, ой великій голодъ."

„Тогда матери будутъ дѣтей пожирать, да еще не будутъ пожирать въ мирѣ, ой пожирать въ мирѣ."

„Прибѣжитъ маленькій мальчикъ, будетъ онъ ихъ (дѣтей) изъ рукъ вырывать, ой изъ рукъ вырывать."

Шли тамъ мимо воины, изъ чужаго края воины, ой воины.

„Po jednéj stronie— krwawy miecz, po drugiéj stronie čarny křyž, oj čarny křyž."

„Co ten krwawy miecz oznajmia?"— „Oznajmia, oznajmia wielką wojnę, oj wielką wojnę."

„Co ten čarny křyž oznajmia?"— „Oznajmia, oznajmia wielki mór, oj wielki głód."

„Wtenčas matki będą dzieci požerać, i ješče nie będą je spokojnie požerać, oj spokojnie požerać.

„Přyleci mały chłopčyk, będzie je (dzieci) z rąk šarpać, oj z rąk šarpać."

Šli tam mimo wojacy, z obcego kraju wojacy, oj wojacy.

Dyž so pak zamjestaškom wo'ladnychu,
Ničo tam 'jacy neslyšachu,
Haj neslyšachu,

Štož starych ludži wulki howk,
Małych tych džjeći wulki kšik,
Haj wulki kšik.

Nimo tam jjedžichu fórmani,
Z cuzeho kraja mi fórmani,
Haj fórmani

Tak sebi bez sobu powedachu:
„Lajće 'šak, božo mój, 'ladajće,
„Haj 'ladajće."

„Kajke to tola mjestaško bje,
„Njet je tu kameń na kamenju,
„Haj na kamenju."

„'Cemy da njetko'lej boha prosyć,
„Zo by nas bóh tón knez zwarnował,
„Haj zwarnował!"

„Zo by nas bóh tón knez zakitał.
„Pšed tajkim wulkim nezbožom,
„Haj nezbožom."

Когда же они на городъ оглянулись, ничего тамъ болѣе не услышали, ой не услышали,

Какъ только старыхъ людей ужасный вопль, малыхъ дѣтей ужасный крикъ, ой ужасный крикъ.

Ѣхали тамъ мимо возницы, изъ чужаго края возницы, ой возницы.

Такъ они другъ другу говорили: „Посмотрите, Боже мой, посмотрите, ой посмотрите."

„Какой это городъ прежде былъ, не остался камень на камнѣ, ой на камнѣ."

„Будемъ мы теперь Бога просить, чтобы насъ Господь Богъ сохранилъ, ой сохранилъ!"

„Чтобы насъ Господь Богъ защитилъ отъ такого великаго несчастія, ой несчастія."

Gdy na miasto obejřeli się, nic tam więcej nie usłyšeli, oj nie usłyšeli,

Tylko starych ludzi wielki jęk, małych dzieci wielki křyk, oj wielki křyk.

Jechali tamtędy furmani, z obcego kraju furmani, oj furmani.

Tak do siebie mówili: „patřcie no, mój Bože, patřcie, oj patřcie."

„Jakie to miasto było? nie pozostał kamień na kamieniu, oj na kamieniu."

„Będziemy teraz Boga prosili, ažeby nas Pan Bóg zachował, oj zachował."

„Ažeby nas Pan Bóg uratował od tak wielkiego nieššęścia, oj nieššęścia."

НАРОДНАЯ И ЛИТЕРАТУРНАЯ ЖИЗНЬ СЛОВАКОВЪ.

Статья Милослава Гурбана *

Легче народу произвести сто хорошихъ писателей, нежели совершенно обратиться въ другой народъ.
Юнгманнъ.

Вѣкъ XIX есть вѣкъ словянскій. Никогда еще, сколько запомнитъ исторія, міръ словянскій такъ не былъ дѣятеленъ и пробужденъ, и никогда еще Словяне такъ дружно не стремились къ одной цѣли, какъ теперь. Исключая вѣкъ Святополка, который подъ своею державою соединилъ всѣхъ Словянъ, обитавшихъ въ сердцѣ Европы, никогда еще не наставала эпоха столь благопріятная и подающая столько надеждъ для будущности словянской, какъ въ наше время· Однако жъ и это прекрасное явленіе словянства въ IX в. не можетъ согласоваться съ видами нашего времени, собственно потому, что такая мысль взаимнаго сознанія не произошла изъ среды самого народа, но родилась въ немъ подъ вліяніемъ внѣшнихъ обстоятельствъ, каковы, напр., страхъ, наведенный соединеніемъ Нѣмцевъ и насильственныя мѣры аварскаго владычества. Въ то время, безъ сомнѣнія, наиболѣе оживлялъ Словянъ сильный духъ могущественнаго Святополка. — Эта взаимность была поли

* Изъ сърбо-илирскаго повременнаго изданія: *Коло.* Кн. 1. Загребъ. 1842 г.

NARODOWE I LITERACKIE ŻYCIE SŁOWAKÓW.

Artykuł Miłosława Hurbana *

Łatwiej jest narodowi wydać stu dobrych pisarzy, aniżeli zupełnie przeistoczyć się w inny naród.
Jungmann.

Wiek XIX jest wiekiem słowiańskim. Nigdy jeszcze, ile sięga historya, świat słowiański tak nie był czynny i ożywiony, i nigdy jeszcze Słowianie tak jednomyślnie nie dążyli do jednego celu, jak teraz. Wyjąwszy wiek Swiatopełka, który pod swojém berłem połączył wszystkich Słowian, zamieszkałych w sercu Europy, nigdy jeszcze nie ukazała się epoka tak sprzyjająca i rokująca tyle nadziei dla przyszłości słowiańskiéj, jak za naszych czasów. Jednakowoż i owo piękne objawienie słowiaństwa w IX w. nie może odpowiadać widokom naszego czasu, właściwie dla tego, iż wtedy myśl wzajemnego zaznania się nie wynikła z pośród samego ludu, lecz zrodziła się w nim pod wpływem zewnętrznych okoliczności, jakiemi były np. obawa zdziałana przez połączenie Niemców i gwałtowne napierania potęgi awarskiéj. Bez wątpienia, w ten czas największą władzę nad Słowianami miał silny duch dzielnego Swiatopełka. Ta wzajemność była polity-

* Z pisma czasowego, wydawanego w Zagrebiu, w Kroacyi, pod tytułem: *Koło* (1842 Zesz. 1.)

тическая; держава Святополка опиралась на мечъ: она пала, когда мечъ переломился, — и блистательная эпоха исчезла на словянскомъ небѣ, какъ свѣтлый метеоръ, который, угасая, оставляетъ послѣ себя еще большій мракъ. Но Словяне XIX в. не утверждаютъ своей самобытности на кровавомъ мечѣ, не стремятся къ завладанію чужеплеменными державами. Мирно живя подъ разными владычествами, они сохраняютъ свою народность: языкъ, обычаи и чистоту нравовъ. Это—сокровище, священное благо, естественное право: для ихъ то защиты и свободы они поднимаютъ свое оружіе, оружіе духа образованности, разумности, литературы. Этотъ духъ проистекаетъ изъ народной стихіи, проходитъ чрезъ тончайшія нити и проникаетъ въ крѣпчайшія жилы словянской жизни; развиваетъ и усиливаетъ сознаніе народнаго взаимнаго быта всѣхъ Словянъ.

Всѣ нынѣшнія словянскія литературы направлены и стремятся къ двумъ цѣлямъ: 1. къ развитію каждаго племени изъ самого-себя, и 2. къ литературному общенію каждаго племени съ литературами другихъ племенъ. Одинъ долгъ лежитъ на всѣхъ этихъ литературахъ: духовное освобожденіе отъ чужеземщины и соединеніе народныхъ стихій. На сѣверѣ, литера-

czną; państwo Swiatopełka opierało się na mieczu; upadło, kiedy miecz się złamał, i świetna epoka znikła na niebie słowiańskiém, jak błyszczący meteor, który gasnąc pozostawia po sobie jeszcze większy zmrok. Lecz Słowianie XIX w. nie budują swojéj samoistności na krwawym mieczu, nie dążą do podbicia cudzoziemskich państw. Spokojnie żyjąc pod różnemi rządami, zachowują swoję narodowość: język, zwyczaje i nieskazitelność obyczajów. Jest to skarb, święte dobro, prawo przyrodzone; dla ich to obrony i swobody podnoszą swój oręż — oręż ducha oświaty, roztropności, literatury. Duch ten wynika z żywiołu narodowego, przechodzi przez najdelikatnicjsze wiązadła i przenika w najpotężniejsze żyły życia słowiańskiego; rozwija i wzmaga zaznanie wzajemnego narodowego bytu wszystkich Słowian.

Wszystkie teraźniejsze słowiańskie literatury są skierowane i dążą do dwóch celów: 1. do rozwinięcia każdego plemienia z samego siebie, i 2. do literackiego stykania się każdego plemienia z literaturami innych plemion. Jeden obowiązek leży na tych wszystkich literaturach: duchowe wyzwolenie z pod obczyzny i połączenie żywiołów narodowych. Na północy, literaturę

туру русскую и польскую покорилъ духъ французскій; на западѣ, чешскую и моравскую — духъ нѣмецкій; на югѣ, сърбо-илирскую — духъ итальянскій и латинскій; мы же, Словаки, прямо ухватились за чужеземщину и писали то по-латыни, то по-нѣмецки, то по-мадарьярски, а если мы и писали что нибудь на языкѣ народномъ, то это исключительно было духовнаго содержанія и предназначено для простонародья. Но сердце каждаго Словянина должно забиться отъ радости, если онъ увидитъ, какъ соплеменники его, со всѣхъ сторонъ, въ одно время, освобождаются отъ вліянія чужеземщины, и какъ та китайская стѣна, которая раздѣляетъ всѣ словянскія племена и литературы, болѣе и болѣе разрушается и уничтожается.— Всѣ извѣстные словянскіе пасатели заботятся о томъ, чтобы болѣе не было по десяти словянскихъ языковъ, по десяти отдѣльныхъ литературъ, по десяти, разливающихся въ разныя стороны, рѣкъ и протоковъ словянской жизни; но пусть къ одной цѣли направляются проводники нашего мышленія, слова, письменнаго языка, трудовъ и жизни; пусть соединяетъ насъ одинъ главный языкъ, языкъ прекрасный, богатый, благозвучный, гармоническій, юный. Да мы теперь и не имѣемъ *болѣе* языковъ словянскихъ, кромѣ одного глав-

rossyjską i polską podbił duch francuzki; na zachodzie czeską i morawską — duch niemiecki; na południu, sérbo-ilirską — duch włoski i łaciński; my zaś, Słowacy, prosto wzięliśmy się do cudzoziemszczyzny i pisaliśmy już to po łacinie, już to po niemiecku, już po madjarsku; i jeżeli pisaliśmy cokolwiek w języku ludu, było to wyłącznie treści duchownéj i przeznaczone dla pospólstwa. Lecz serce każdego Słowianina powinno prejąć się radością, gdy zobaczy, jak pobratymcy jego, ze wszystkich stron, w jednym czasie, wyswobadzają się od wpływu cudzoziemszczyzny, i jak ten chiński mur, który rozdziela wszystkie plemiona i literatury słowiańskie, coraz więcéj obala się i niszczy. Wszyscy najlepsi słowiańscy pisarze troszczą się o to, aby nie było więcéj dziesięciu języków słowiańskich, dziesięciu oddzielnych literatur, dziesięciu rozlewających się w różne strony rzek i potoków życia słowiańskiego; lecz niech do jednego celu skierowane będą przewodniki naszéj myśli, mowy, języka piśmiennego, prac i życia; niech łączy nas jeden główny język, piękny, bogaty, dźwięczny, harmonijny, młodociany. Wszak i nie mamy teraz *więcéj* języków słowiańskich, prócz jednego głównego; mamy tylko cztere główne narzecza, czyli cztery piśmienne języki, które za

наго; имѣемъ же только четыре главныя нарѣчія или четыре письменные языка, которые посредствомъ литературы сообщаютъ своимъ отраслямъ плоды просвѣщенія, науки, искусства, взаимно черпая другъ у друга силу и жизнь.

Такъ-то должно поступать; такой-то путь ведетъ къ желанному достиженію народнаго образованія! — Это составляетъ отличительную черту словянства въ наше время, отличительную черту XIX вѣка. Русскіе и Чехи, Поляки, Сърбы и Сърбо-Илиры, переводятъ на свои нарѣчія сочиненія другихъ словянскихъ писателей. — Что же сказать о лужицкихъ Сърбахъ, объ этихъ забытыхъ Словянахъ, могуществомъ времени заброшенныхъ въ отдаленный уголокъ западнаго словянства? — Всматриваясь въ нынѣшнюю ихъ дѣятельность, я не иначе думаю, что мертвые встали изъ гробовъ своихъ, услышавши звукъ трубы Архангела.. .Вотъ лежатъ предо мною журналы: *Денница* и *Сърбская Газета*. Эти забытые Словяне простираютъ къ намъ свои руки, какъ братья, погибающіе въ морскихъ волнахъ и зовущіе насъ на помощь. Сколько намъ извѣстно, и у насъ, въ Венгріи, на эти журналы нашлось довольно подписчиковъ; навѣрно также можемъ сказать, что число ихъ мало-по малу умножится. Вотъ плоды благодѣтельной словянской взаимности!

pośrednictwem literatury udzielają swoim gałęziom płody oświaty, nauki, sztuki, wzajemnie czerpiąc jeden u drugiego siłę i życie.

Tak trzeba działać, taka to droga prowadzi do pożądanego osiągnienia narodowéj oświaty! — Stanowi to wybitny rys słowiaństwa za naszych czasów, wybitny rys XIX w. Rossyanie i Czesi, Polacy, Sérby i Sérbo-Ilirowie przekładają na swoje narzecza dzieła innych słowiańskich pisarzy. Cóż powiedzieć o Sérbach łużyckich, o tych zapomnianych Słowianach, których potęga czasu rzuciła w oddalony kąt zachodniéj słowiańszczyzny. Wpatrując się w teraźniejszą ich czynność, nie inaczéj myślę, tylko że umarli wstali z grobów swoich na odgłos trąby Archanioła.... Oto leżą przedemną pisma: *Jutrzenka* i *Gazeta Sérbska*. Ci zapomnieni Słowianie wyciągają do nas ręce, jako bracia ginący w morskich bałwanach i wołający na nas o pomoc. Ile nam wiadomo, i u nas, w Węgrzech, dosyć prenumeratorów na te pisma znalazło się; napewno możemy powiedzieć, że liczba ich coraz będzie wzrastała. To są owoce dobroczynnéj słowiańskiéj wzajemności!

Теперь обратимся къ народной и литературной жизни Словаковъ.

Словаки — величайшая подпора венгерскаго престола и королевства. Они живутъ въ верхнихъ комитатахъ (жупаніяхъ) этого государства и, кромѣ того, повсемѣстно разселены по своему отечеству, такъ, что едва найдется городъ, гдѣ бы не было Словаковъ, въ большемъ или меньшемъ числѣ. Они говорятъ нарѣчіемъ чешско-словенскимъ, нарѣчіемъ благозвучнымъ, живымъ, богатымъ и чрезвычайно замѣчательнымъ по своей пѣвучести, прекрасному произношенію, также касательно законовѣдѣнія и по другимъ отношеніямъ къ жизни. Словаки любятъ заниматься торговлею, промышленностію, искусствами и науками; даже самые бѣднѣйшіе изъ нихъ съ охотою читаютъ книги, жаждутъ науки и новостей, съ охотою готовы чему-нибудь учить другихъ и съ охотою также учатся у другихъ.

Такъ было до-сихъ-поръ; но какъ только суровый мадьяризмъ проникнулъ въ мирное обиталище и жизнь этого способнаго, спокойнаго словянскаго племени, то и народная жизнь его перестала быть явною, укрывшись въ домашнемъ и дружескомъ кругу. Мы можемъ сказать о себѣ, что въ самомъ дѣлѣ живемъ, какъ народъ, но мы не оказываемъ никакихъ знаковъ жизни. Словацкій языкъ

Teraz zwróćmy się do narodowego i literackiego życia Słowaków.

Słowacy są największą podporą węgierskiego stanu i królestwa. Mieszkają w górnych komitatach (żupanijach) tego państwa i prócz tego, wszędzie rozsiedleni w swoim kraju, tak, że zaledwie znajdzie się miasto, gdzieby nie było Słowaków, w większéj lub mniejszéj liczbie. Mówią narzeczem czesko-słoweńskiém, narzeczem dźwięczném, żywém, bogatém i nadzwyczaj ważném dla swojéj śpiewności, przyjemném w wymawianiu; ważném jeszcze dla prawoznawstwa i innych stosunków życia.—Słowacy lubią trudnić się handlem, rzemiosłami, przemysłem, sztukami i naukami; nawet najbiedniejsi z pomiędzy nich chętnie czytają książki, pragną nauki i nowości, chętnie uczą innych i chętnie także uczą się od innych.

Tak było dotąd. Lecz jak tylko surowa madjarszczyzna wcisnęła się do spokojnego przybytku i życia tego zdatnego, łagodnego słowiańskiego plemienia, wtedy i jego życie narodowe przestało być jawném, ukryło się w domowém i przyjacielskiém zakresie. Możemy powiedzieć o sobie, że w saméj rzeczy żyjemy jako naród, lecz nie okazujemy żadnych znaków życia. Język słowacki jest usunięty ze

исключенъ изъ всѣхъ общественныхъ заведенiй, и только еще въ церквахъ раздаются набожныя пѣсни и одушевленныя проповѣди на словенскомъ языкѣ. Народъ живетъ мирно, занимаясь хлѣбопашествомъ, торговлею и ремеслами, въ особенности искусствами, науками и литературою, и утѣшается тѣмъ, что, можетъ быть, придетъ время, когда Богъ и Вѣра Христова помогутъ ему и избавятъ его отъ ярма, которое наложили на него кривые изтолкователи государственныхъ законовъ. Словакъ странствуетъ по сосѣднимъ австрiйскимъ владѣнiямъ, гдѣ всегда находитъ своихъ земляковъ и собратiй. У себя, дома, онъ употребляетъ въ разговорѣ словацкiй языкъ и защищаетъ его, гдѣ только представится случай къ защитѣ. Нѣтъ общества, нѣтъ собранiя, нѣтъ бесѣды, гдѣ бы не было говорено и переговорено о словенской народности. Такимъ-то образомъ распространяется идея; народъ пробуждается, чтобы мыслить и развиваться, и народная жизнь входитъ въ жизнь.

Жизнь нашего народа есть двоякая и состоитъ изъ двухъ сторонъ. Одна изъ нихъ хотя очень малочисленна, но богата, блистаетъ почестями, саномъ и, извѣстностiю; другая — многочисленна, но убога, ограничена и не отличается ни почестями, ни саномъ.

wszystkich publicznych zakładów, i tylko jeszcze w kościołach dają się słyszyć nabożne pieśni i pełne natchnienia kazania w języku słoweńskim. Lud żyje spokojnie, trudniąc się rolnictwem, handlem i rzemiosłami, szczególniéj zaś sztukami, naukami i literaturą, i cieszy się, iż może nadejdzie czas, kiedy Bóg i Wiara Chrześciańska dopomogą mu i wybawią go od jarzma, które narzucili mu błędni tłumacze praw Państwa. — Słowak wędruje do sąsiednich austryackich prowincyj, gdzie zawsze znajduje swoich ziomków i współbraci. — W domu u siebie używa w rozmowie języka słowackiego i broni go, gdzie tylko wypadnie sposobność do obrony. Niema towarzystwa, niema schadzki, nie ma biesiady, w wyższéj i niższéj klassie, gdzie by nie mówiono o narodowości słoweńskiéj — Takim to sposobem rozszerza się idea, lud obudza się, ażeby myślić i rozwijać się, i życie narodowe przeistacza się w życie.

Życie naszego ludu jest dwojakie i ma dwie strony. Jedna chociaż bardzo nieliczna, lecz jest bogata, błyszczy honorami, dostojeństwem i znakomitością; druga liczna, jest ubogą, ograniczoną i nie odznacza się ani honorami, ani dostojeństwem.

Высшее сословіе народа, какъ-то: чиновники, нѣкоторые купцы и граждане, причисляющіе себя къ образованнымъ людямъ, принадлежатъ къ первой сторонѣ. Между ними рѣдко встрѣчаются люди, которые, подобно *Чапловичу*, *Илати* (Gabriel Plathy) и нѣкоторымъ другимъ, защищаютъ свою народность, и которымъ народъ наиболѣе обязанъ за честь свою. Другая сторона состоитъ изъ нисшаго сословія, изъ купеческихъ, ремесленническихъ, мѣщанскихъ и земледѣльческихъ обществъ и семействъ, также изъ особъ духовныхъ, исповѣданія католическаго и евангелическаго, съ малымъ исключеніемъ. Къ этой сторонѣ принадлежитъ и большая часть образованной молодежи. Вотъ наши защитники народности и словенской жизни.

Wyższa klasa ludu, jako to urzędnicy, niektórzy kupcy i mieszczanie, uważający siebie w liczbie ludzi światłych, należą do pierwszéj strony. Między niemi rzadko napotykają się ludzie, którzy, podobnie jak *Czapłowicz*, *Plathy* i niektórzy inni, bronią swoję narodowość, a którym lud najwięcéj obowiązany jest za swoję cześć. Druga strona składa się z niższéj klasy, z kupieckich, rzemięślniczych, mieszczańskich i rolniczych towarzystw i familij, także z osób duchownych, wyznania katolickiego i ewangielickiego, z małym wyjątkiem. Do téj strony również należy większa część ukształconéj młodzieży. To są obrońcy narodowości i życia słoweńskiego.

Послѣдняя сторона народа болѣе и болѣе успѣваетъ въ народности, пробуждаясь къ самосознанію. Народныя игры и увеселенія распространяются между Словаками; учреждаются библіотеки и общества чтенія; умножаются собиратели подписчиковъ на словенскія книги, любители вѣстей и новостей изъ словянскаго міра, — о чемъ, назадъ тому десятъ лѣтъ, едва-едва носились слухи.

Ostatnia strona ludu coraz większe czyni postępy w narodowości, budząc ducha samowiedzy. Gry i zabawy ludu rozszerzają się między Słowakami, urządzają się biblioteki i towarzystwa czytania; pomnażają się zbieracze prenumeraty na dzieła słoweńskie, miłośnicy wiadomości i nowin ze świata słowiańskiego, o czem przed dziesięciu laty zaledwie było słychać.

Любовь къ словацкому языку тѣсно соединена съ принужденіемъ учиться мадьярскому языку. Каж-

Zamiłowanie języka słowackiego ściśle połączone z przymusem uczenia się madjarskiego. Każdy Sło-

дый Словакъ для того учится по-мадьярски, чтобы показать, что онъ можетъ выучиться этому полу-словенскому языку; но, не смотря на то, онъ остается Словакомъ, вѣрнымъ и пламеннымъ любителемъ отечественнаго языка. И такъ, это побѣда мадьяризма, что Словаки учатся по-мадьярски по-прежнему, но уже совершенно не съ той любовію, какъ прежде; собственно это пробудило въ нихъ любовь и ревность къ словенской народности, чего никогда прежде не было.

Укажу здѣсь всѣ тѣ мѣста, гдѣ, въ 1841 году, происходили народныя увеселенія, какъ-то: театральныя зрѣлища, игры, танцы: въ *Св. Николаѣ* (въ липтовскомъ комитатѣ), въ *Св. Мартынѣ* (въ турчанск. ком.), въ *Брезнѣ* (въ зволецск. ком.), въ *Райцѣ* (въ тренчинск. ком.), въ *Соботиштѣ*, *Міявѣ* (въ нитранск. ком.) и въ другихъ мѣстахъ. И такъ, словацкія Музы и Граціи да будутъ радостно и со словою повсюду приняты!

Жизнь нашего народа разливается и развивается въ естественныхъ границахъ, которыхъ не въ-состояніи уничтожить противники, бѣглецы и отступники своими бреднями и фантазіями. Русло нашей народной жизни хотя теперь еще не полно, но, безъ сомнѣнія, снова наполнится до самыхъ краевъ, какъ только народъ нашъ всесторонним образомъ снова сознаетъ

wak dla tego się uczy po madjčarsku, aby pokazać, iż może nauczyć się tego nawpół-słoweńskiego języka; pomimo tego, zostaje Słowakiem, wiernym i gorliwym miłośnikiem języka ojczystego. Oto przewaga madjarszczyzny, że Słowacy uczą się po madjarsku, jak dawniéj, lecz nie z tym zapałem jak dawniéj; właśnie to obudziło u nich miłość i gorliwość słoweńskiéj narodowości, czego wprzódy nigdy nie było.

Wskażę tu wszystkie miejsca, w których, w r. 1841 odbywały się narodowe zabawy, a mianowicie teatralne widowiska, gry, tańce: w *Św. Mikołaju* (w komitecie liptowskim), w *Św. Marcinie* (w k. turczańskim), w *Breznie* (w k. zwoleńskim), w *Rajcu* (w k. trenczyńskim), w *Sobotisztie*, w *Mijawie* (w k. nitranskim) i w innych miejscach. Oby Muzy i Gracye słoweńskie wszędzie mile i z chwałą przyjęte były!

Życie naszego ludu rozlewa się i rozwija w naturalnych granicach, których nie są wstanie zniszczyć przeciwnicy, zbiegi i odszczepieńcy, przez swoje brednie i fantazye. Łożysko naszego narodowego życia, chociaż teraz nie jest jeszcze pełne, jednakowoż bez wątpienia znowu się napełni aż do samych brzegów, skoro lud nasz sposobem wszechstronnym znowu po

себя, потому-что для этого онъ имѣетъ дарованія и способности; нужно только, чтобы въ немъ пробудилась дѣятельная воля.

Единственныя мѣста, гдѣ проявляется какая-либо искра народной жизни, суть церкви и евангелическія общины. Пламенные проповѣдники, будучи увѣрены, что только тотъ сильно дѣйствуетъ словомъ, кто обращаетъ къ народу слово въ духѣ народномъ,—научаютъ своихъ слушателей исполнять обязанности въ-отношеніи къ государю, отечеству и народу; приводятъ имъ примѣры изъ исторіи,— и тутъ снова встрѣчается множество народныхъ воспоминаній. Въ евангелическихъ общинахъ часто бываютъ бесѣды и споры о народности. Къ числу такихъ общинъ принадлежатъ: търнавская, Ѳретиславская (пожунская), угровская, ново-мѣштская, св. николаевская и т. д., которыя заведены въ послѣднее время.

Много бы можно было написать, радостнаго и прискорбнаго, о нашей народной жизни, но пора обратиться и къ нашей литературѣ.

Наша литературная жизнь, само собою разумѣется, также имѣетъ свои нѣкоторыя препятствія. Наши книги и наши литратурныя произведенія должны бродить и тамъ и сямъ, сверху внизъ, снизу вверхъ, до тѣхъ поръ, пока не пріобрѣтутъ себѣ расположенія, что уби-

zna siebie, zwłaszcza, że ma do tego talenta i zdolności; trzeba tylko, aby się w nim obudziła wola działalna.

Jedyném miejscem, gdzie się objawia jakakolwiek iskra życia narodowego, są kościoły i stowarzyszenia ewangielickie. Natchnieni kaznodzieje, będąc pewni, że tylko ten skutecznie działa mową, kto zwraca do ludu mowę w duchu narodowości, — uczą swoich słuchaczów, jak pełnić obowiązki względem króla, ojczyzny i ludu; —przytaczają im przykłady z historyi—i tu znowu znajdują mnóstwo narodowych pamiątek, — spuściznę po naszych pradziadach. W stowarzyszeniach ewangielickich często bywają biesiady i rozprawy o narodowości. Do liczby takich stowarzyszeń należą: térnowskie, bretisławskie (pożuńskie), ugrowskie, nowo-miesztskie, sw. mikołajowskie i t. d., które urządzono w ostatnim czasie.

Wiele można by napisać i pocieszających i smutnych rzeczy o naszém narodowém życiu, lecz czas już zająć się literaturą.

Nasze literackie życie, ma się rozumieć, także ma swoje niektóre przeszkody. Nasze dzieła i nasze literackie płody muszą błąkać się tu i owdzie, nisko i wysoko, nim uzyskają dla siebie przychylność, co zabija czas, powiększa koszta i pozbawia pisarzy ducha. Lecz już

ваетъ время, умножаетъ издержки и отнимаетъ духъ у писателей. Но будучи уже не въ-состоянiи болѣе переносить, безъ защиты и отвѣта, эти безконечныя поруганiя и оскорбленiя, которыя направлены противъ насъ во многихъ мадьярскихъ книгахъ, — всѣ мы подали просьбу намѣстнику, чтобы онъ назначилъ особеннаго цензора для словенской литературы. Питаемъ надежду, что онъ насъ услышитъ. Всеобщее мнѣнiе такое: если гдѣ не окажутся истина и правосудiе, то ихъ можно найдти у нашего свѣтлѣйшаго покровителя-намѣстника, равно какъ и въ царствующемъ домѣ.

Средоточiемъ словацкой литературы есть Бретислава (Пожунъ) и Пештъ. Кромѣ-того книги выходятъ также въ Банской-Быстрицѣ (Neusohl), въ Левочѣ (Leutschau), въ Търнавѣ, Вацѣ, Скалицѣ и другихъ мѣстахъ. Писатели наши до-сихъ-поръ имѣютъ въ-виду только искреннюю любовь народа, не получая за свои труды ни платы, ни другаго какого-либо вознагражденiя. Литературою занимаются, большею частiю, только лица духовныя, свѣтскiя же очень мало. И такъ, словенскую литературу поддерживаютъ и питаютъ приходскiе священники, профессоры, католическiе и евангелическiе кандидаты. Сохрани Богъ, если наша сила, и безъ то-

nie będąc w stanie wytrzymywać bez obrony i odpowiedzi, te niezliczone urągania i obelgi, które skierowane są przeciwko nam w tylu dziełach madjarskich,— wszyscy zanieśliśmy prośbę do namiestnika, aby wyznaczył osobnego cenzora dla literatury słoweńskiéj. Nie traćmy nadziei, że nas wysłucha. Powszechna opinia jest taka: gdziekolwiek prawda i sprawiedliwość potrzebuje obrony, znajdzie ją u naszego J. O. opiekuna-namiestnika, również i w panującym dziś Domu.

Punkt środkowy literatury słowackiéj jest w Bretisławie (Pożun) i Pesztcie. Prócz tego wychodzą dzieła także w Banskiéj Bystricy (Neusohl), Lewoczi (Leutschau), Térnawie, Wacu, Skalicy i w innych miejscach. Pisarze nasi dotąd mają na widoku tylko szczerą miłość ludu, nie otrzymując za swoje pracę ani zapłaty, ani żadnego innego wynagrodzenia. Literaturą trudnią się po większéj części osoby duchowne; świeckie bardzo mało. Literaturę słoweńską wspierają i zasilają parafialni księża, professorowie, katoliccy i ewangieliccy kandydaci. Zachowaj Boże, jeżeli nasza siła bez tego już sama z siebie słaba, znowu się rozpadnie. *Bernolak*, zaślepiony wrodzoném przy-

то уже сама по себѣ слабая, снова распадется. *Бернолакъ*, ослѣпленный врожденною привязанностію къ своему народу, покушается возвести поднарѣчіе търнавское на степень литературнаго языка. Такимъ образомъ распались литературныя силы, потому-что большая часть Словаковъ не можетъ оставить чешско-словенскаго языка, языка образованнаго, классическаго, столь знаменитаго и богатаго, какъ древнею, такъ и новою литературою. Словосочиненіе и грамматика чешско-словенскаго письменнаго языка, такъ совершенны, утончены и уравнены, что въ общности не могутъ болѣе образоваться и требуютъ только особенныхъ реформъ.— По этому многія сочиненія, написанныя Бернолакомъ, суть чешско-словенскія, съ малымъ исключеніемъ; не смотря на то каждое изъ этихъ сочиненій исполнено неточностей въ отношеніи къ языку. Такимъ раздвоеніемъ ничего не пріобрѣтено, напротивъ многое утрачено.— Бернолакъ издалъ также словарь своего нарѣчія, но онъ бѣденъ и, съ малымъ исключеніемъ, чешско-словенскій. Для нашей литературы и вообще для изслѣдователей словенскаго языка былъ бы гораздо полезнѣе полный и критически написанный идіотиконъ чистаго, самороднаго словенскаго нарѣчія. Къ числу извѣстнѣйшихъ писателей, слѣду-

wiązaniem do swojego ludu, usiłuje podnieść na stopień piśmiennego języka narzecze térnawskie. Takim sposobem rozpadły się siły literackie, ponieważ większa część Słowaków nie może porzucić języka czesko-słoweńskiego, tyle ukształconego, klassycznego, znakomitego i bogatego w literaturze dawnéj i nowéj. Składnia i grammatyka czesko-słoweńskiego piśmiennego języka tak jest doskonała, wyrobiona i ugładzona, że w całości nie może się więcéj kształcić i wymaga tylko osobnych reform. Dla tego wiele dzieł, napisanych przez Bernolaka są czesko-słoweńskie, z małym wyjątkiem; pomimo tego, każde z tych dzieł pełne jest niedokładności względem języka. Przez takie rozdwojenie nic nie zyskano, owszem wiele utracono. Bernolak wydał także słownik swojego narzecza, lecz słownik ten jest ubogi i z małym wyjątkiem, czesko-słoweński. Dla naszéj literatury i dla wszystkich badaczy języka słoweńskiego, daleko byłby pożyteczniejszy dokładny i krytycznie napisany *idiotikon* czystego, samorodnego słoweńskiego narzecza. Do liczby znakomitszych pisarzy, naśladujących Bernolaka, należy nasz sławny poeta *Goły (Holy)*.

ющихъ Бернолаку, принадлежитъ и нашъ славный поэтъ *Голый* (Holy).

Занятіе литературою, какъ я уже замѣтилъ, не приноситъ намъ никакого матеріяльнаго вознагражденія, и потому мы можемъ сказать о себѣ, какъ о писателяхъ, то же, что Камоэнсъ въ своей *Лузіядѣ* сказалъ о себѣ, какъ о поэтѣ: »Не презрѣнная плата произвела на свѣтъ мои пѣсни, но любовь и родина милая.«

Кромѣ того, мы не только писатели, но также издатели, продавцы, купцы и кредиторы, что̀ приходится намъ съ неимовѣрными трудностями. Однако жъ, слава Богу, наша литература возрастаетъ и съ каждымъ днемъ болѣе и болѣе цвѣтетъ; Богъ дастъ и впредь будетъ цвѣсти.

Со временемъ, если представится случай, мы намѣрены поговорить о замѣчательнѣйшихъ произведеніяхъ нашихъ писателей, вышедшихъ въ прежнее время; теперь же сдѣлаемъ обозрѣніе только тѣхъ книгъ, которыя вышли въ свѣтъ въ 1841 году.

1. Basně Augusta Hořislawa Škultetyho. (Стихотворенія Августа Горислава Шкультетаго). W Prešporku. 1840.

Это пѣсни, большею частію удачно написанныя. Поэтъ нашъ не увлекается чужеземною школою натянутой сантиментальности Байронизма. Пѣсни его вполнѣ отличаются словенскомъ дхомъ; уэто

Autorstwo, jak uczyniłem już uwagę, nie daje nam żadnego materyalnego wynagrodzenia, i dla tego możemy o sobie powiedzieć, jako o pisarzach, to samo, co Kamoens w swojéj Luziadzie powiedział o sobie, jako o poecie: »Nie zapłata nikczemna wydała na świat moje pieśni, lecz miłość i kochany kraj rodzinny.«

Prócz tego jesteśmy nie tylko autorami, lecz razem wydawcami sprzedającymi, kupcami i kredytorami, co przychodzi z nadzwyczajną trudnością. Jednakowoż, chwała Bogu, nasza literatura wzmaga się i z każdym dniem coraz więcéj rozkwita; Bóg da, i w przyszłości będzie kwitła.

Z czasem, jeżeli okoliczności dozwolą, mamy zamiar pomówić o najlepszych utworach naszych pisarzy, wydanych w dawniejszym czasie; teraz zaś zrobię przegląd tych tylko dzieł, które wyszły w 1841 r.

1. Poezye Augusta Horzysława Szkultetego. W Preszporku 1840 (*)

Są to pieśni, po większéj części wydatnie napisane. Nasz poeta nie wdaje się w obcą szkołę przesadzonéj sentymentalności Byronizmu.

(*) Tytuły w oryginale wszystkich przytoczonych tu dzieł ob. w części rossyjskiéj.

тихій, благодатный дождь, который орошаетъ засохшіе луга и оживляетъ цвѣты.

2. Jitrenka (Денница). W Lewoči. 1841.

Эта книга, составленная изъ сочиненій словацкихъ учениковъ въ Левочѣ, всполошила весь мадьярскій міръ. Она служитъ доказательствомъ, что молодые люди дѣлаютъ успѣхи въ познаніи отечественнаго языка, и потому заслуживаетъ похвалу, а не упрекъ.

3. Žiwot Dr. M. Lutra. Sepsal Karel Kuzmany. (Жизнь Д-ра М. Лютера, написанная Карломъ Кузманымъ). W B. Bistrici. 1841.

Очень важная книга. Авторъ предпринялъ, въ первый разъ, вѣрно и безъ предубѣжденій, представить вѣкъ всеобщей религіозной реформы, и это совершенно удалось ему. Первое изданіе, въ короткое время, все было распродано и теперь уже готовится второе. Вотъ, по нашему мнѣнію, лучшая критика на всякую книгу.

4. City radosti ke dni 19 Dubna, 1841, jakožto k slawnému swátku narozenj jeho cjz. král. apost. Jasnosti Ferdinanda V., Ochrance národů swych od ustawů slowenskych na školach sw. A. W. w Uhřjch projewené. (Радостныя чувства, въ день 19. Апрѣля, 1841., какъ въ день торжественный рожденія его имп. кор. апост. велич. Фердинанда V, и т. д.) W Prešporku. 1842.

Эти пѣсни проникнуты пламенною любовію и приверженностію къ

Jego pieśni w zupełności tchną duchem słoweńskim, podobnym do cichego dobroczynnego deszczu, który skrapia zeschłe łąki i ożywia kwiaty.

2. Jutrzenka. W Lewoczi. 1841.

Książka ta, składająca się z pism słowackich uczniów w Lewoczi, oburzyła cały świat madjarski. Służy za dowód, że młodzi ludzie czynią postępy w poznaniu języka ojczystego, i dla tego zasługuje na pochwałę, a nigdy na naganę.

3. Życie D-ra Marcina Lutra przez Karola Kuzmanego. W B. Bistricy 1841.

Dzieło bardzo ważne. Autor przedsiewziął, po raz pierwszy, wiernie i bez przesądów wystawić wiek powszechnéj religijnéj reformy, i to mu zupełnie się udało. — Pierwsze wydanie, w krótkim czasie, całe było wyczerpane i teraz już się gotuje drugie. — Jest to, według naszego zdania, najlepsza krytyka każdego dzieła.

4, Uczucia radości w dniu 19 Kwietnia 1841, jako w uroczystość urodzenia jego ces. król. apost. mości Ferdynanda V, i t. d. i t. d. W Preszporku. 1841.

Pieśni te wyrażają gorliwą miłość i przywiązanie do króla.

королю. Въ нихъ высказался словацкій народъ, потому-что онѣ выражаютъ его тоску, страданія, надежду и утѣшеніе.

5. Tatranka. Spis pokračujicj. Wydawanjm Jiřjho Palkowiče a Ludewjta Štura. (Татранка. Повременное изданіе Юрія Пальковича и Людевита Штура). W Prešporku. 1841.

Это изданіе всегда отличалось чистотою и правильностію языка; но съ тѣхъ поръ, какъ г. Штуръ принялъ въ немъ участіе, оно пріобрѣло, при совершенствѣ языка, разнообразіе предметовъ и новое направленіе. Двѣ, вышедшія досихъ-поръ, книжки этого изданія, заключаютъ въ себѣ прекрасныя стихотворенія Л. Штура, Шкультетаго и другихъ. Между прозаическими статьями наиболѣе замѣчательна статья г. Штура: *Азія и Европа, или значеніе Россіи въ отношеніи къ Азіи.** Вторая книжка особенно важна для Сърбо-Илировъ, потому-что въ ней ясно проглядываетъ искреннее желаніе издателей — усилить любовь и взаимность между сродными и одноземными братьями, Сърбо-Илирами и Словаками.

6. Reč kterau etc. etc. držel Miloslaw Josef Hurban. (Рѣчь, произнесенная и проч. и проч. Милославомъ Іосифомъ Гурбаномъ). W Pešti. 1841.

* Мы имѣли удовольствіе читать эту благонамѣренную и прекрасно написанную статью. *Редакт.*

W nich, że tak powiemy, wynurzył się lud słowacki, albowiem wyrażają jego tęsknotę, cierpienia, nadzieję i pociechę.

5. Tatranka. Pismo czasowe, wydawane przez Jerzego Palkowicza i Ludewita Sztura. W Preszporku 1841.

Pismo to zawsze się odznaczało czystością i poprawnością języka; lecz od tego czasu, jak p. Sztur przyjął w niém udział, razem z doskonałością języka połączyło rozmaitość przedmiotów i nowy kierunek. Dwa, wyszłe dotąd nowe poszyty tego pisma, zawierają piękne poezye L. Sztura, Szkultetego i innych. Z pomiędzy artykułów w prozie, na największą zasługuje uwagę przez Sztura: *Azya i Europa, czyli stanowisko Rossyi względem Azyi* *.—Drugi poszyt szczególniéj ważny jest dla Sérbo-Ilirów, bo w nim widocznie się okazuje szczera chęć wydawców, aby powiększyć miłość i wzajemność między pobratymczemi jednoziomkami i braćmi, Sérbo-Ilirami i Słowakami.

6. Mowa, miana i t. d. i t. d. przez Miłosława Józefa Hurbana. W Peszti. 1841.

* Mieliśmy przyjemność czytać ten piękny i w dobréj myśli napisany artykuł. *Red.*

7. Cesta Slowaka ku bratrům slowenskym na Morawě a w Čechach, od Miloslawa Jos. Hurbana. (Путешествіе Словака къ братьямъ словенскимъ въ Моравѣ и Чехахъ). W Pešti. 1841.

8. Báseň ke jmeninám p. prof. Palkowiče, od jeho učenjků. (Стихотвореніе на день именинъ проф. Пальковича, отъ учениковъ его). W Prešporku. 1841.

9. Báseň Jana Holého, úplné wydánj. Swazek 1. (Стихотвореніе Ивана Голаго. Дополненное изданіе. Кн. 1.). W Budině. 1841.

10. Slávnost ku poctě padesatoročnjho uřadowanj učitelskeho etc. p. Jana Walenčjka. (Празднованіе пятидесятилѣтняго учительскаго поприща и проч. г. Ивана Валенчика). W Prešporku. 1841.

11. Pohřebnj počestnost wykonáwaná p. Stěpanowi Clementisowi. (Послѣдній долгъ, отданный г. Степану Клементису). W Pešti. 1841.

Это прекрасныя проповѣди, написанныя хорошимъ слогомъ. Къ нимъ приложено также завѣщаніе покойнаго, изъ котораго, между прочимъ, видно, что онъ опредѣлилъ 200 рейнск. гульд. въ пользу института словенскаго языка и литературы въ Бретиславѣ.

12. Jadrnejšj wypowědi Pjsma Swatého, od Samuele Gunkowiče. (Избранныя изреченія изъ Свящ. Писанія, изданныя Самуиломъ Гунковичемъ). W Prešporku. 1841.

13. Nowy i stary wlastensky kalendař na rok 1842, od Kašpara Fejérpatakyho. (Новый и старый отечественный календарь на 1842 годъ, изданный Касперомъ Фейерпатаки). W Lewoči.

7. Podróż Słowaka do braci słoweńskich w Morawie i Czechach, przez Miłosława Józefa Hurbana. W Peszcie 1841.

8. Wiersz w dzień imienin p. prof. Palkowicza, przez jego uczniów. W Preszporku. 1841.

9. Poezya Jana Gołego. Uzupełnione wydanie. Poszyt 1. W Budinie. 1841.

10. Uroczystość na uczczenie pięćdziesięcioletniego nauczycielskiego zawodu i t. d. p. Jana Walenczika. W Preszporku 1841.

11. Żałobna posługa oddana p. Stefanowi Clementisowi. W Peszcie. 1841.

Są to wyborne kazania, napisane dobrym stylem. Do nich dołączony testament nieboszczyka, z którego między innemi pokazuje się, iż wyznaczył 200 zł. reńsk. na korzyść instytutu słoweńskiego języka i literatury w Bretisławie.

12 Wybór sentencyj z Pisma Świętego, przez Samuela Gunkowicza. W Preszporku. 1841.

13. Nowy i stary ojczysty kalendarz na rok 1842, przez Kaspara Fejerpatakiego. W Lewoczi.

Этотъ календарь, безспорно, заслуживаетъ первое мѣсто между всѣми чешско-словенскими календарями. Хотя не вездѣ писанъ онъ классическимъ языкомъ, однако жъ его внутреннее достоинство и духъ, пробуждающій народность, снискали ему похвалу и способствовали къ распространенію его въ значительномъ числѣ экземпляровъ.

14. Nowy i stary kalendař na rok 1842. Od Jiřjho Palkowiče. (Новый и старый календарь на 1842 г., изданный Юріемъ Пальковичемъ). W Prešporku.

Этотъ календарь, старшій между всѣми чешско-словенскими календарями, написанъ совершенно чистымъ языкомъ, за что уже ручается самое имя издателя. Онъ также заключаетъ въ себѣ много полезныхъ статей.

Наконецъ долгомъ считаемъ упомянуть о слѣдующей книгѣ:

15. Slowensky Pozornjk. (Словенскій Наблюдатель). W Lewoči 1842.

Эта книга исключительно предназначена для простаго и образованнаго народа, и потому служитъ прибавленіемъ къ календарю Фейерпатаки; но, какъ *Календарь* такъ и *Наблюдатель*, можно купить отдѣльно. *Наблюдатель* касается всѣхъ наукъ и всѣ предметы передаетъ народнымъ слогомъ. Лежащій теперь передъ нами первый годъ этого календаря заключаетъ въ себѣ занимательную статью объ астрономіи, краткую,

Kalendarz ten bez zaprzeczenia zasługuje na pierwsze miejsce między wszystkiemi czesko-słoweńskiemi. Chociaż nie wszędzie napisany językiem wzorowym, jednakowoż jego wewnętrzna wartość i duch, budzący narodowość, zjednały mu pochwałę i upowszechniły go w znacznéj liczbie exemplarzy.

14. Nowy i stary kalendarz na r. 1842 przez Jerzego Palkowicza. W Preszporku.

Kalendarz ten, najstarszy między czesko słoweńskiemi kalendarzami, napisany jest poprawnym językiem, za co ręczy samo imie wydawcy. Zawiera także wiele pożytecznych artykułów.

Nakoniec winniśmy zrobić wzmiankę o następującéj książce:

15. Słoweński Dostrzegacz. W Lewoezi. 1842.

Książka ta wyłącznie poświęcona dla pospolitego i ukształconego ludu, i dla tego dodaną jest do kalendarza Fejerpatakiego; lecz i *Kalendarz* i *Dostrzegacz* można kupić oddzielnie. *Dostrzegacz* obejmuje wszystkie nauki i wszystko opowiada stylem ludu. Leżący teraz przed nami pierwszy rocznik tego kalendarza zawiera, zajmujący artykuł o astronomii, krótką, lecz gruntowną historyą gubernialnych węgierskich miast; z zapałem napisany ar-

ко основательную исторію губернскихъ венгерскихъ городовъ; статью, написанную съ одушевленіемъ, объ открытіи грамоты, которую написалъ, на чешско-словенскомъ языкѣ, король Матоей Корвинъ търнавскому начальству; разныя занимательныя повѣсти, извѣстія объ успѣхахъ образованія, именно въ отношеніи къ хозяйству; историческо-философическое разсужденіе о народности; разныя пѣсни, эпиграммы и сатиры на людскія глупости; наконецъ извѣстія о вновь-вышедшихъ чешско-словенскихъ книгахъ. — Вотъ какое множество поучительныхъ и занимательныхъ предметовъ!

Отъ души желаемъ, чтобы публика поддержала это предпріятіе, потому что распространеніе такой книжки можетъ принести важную пользу священному дѣлу нашей народности. Безъ сомнѣнія, надежда насъ не обманетъ: эта книжка была принята нашими Словаками съ такимъ жаромъ, что авторъ въ короткое время продалъ въ своемъ околодкѣ 80 экземпляровъ и, навѣрно, продастъ еще болѣе, какъ только представится ему случай къ этому. Народъ и образованные люди повсюду о ней спрашиваютъ.

Съ умноженіемъ читателей умножатся и писатели. Такимъ образомъ наша литературная жизнь идетъ впередъ спокойнымъ и легкимъ, но смѣлымъ шагомъ, и мы твердо надѣемся, что наша народная нива, съ новымъ годомъ, произведетъ еще болѣе новыхъ и важныхъ умственныхъ произведеній.

Съ сърбо-илирскаго П. Д.

Въ Брезовѣ. 1842.

tykuł o znalezionym dyplomacie który wydał w języku czesko-słoweńskim król Mateusz Korwin dla térnawskiego zwierzchnictwa; różne zajmujące powieści, wiadomości o postępach oświaty, mianowicie pod względem gospodarstwa; historyczno-filozoficzna rozprawa o narodowości, nakoniec różne pieśni, epigrammata i satyry na śmieszności ludzkie, także ogłoszenia o nowo-wyszłych dziełach czesko-słoweńskich.—Jakie mnóstwo nauczających i zajmujących przedmiotów!—Szczerze życzymy, aby publiczność wspierała to przedsiewzięcie, ponieważ upowszechnienie takiéj książki może przynieść ważny pożytek dla świętéj sprawy naszéj narodowości. Bez wątpienia, nadzieja nas nie omyli, bo ta książka z takim zapałem była przyjętą przez naszych Słowaków, że autor, w krótkim czasie, sprzedał w swoich okolicach 80 exemplarzy, i zapewnie sprzeda więcéj, skoro tylko nastręczy się sposobność do tego;—lud i ludzie ukształceni wszędzie się o to dzieło pytają.

Z powiększeniem czytelników powiększy się i liczba pisarzy. Takim sposobem nasze literackie życie postępuje naprzód cichym i lekkim, lecz śmiałym krokiem; i mamy pewną nadzieję, że nasza narodowa niwa z nowym rokiem wyda więcéj nowych i ważnych umysłowych płodów.

Przekł. z sérbo-ilirskiego P. D.

W Brezowic 1842.

III.

БИБЛІОГРАФІЯ. *

I. Чешская литература.

1. České Besedy. W Praze. 1842.

»Чешскія Бесѣды«. XXXIV и 176 стр., въ 8. Цѣна 40 кр. сер. Это собраніе стихотвореній, предназначенныхъ для публичнаго чтенія въ *Чешскихъ Бесѣдахъ*, которыя даются въ Прагѣ, въ особомъ прекрасно-выстроенномъ павильонѣ, въ такъ называемыхъ Свято-Вацлавскихъ Купальняхъ. Книжка начинается прелестнымъ стихотвореніемъ: *Жертва*, подъ которымъ подписано: *К. Н. Словянка*, недавно явившаяся въ области чешской литературы. Вотъ имена другихъ поэтовъ, помѣстившихъ въ этомъ собраніи свои стихотворенія: *Воцель, Эрбенъ, Рубешъ, Шторхъ*.

* Здѣсь приводятся книги, о которыхъ мы не могли упомянуть въ прошломъ году.— Вообще замѣтимъ, что въ отдѣленіи Библіографіи мы будемъ отдавать отчетъ только о книгахъ хорошо намъ извѣстныхъ; что же касается до прочихъ, то есть, очень мало намъ извѣстныхъ, то мы будемъ приводить ихъ заглавія, а иногда означать *, если которая-либо изъ нихъ заслуживаетъ вниманія, по дошедшимъ до насъ свѣдѣніямъ. Знакъ † будетъ показывать, что разборъ книги оставляется до слѣдующихъ нумеровъ *Денницы*. *Ред.*

BIBLIOGRAFIA. *

I. Literatura czeska.

1. »Czeskie Biesiady.« Str XXXIV i 176., w 8. Cena 40 kraje. srebr. Jest to zbiór poezyj przeznaczonych dla publicznych deklamacyj w *Czeskich Biesiadach*, które się dają w Pradze, w osobnym pięknie zbudowanym pawiłonie, w tak zwanych *Łaźniach Ś go Wacława*. Zbiór ten zaczyna się zajmującą poezyą: *Ofiara*, pod którą podpisane: *K. N. Słowianka*, niedawno ukazująca się w zawodzie literatury czeskiéj. Imiona poetów, których poezye umieszczone w zbiorze: *Wocel, Erben, Rubesz, Sztorch, Pichl*,

* Tu przytaczają się dzieła, o których niemogliśmy uczynić wzmianki w roku zeszłym. Zrobimy ogólną uwagę, że w oddziale Bibliografii będziemy zdawali sprawę tylko o dziełach dobrze nam znanych, co zaś do innych, t. j. bardzo mało znanych, będziemy przytaczać ich tytuły, a niekiedy oznaczać gwiazdką, jeżeli które z nich zasługuje na uwagę, stosownie do wiadomości przez nas odebranych. Znak † będzie wskazywał, że rozbiór dzieła odłożony do następnych poszytów *Jutrzenki*. Tytuły dzieł w oryginale przytoczone są w części rossyjskiéj. *Red.*

Пихль, *Ригеръ*, *Томичекъ*, *Небескій*, * *Яблонскій* (псевдонимъ), *Пльзеньскій* и *Лиманъ*. Эта книжка издана извѣстнымъ чешскимъ повѣствователемъ *И. К. Тылемъ*.

2. Jaromjrowa prwnj kniha ke čtenj, od Jana Č. Formánka, ku prospěchu založiti se majjcj opatrowny malé pro ditky w král. krajském městě Klatowech. W Praze 1842.

*»Первая Яромирова Книга для Чтенія, изданная Иваномъ Ч. Форманкомъ, въ пользу пріюта для малолѣтныхъ дѣтей, который предполагается учредить въ королевско-окружномъ городѣ Клатовахъ.« Въ 8., 88 Стран. и 25 изображеній на 4 таблицахъ. Цѣна 30 кр. сер.

* 2. Básně od Ludewjta Žella. W Pešti. 1842.

»Стихотворенія Людевита Желля.« 82 Стран. Цѣна 24 кр. сер.

4. Konwalinky. Básně od Wlčka. W Jičjně. 1842.

»Ландыши. Стихотворенія *Вълчка*.« 145 стр. Цѣна 30 кр. с.

5. Wečer před swatbau. Dárek newěstám. W Praze. 1842.

»Вечеръ наканунѣ Свадьбы.« Подарокъ Невѣстамъ. Передѣлано изъ Цшокке Ярославомъ Поспишилемъ.« Въ 12., 20 стран. Цѣна 5 крейц.

---

* Поэтъ съ замѣчательнымъ талантомъ, соединяющимъ вмѣстѣ съ глубокимъ чувствомъ и глубокую мысль. Собраніе его стихотвореній вскорѣ будетъ издано.

Редак.

Rieger, *Tomiczek*, *Nebesky*, *, *Jabłoński* (pseudonim), *Pelzeński* i *Liman*.—Książka ta wydana przez znakomitego czeskiego powieściopisarza *J. K. Tyla*.

2. »Pierwsza Księga Jaromira do czytania«, wydana przez Jana Cz. Formanka, na dochód ochrony małych dzieci, która ma być założoną w królewskiém okręgowém mieście Klatowach.« W 8., str. 88 i 25 figur na 4-ch tabellach. Cena 30 krajc. srebr.

3. »Poezye Ludewita Żella.« Stronic 82. Cena 24 krajc. srebr.

4. »Konwalie.« Poezye Wilczka. Stronic 145. Cena 30 krajc. srebr.

5. Wieczór przed ślubem.« Podarunek narzeczonym. Przerobione z Zchokke przez Jarosława Pospiszila. W 12., str. 20. Cena 5 krajc.

---

* Poeta z niepospolitym talentem, posiadający silne uczucie i myśl głęboką. Zbiór jego poezyj wkrótce będzie wydany. *Red.*

6. Dwadcatero přatelskych listů k Ewangeljkům nebo Protestantům w Čechách bytujicim etc. W Praze. 1842.

»Двадцать дружескихъ писемъ къ евангелическимъ или протестантскимъ Христiянамъ, живущимъ въ Чехахъ, *И. В. Ирсика.*« Въ 12., 108 стран. Цѣна 16 крейц.

* 7. Josefa Smetany Silozpyt čili Fysika. W Praze. 1842.

»Физика Iиосифа Сметаны.« (Второе отдѣленiе *Новочешской Библiотеки,* издаваемой на иждивенiи Чешскаго Музея). Въ большую 8-ку, 29 листовъ и 11 таблицъ. Цѣна 1 рейнск. гульд., 30 крейц. серебр.

* 8. Archiv Česky, čili staré pjsemné památky české i morawské. Dil druhy. Swazek 8. W Praze. 1842.

»Чешскiй Архивъ, или древнiе, чешскiе и моравскiе, письменные памятники.« Отдѣленiе второе. Книжка 8. Въ 4., 249— 360 стр. Цѣна 40 крейц. сереб. Эта книжка заключаетъ въ себѣ: Дѣла Чешскихъ Сеймовъ, отъ 1146 до 1452 г. *(окончанiе),* Древнѣйшiя Градецкiя Записи отъ 1384 до 1404 г., Законодательныя и Судебныя Выписки изъ древнихъ земскихъ таблицъ королевства чешскаго, отъ 1287 и до 1437 г.

9. Mluwnice česká, kteraužto ku prospěchu mladeže školnj složil Jos Lib. Ziegler etc. W Chrudimi. 1842.

»Чешская Грамматика въ пользу учащагося юношества, со-

6. »Dwadzieścia Przyjacielskich Listów« do Chrześcian ewangielickich czyli pretestanckich, zamieszkałych w Czechach. przez *J. W. Irsika.* W 12., stronic 108. Cena 16 krajc.

* 7. »Fizyka Józefa Smietany.« (Oddział drugi *Biblioteki Nowoczeskiéj,* wydawanéj kosztem Czeskiego Muzeum). W dużéj 8-ce., 29 arkuszy i 11 tabelli. Cena 1 złoty reński i 30 krajc. srebr.

* 8. »Archiw Czeski, czyli dawne, czeskie i morawskie, piśmienne pomniki.« Oddział drugi. Zeszyt 8. W 4., str. 249—360. Cena 4. krajc. srebr. Zeszyt ten zawiera: Sprawy Czeskich Sejmów od r. 1446 do 1452. *(Dokończenie),* Najdawniejsze Gradeckie Zapisy od r. 1384 do 1404.; Prawne i Sądowe Wypisy z dawnych ziemskich tablic królestwa czeskiego, od r. 1287 aż do 1437.

9. »Grammatyka Czeska dla użytku uczącej się młodzieży, ułożona przez Zieglera.« W 8.,

ставленная Зиглеромъ.« Въ 8., 175 стр. Цѣна 30 кр. серебр.

10. Wěstnjk. Wydáwán od J. Kaliny. W Praze 1842.

»Вѣстникъ, издаваемый І. Калиною. Книжка 1 я.« Въ 12., 48 стр. Цѣна 6 крейцер. Эта книга предназначена для простонароднаго чтенія.

11. Reinoldowi osudy, aneb: Diwné jsau cesty prozřetelnosti Božj. W Praze. 1842.

»Судьба Рейнольда, или дивные пути Провидѣнія. Разсказъ для родителей и дѣтей, изъ временъ тридцатилѣтней войны. Передѣланъ съ нѣмецкаго П. М. Весельскимъ.« Цѣна 20 крейц.

12. Čechoslowan, čili národnj jazyk w Čechach, na Morawě, we Slezku a Slowensku. W Praze. 1842.

»Чешскій Словянинъ, или народный языкъ въ Чехахъ, Моравіи, Силезіи и Словенскѣ.« Соч. Франциска Кирилла Кампелика. Цѣна 1 рейн. гульд.

13. Timoteus a Filemon. W Čáslawi. 1842.

»Тимоѳей и Филемонъ.« Соч. Шмида. Перев. Либанскаго. 100 Стр. съ 5 ю картинками. Цѣна 40 кр. серебр.

14. Wjtěz. Potrestaná wšetečnost. W Hradci Králowé a w Praze. 1842.

»Витязь. Наказанная дерзость.« Двѣ повѣсти съ нѣмецкаго. 41 Стр. Цѣна 6 крейц. серебр.

15. Malá Čjtanka s několika abecedami, jakož nawedenj ke čtenj a k prawopisu od J. W. Frant. Šumawského. W Praze a w Hradci Králowé. 1841.

stronic 175. Cena 30 krajcarów sreb.

10. »Wiestnik«, wydany przez J. Kalinę. Zeszyt 1. W 12., str. 48. Cena 6 krajc. Dziełko to przeznaczone jest do czytania dla pospólstwa.

11. Los Rejnolda, czyli cudowne są drogi Opatrzności Boskiej. Powieść dla rodziców i dzieci, z czasów wojny trzydziestoletniej. Przerobiona z niemieckiego przez P. M. Weselskiego.« Cena 20 krajcarów.

12. »Słowianin Czeski, czyli język ludu w Czechach, Morawii, Szlązku i Słowensku.« Przez Franciszka Cyrylla Kampelika. Cena 1 złoty reński.

13. »Tymoteusz i Filemon. Przez Szmida, przekład przez Libańskiego. Stronic 100 z 5 obrazkami. Cena 40 krajc. sreb.

14. »Wojownik. Ukarane zuchwalstwo.« Dwie powieści z niemieckiego. Stronic 41. Cena 6 krajcarów sreb.

15. »Książeczka do czytania z kilkoma abecadłami, jako wstępna nauka czytania i pisowni.

»Книжка для Чтенія съ нѣсколькими азбуками, въ-видѣ руководства къ чтенію и правописанію. Соч. Шумавскаго. Съ 27-ю картинками.« Цѣна съ раскрашенными картинками 1 рейн. гульд. 12 крейц., съ нераскрашенными 40 крейц Очень хорошо составленная и полезная книжка для дѣтей.

16. Nitra. Dar dcerám a synům Slowenska, Morawy, Čech a Slezka obětowaný. Wydáwaná od Milosl. Jos. Hurbana. W Prešporku čili w Břetisláwě nad Dunajem. 1842.

»Нитра. Подарокъ дочерямъ и сыновьямъ Словенска, Моравіи, Чехъ и Силезіи.« Издатель *М. І. Гурбанъ.* Годъ первый. 310 Стран. Цѣна 1 рейнс. гульд., 12 кр. сер. Этотъ новогодникъ принадлежитъ къ числу самыхъ пріятнѣйшихъ и замѣчательныхъ явленій въ чешской литературѣ.— Приложенный къ нему реестръ многочисленныхъ подписчиковъ показываетъ, съ какимъ необыкновеннымъ участіемъ приняли *Нитру* соотечественники г. Гурбана. — Всѣ статьи его отличаются юношескимъ воодушевленіемъ и искреннею готовностію содѣйствовать общей пользѣ. Стихотворенія, составляющія большую часть книги, проникнуты пламенною любовію къ народу. Въ Нитрѣ мы встрѣтили также знаменитое имя *Коллара.* — Но что особенно порадовало насъ, такъ это имена *Словянокъ*, которыя неожиданно и съ такимъ блескомъ

Przez Szumawskiego. Z 27 obrazkami.« Cena z malowanemi obrazkami 1 złoty reński i 12 krajcarów, z niemalowanemi 40 krajcarów srebr. Książka bardzo dobrze ułożona i pożyteczna dla dzieci.

16. »Nitra. Podarunek córkom i synom Słoweńska, Morawy, Czech i Szlązka.« Rok pierwszy. Str. 310. Cena 1 złoty reński i 12 krajc. srebr. Noworocznik ten należy do liczby najprzyjemniejszych i niepospolitych zjawisk w literaturze czeskiéj. Dołączony do niego spis licznych prenumeratorów pokazuje, z jakim nadzwyczajném współuczuciem przyjęli rodacy *Nitrę* p. Hurbana. Wszystkie w nim artykuły odznaczają się młodzieńczym zapałem i szczerą chęcią—przyczynienia użytku powszechności. Poezye, składające większą część Noworocznika, okazują gorliwą miłość dla ludu. W *Nitrze* znajdujemy także znakomite imie *Kollara.* Lecz co najwięcéj przyniosło nam pociechy, to imiona *Słowianek,* które niespodzianie i z takim blaskiem ukazały się w zawodzie literackim i ozdobiły swojemi utworami *Nitrę.* Przytaczamy ich imiona: *A. Szoltysowa, Rozalia........, Amelia......., Sl. i W. Rymawskie, Miłosława.........* Nawet i w liczbie prenumeratorów większą część znajdujemy *Słowianek.* Zy-

явились на литературномъ поприщѣ и украсили своими произведеніями *Нитру*. Приводимъ ихъ имена: *А. Шолтысова, Розалія...., Амалія....., Сл.* и *В. Рымавскія, Милослава.......* Даже и въ числѣ подписчиковъ находимъ мы множество *Словянокъ*. — Желаемъ *Нитрѣ* блистательнаго успѣха. Она родилась подъ счастливою звѣздою!

* 17. Kytka. Dárek malym čtenářům. W Praze. 1841.

»Букетъ. Подарокъ малымъ читателямъ. Составленъ Карломъ Винаржицкимъ.« 73 Стр. Цѣна 10 кр.

18. Prostota wenkowská. Wesela hra we 4 jednánjch od K. Töpfera, přeložena od J. N. Štěpánka. W Praze. 1842.

»Сельская Простота. Комедія въ 4 дѣйствіяхъ, К. Тепфера. Перев. Штѣпанка.« 111 Стр. Цѣна 15 кр.

19. Osmero populárnjch školnjch kázanj, k užitku wenkowského lidu zřjzenych od Jana Trnky. W Jičjně. 1842.

»Восемь Народныхъ Школьныхъ Проповѣдей, написанныхъ Иваномъ Тѣрнкою для поселянъ.« 81 Стр. Цѣна 24 кр.

20. Česká Thalia. Sbjrka her diwadelnjch, půwodnjch i přeloženych, uspořadána od J. K. Tyla. Swazek páty. W Praze. 1841.

»Чешская Талія. Собраніе оригинальныхъ и переводныхъ театральныхъ пьесъ, изданное *I. К. Тылемъ*.« Книжка пятая: *Мать и Дочь*, драма въ 4 дѣйствіяхъ, и *Любовь въ угольномъ домѣ*, ко-

czymy *Nitrze* jak najświetniejszego powodzenia: urodziła się pod szczęśliwą gwiazdą!

*17. »Bukiet. Podarunek małym czytelnikom. Ułożony przez Karola Winarzyckiego.« Str. 73. Cena 10 krajc.

18. »Wiejska Prostota. Komedya w 4 aktach, przez Töpfera. Przekł. przez Sztiepanka. Str. 111. Cena 15 krajc.

19. »Ośm Pospolitych Szkolnych Kazań, napisanych przez Jana Ternkę dla ludu wiejskiego.« Str. 81. Cena 24 krajcarów srebr.

20. »Talia Czeska. Zbiór oryginalnych i tłumaczonych teatralnych sztuk, wydany przez *J. K. Tyla*.« Zeszyt 5ty: *Matka i Córka*, dramat w 4 aktach, i *Miłość w narożnym domu*, komedya w 2 aktach.

медія въ 2 дѣйствіяхъ. 295 Стран. Цѣна 24 кр. сер.

21. Maly Čech a Němec, čili prwopočátečnj české a německé cwičenj k mluwenj od J. Swobody. W Praze, 1842.

»Маленькій Чехъ и Нѣмецъ, или первоначальныя чешскія и нѣмецкія упражненія въ разговорахъ. Изд. І. Свободою.« 192 Стр. Цѣна 24 кр. серебр.

22. Malá encyklopedie nauk. Nakladem českého museum. Dil I. (Wácl. Wladiw. Tomka— Krátky wšeobecny dějepis. S předmluwau od P. J. Šafařika.) W Praze 1842.

»Краткая Энциклопедія Наукъ, издаваемая на иждивеніи Чешскаго Музея. Часть І. (*Вацлава Владив. Томка — Краткая Всеобщая Исторія. Съ предисловіемъ П. І. Шафарика*).« Въ 12. XII, 263 стр. Цѣна 24 кр. сер.— Изданіе подобной энциклопедіи принесло бы честь каждой литературѣ, и мы отъ души желаемъ, чтобы она явилась въ переводѣ русскомъ и польскомъ.— Чешскій Музей, издавая эту энциклопедію, имѣлъ въ виду представить руководства къ самымъ необходимымъ наукамъ и примѣнить ихъ къ потребностямъ чешскаго народа. — Какъ слышно, уже вышла *Чешская Исторія;* между тѣмъ приготовлена къ печати *Естественная Исторія* съ картинками; г. *Томичекъ* пишетъ пространную всеобщую исторію, г. *Малый* — науку о слогѣ; другіе занимаются составленіемъ географіи и прочихъ наукъ.

Stronic 295. Cena 24 krajcarów srebr.

21. »Mały Czech i Niemiec, czyli początkowe czeskie i niemieckie ćwiczenia w rozmowach, przez J. Swobodę. Str. 192. Cena 24 krajc. srebr.

22. »Mała Encyklopedya Nauk, wydawana kosztem Czeskiego Muzeum. Część I. (*Wacława Wład. Tomka*: Krótka Powszechna Historya. Z przedmową *P. J. Szafarzyka*).« W 12., Str. XII, 263. Cena 24. krajc.—Wydanie podobnéj encyklopedyi zrobiłoby zaszczyt każdéj literaturze, i z całéj duszy życzymy, ażeby jéj przekład ukazał się w języku rossyjskim i polskim. Czeskie Muzeum, wydając tę encyklopedyą, miało na widoku— podać początkowe zasady do najpotrzebniejszych nauk i zastosować je do potrzeb czeskiego ludu. Jak słychać, już wyszła *Historya Czeska*; tym czasem przygotowana do druku *Historya Naturalna* z obrazkami; p. *Tomiczek* pisze obszerną powszechną historyą; p. *Mały*—naukę o stylu; inni zajmują się układaniem jeografii i innych nauk.

II. Литература южныхъ Словянъ.

а. *Сърбская.* *

1. *Бачка Вила* за год. 1842. Свезак други, издао на свјет Д-р Петар Іоанновичь. У Новомъ Саду.

»**Бачская Вила** ** на 1842 годъ. Книжка 2 я. Издана д-ромъ *Петромъ Іоанновичемъ.* Въ Но-

* Въ послѣднее время, между южными Словянами, завязалась жаркая беребранка за *Сърбство* и *Илирство.* Одни утверждаютъ: мы *Сърбы*, а не *Илиры*, другіе: мы всѣ должны называться *Илирами.*— Мы же не станемъ вмѣшиваться въ эти *domestica facta.* Однажды, мимоходомъ, коснулась и насъ братская перестрѣлка.... (См. Сербскій Народный Листъ, изд. въ Пештѣ. 1842 г. нум. 8). Для избѣжанія всякихъ недоразумѣній, объявляемъ, что литературу православныхъ Сърбовъ, употребляющихъ Кириллицу, мы будемъ называть *сърбскою*, литературу же прочихъ южныхъ Словянъ, католическаго исповѣданія, употреблающихъ въ письмѣ латинскія буквы— *Сърбо-Илирскою.* Sapientibus sat erit.

Ред.

** *Бачъ* или *Бачка*, уѣздный городъ съ 7000 ж, (Сърбовъ), въ Венгріи, въ бачско-бодроцкомъ намѣстничествѣ (комитатѣ). *Вила*— сърбская русалка. *Вилы* живутъ на горахъ и на скалахъ, надъ водою. Каждая *Вила* молода, прекрасна собою, одѣта въ бѣлое тонкое платье; длинная коса ея распускается вдоль плечъ и грудей. Вилы никому не дѣлаютъ зла, пока кто-нибудь ихъ не разсердитъ (нечаянно попавши въ ихъ *Коло*, или вечеромъ, или при другомъ какомъ-либо случаѣ); если же кто ихъ

II. Literatura Słowian południowych.

a. *Sérbska.* *

1. »**Baczska Wila** ** na 1842 rok. Zeszyt 2-gi. Wydana przez d-ra *Piotra Joannowicza.* W Nowym Sadzie (po madjarsku: *Uj Widek*, po niemiecku: *Neusatz*).« W 8.

* W ostatnim czasie między południowymi Słowianami wszczęła się zapalczywa walka o *Sérbstwo* i *Ilirstwo.* Jedni twierdzą: Jesteśmy *Sérbowie*, lecz nie *Ilirowie*; drudzy zaś: wszyscy powinniśmy się nazywać *Ilirami.* Co do nas, nie będziemy mięszać się do tych *domestica facta* Raz znienacka i nas dotknęły braterskie strzały.... (Ob. Sèrbskij Narodnyj List, wyd. w Peszcie 1842. n-r. 8). Dla uniknienia wszelkich nieporozumień, objaśniamy, że literaturę Sérbów, należących do Kościoła Wschodniego i używających w piśmie cyryllicy, będziemy nazywać *Sérbską*, zaś literaturę innych południowych Słowian, należących do Kościoła Zachodniego i używających w piśmie liter łacińskich,— *Sérbo-ilirską.* Sapientibus sat erit!—*Red.*

** *Bacz* czyli *Baczka*, miasto powiatowe z 7,000 mieszk. (Sérbów), w Węgrzech, w Baczsko-Bodrockim Komitacie. *Wila*— Sérbska rusałka. *Wile* mieszkają na górach i skałach, nad wodą. Każda *Wila* jest młoda, piękna, ubrana w białą cienką suknię; jéj długie warkocze spadają wzdłuż plec i piersi. *Wile* nikomu nie szkodzą, chyba kto je rozgniewa (przypadkiem trafiwszy na ich *Koło*, w wieczór, lub w jakim innym razie); gdy kto je rozgniewa, karzą go różnemi sposobami: albo ustrzelają mu nogę lub rę-

вомъ Садѣ (по-мадьярски Uj Videk, по-нѣмецки Neusatz).» Въ 8. Цѣна 30 кр. серебр. Первая книжка *Бачской Вилы* вышла тамъ же, въ 1841 году. Напечатанныя въ концѣ книги имена подписчиковъ, которыхъ число простирается до *тысячи*, показываютъ, что Вила имѣла большой успѣхъ. — Вторая книжка богата многими прекрасными статьями; по особеннаго вниманія заслуживаютъ сонеты *Владислава*, Открытый Листъ *І. Л.* и Хронологическій Указатель достопамятныхъ происшествій въ Срѣмѣ (Стан. Шумарскаго).

б. Сърбо-Илирскал.

2. Ruže i tàrnje. Pěsme od Ljudewita Vukotinowića. U Zagrěbu. 1842.

»Розы и Терны. Пѣсни Людевита Вукотиновича.« Въ 12., 160 стр. Цѣна 30 кр. серебр. — Онѣ состоятъ изъ четырехъ отдѣленій. Отдѣленіе 1-е называется: *Волны Жизни* (Talasi Života): здѣсь поэтъ выражаетъ пламенныя, тревожныя чувства своей души. Отдѣленіе 2-ое: *Воспоминаніе молодости (Uspomena Mladobitnosti)*, заключаетъ въ себѣ разныя пѣсни. Отдѣленіе 3-ье: *Воспоминаніе о*

разсердитъ, то онѣ наказываютъ его различнымъ образомъ: то прострѣливаютъ ему ногу или руку, то обѣ ноги, или обѣ руки, то сердце, и тогда онъ скоропостижно умираетъ. См. *Српски Рјечник* Вука Стеф. *Ред.*

Cena 30 krajc. srebr.—Pierwszy zeszyt *Baczskiéj Wily* wyszedł także w 1841 r.— Dołączona przy końcu téj edycyi lista prenumeratorów, których liczba dochodzi do *tysiąca*, pokazuje, że *Wila* miała świetne powodzenie. Drugi poszyt bogaty jest w wiele pięknych artykułów; na szczególną uwagę zasługują sonety *Władysława*, Otwarty List *J. L.* i Chronologiczny Skorowidz najznaczniejszych wypadków w Sriemie (przez Stan. Szumarskiego).

b. Sérbo-ilirska.

2. »Róże i Ciernie. Pieśni Ljudewita Wukotinowicza.« W 12., str. 160. Cena 30 krajc. srebr. Składają się z 4-ch oddziałów. Oddział 1-szy ma tytuł: *Fale życia (Talasi Života)*; tu poeta wyraża ogniste burzliwe uczucia swojéj duszy. Oddział 2 gi: *Wspomnienie Młodości (Uspomena Mladobitnosti)*: zawiera różne pieśni. Oddział 3 ci: *Wspomnienie o dawnych czasach (Uspomena Starodawnosti)*: zawiera ballady, oparte na historyi ojczystéj. Oddział 4 ty zawiera Zimo-

kę, albo obydwie nogi lub obydwie ręce, albo serce, i wtenczas występny nagle umiera. Ob. *Српски Рјечник* przez Wuka Stefanowicza. *Red.*

старинъ (Uspomena Starodawnosti), заключаетъ въ себѣ баллады, основанныя на отечественной исторіи.— Въ отдѣленіе 4 мъ заключаются *Зимнія Мысли*.— Произведенія г. Вукотиновича носятъ на себѣ печать истиннаго поэтическаго таланта. Со временемъ мы короче познакомимъ съ нимъ нашихъ читателей.

3. Tamburaši ilirski, pérva kitica narodni' ilirski' pěsama po livada i dubrava slavonski sobrana i swemu junačkom ilirskom narodu prikazana. U družstwu s više narodolubaca skupio, u red stavio i izdao Mat. Topalowić. Svezčica I. U Osеku. 1842.

»Илирскій Тамбуринъ. Первый букетъ народныхъ илирскихъ пѣсень, собранный на лугахъ и въ дубравахъ словенскихъ и посвященный мужественному илирскому народу. Въ-соединеніи съ многими народолюбцами собралъ, привелъ въ порядокъ и издалъ Мат. Топаловичъ.«— Хотя этотъ сборникъ пѣсень неисправенъ и скуденъ, однако жъ не льзя не похвалить предпріатіе г. Топаловича,за которое,какъ видно, взялся онъ съ жаромъ. Всѣхъ пѣсень въ 1-й кн. заключается 43, большею частію обрядныхъ и любовныхъ.

† Čudnovate Diple. Sastavio i na svět izdao *Vladovit Zorec*. Svezak I. U Zagrebu. 1842.

»Дивная Волынка. Составлена и издана *Владовитомъ Зорецомъ*.« — 128 Стр. Цѣна 20 крейц. серебр.

we Myśli.—Utwory p. Wukotinowicza noszą na sobie piętno niezaprzeczonego poetycznego talentu. Z czasem bliżéj zapoznamy z nim naszych czytelników.

3. »Tamburin Ilirski. Pierwszy bukiet ilirskich pieśni ludu, zebrany na łąkach i w dąbrowach słoweńskich, poświęcony dzielnemu ilirskiemu narodowi. Łącznie z wielu miłośnikami ludu zebrał, uporządkował i wydał Mat. Topalowicz.« — Chociaż ten zbiór pieśni jest niepoprawny i niedostateczny, jednakowoż trzeba pochwalić przedsięwzięcie p. Topalowicza, do którego, jak pokazuje się, przystąpił z zapałem. Wszystkich pieśni w 1-ym zesz. zawiera się 43, po większéj części obrzędowych i miłosnych.

† 4. »Cudowna Kobza, ułożona i wydana przez Władowita Zoreca.« Str. 128. Cena 20 krajcarów srebr.

III. LITERATURA ROSSYJSKA. *

1. Утренняя Заря, альманахъ на 1843 годъ, изданный И. Владиславлевымъ: Zorza Poranna, noworocznik na 1843 r. wydany przez J. Władysławlewa. Rok piąty. S. Petersburg. W 16., str. 361. (Cena 4 rub. srebr).—Edycya, tego noworocznika jest przepyszną, treść zajmującą w całém znaczeniu tego wyrazu· Może zarówno zająć i ludzi światowych i miłośników literatury pięknéj. Ozdobiony jest można powiedzieć najpiękniejszemi rycinami, robionemi na stali. Jest ich siedem: Zorza poranna nad pomnikiem Susanina, portret Torwaldsena z Kipreńskiego; widok Falla z obrazu Frikkego; Wołga w gubernii Simbirskiéj, z obrazu Czerniccowa i inne. — Najwięcéj zajmującym artykułem jest ustęp z pamiętników ś. p. jenerała Orłowa: *Kapitulacya Paryża.* Z poezyj odznacza się *ostatnia* poezya Lermontowa: *Wallerik* z powieści piękne są: *Niedźwiedź* przez hr. Sołloguba i *Staw* przez Grebionkę.

2. Мѣсяцословъ на 1843 годъ: Kalendarz na 1843 rok. Z portretem Jéj Cesarskiéj Mości Wielkiéj Księżnéj Alexandry Mikołajewny. S. Peterburg. W 8., str. 256. (Cena 65 kop. sr).—Kalendarz ten, wydawany co rok przez Akademią Nauk, stał się potrzebną książką dla publiczności rossyjskiéj. Dobór artykułów w nim jest treści bardzo ważnéj i interesującéj. — Przytoczymy niektóre z niego wiadomości. — Liczba mieszkańców w Rossyi okazana jest taż sama, co i w Kalendarzu z roku zeszłego (także i w r. 1838), t. j. 56,260,000. W S. Petersburgu liczba mieszkańców w 1841 roku była 456,000, zaś w Moskwie 330,000. W 1840 r. urodziło się w Rossyi 2,301,139, umarło 1,904,065, a więc ludność powiększyła się o *jeden milion trzysta jeden tysięcy, sto trzydzieści dziewięć* osób. Najwięcéj umarło dzieci do 5-ciu lat, chociaż liczba umarłych od 100—105 lat dochodziła do 236, zaś umarłych od 105—110 lat dochodziło do 106 ludzi; było nawet dwóch, którzy żyli do 140—145 lat!

Drogich kruszców w 1841 r. wydobyto w Rossyi w rządowych i prywatnych zakładach,—złota: 296 pudów, 35 funtów, 43 złotn. i 15 części; platyny 108 pudów, 39 funtów, 49 złotników i 69 części.

* 3. Стихотворенія Владиміра Бенедиктова: Poezye Włodzimirza Benediktowa. Część pierwsza. S. Peters-

* Wszystkich dzieł, których mnóstwo wychodzi w języku rossyjskim, niepodobna wyliczać; wzmiankujemy tylko o znaczniejszych. Dla czytelników rossyjskich przytaczamy tu wiadomości bibliograficzne polskie. *Red.*

1842. W 8. Str. 128. (Cena 2 rub. srebr.).

4. Нашн списанные съ натуры Русскими: Nasi Skopijowani z Natury przez Rossyan. Zeszyt XIII. W 8., str. 36. — Jestto zbiór artykułów humorystycznych, służących dla zabawy i korzyści z czytania. Wydanie to w niczem nieustępuje zagranicznym w tym rodzaju, i ozdobione pięknemi rycinami i winietami.

* 5. Исторія Гэсударства Россійскаго. Сочиненіе Н. М. Карамзина: Historya Państwa Rossyjskiego przez Karamzina. Wydanie piąte w trzech księgach, zawierających 12 tomów poprzedniego wydania, z kompletnemi uwagami, ozdobione portretem autora, rytym na stali w Londynie. *Wydanie J. Einerlinga.* Dwie księgi (ośm tomów). S. Petersb. 1842 W 8. (Cena całego dzieła 50 rub. ass., każdéj księgi oddzielnie 5 rub. sr.).—To wydanie nic do życzenia nie zostawia. a dalej na Polskę ?!!

6. Историко-критическія изслѣдованія о Руссахъ и Словянахъ. Ѳ. Л. Морошкина: Historyczno-Krytczne Badania o Russach i Słowianach. T. L. Moroszkina. S. Petersb. 1842. W 8., str. 172. (Cena 6 rub. ass.).—Professor Uniwersytetu w Moskwie p. Moroszkin już oddawna zajmuje się krytycznem badaniem pochodzenia Russów. — Dzieło teraz wydane przez niego składa się z dwóch oddziałów. 1szy Obejmuje: Pochodzenie Russów, Warjagowie, Russowie—Słowianie. Oddział 2gi: O Rossyi w granicach naszego kraju, o Rossyi Wielko-Germańskiéj, o starożytnościach ziemi riazańskiéj i o kozakach.—P. Moroszkin, przyznając *Warjagów* i *Russów* za *Słowian*, twierdzi, że prócz Russów Kijowskich, byli jeszcze Słowiańscy, Przybaltyjscy, Russowie Germańscy nad Morzem Niemieckiém, Russowie Morawscy i Czescy, Russowie Bołgarscy na Dunaju przy Morzu Adryatyckiém, Russowie Bazelscy w Ziemi Rawraków czyli przy źródłach Dunaju, Russowie Chwałyńscy, na morzu Kaspijskiém. W pierwszym oddziale swojego dzieła kładzie dowody, że Russami byli Pomorscy Słowianie, mieszkający na brzegach południowych Baltyku, i wyżéj do lasów Hircynii i za lasami Hircynii; — że w Rossyi pod imieniem Warjagów, w ścisłém znaczeniu, uważano Słowian Pomorskich, zaś w obszerniejszém wszystkich Europejczyków,—i że prócz słowiańskich Russów Kijowskich i Przybaltyjskich, byli Russowie przy Morzu Niemieckiem, także w Morawii, Czechach, Sérbii, Bołgaryi, Polsce, Raguzie,—słowem, we wszystkich słowiańskich krajach ukazuje się Ruś, tak, że imiona Russów i Słowian — są sinonimy. W drugim oddziale autor udowa-

dnia, że imie *Ruś* znaczy *las, gaj (роща)*; po czém znajduje Rossyją w dzisiejszych jéj granicach i w ziemiach wielko giermańskich pod własném jéj imieniem i pod różnemi gatunkami królestwa roślinnego;—nakoniec robi rzut oka na dawniejszy wojskowy stan Ziemi Ruskiéj.

* 7 Исторія Нѣмецкой Ганзы. Соч. доктора Раушника: Historya Niemieckiéj Hanzy. Dzieło d-ra Rauschnika. W dwóch częściach. (Stanowi 16 i 17 poszyt *Powszechnéj Historycznéj Biblioteki*). Moskwa. 1842. W 8., str. 101—202.

* 8. Опытъ Теоріи Изящной Словесности. Михаила Чистякова: Rys Teoryi Literatury Pięknéj. Przez Michała Czistjakowa. S. Petersb. 1842. W 8., str. 54.

9. Государственная Внѣшняя Торговля 1841 года, въ разныхъ ея видахъ: Zewnętrzny handel różnych przedmiotów w Cesarstwie Rossyjskiem w 1841 r. S. Petersburg. W 4., str. X. i 125.

»Postępy zewnętrznego rossyjskiego handlu w 1841 r., powiedziano na początku tego dzieła, w porównaniu do lat poprzedzających, zmieniły się z przyczyny różnych okoliczności, szczególniéj zaś w skutek nieurodzaju w większéj części państwa, lecz nie o tyle, jak trzeba było oczekiwać.«

Wszystkich w ogóle towarów wywieziono z Rossyi za granicę, do Finlandyi i Królestwa Polskiego na summę 80,801,589 rub. sr.;—wyprawa przewyższa dowóz na 8,964,521 rub. srebr. Złota i srebra przywieziono na 9,347,867 rub. srebr., wywieziono na 4,023,728 rub. srebr., dowóz przewyższa wyprawę na 5,324,139 rub. srebr.

10. Отчетъ Общества Русскихъ Врачей въ Санктпетербургѣ за 1842 годъ: Sprawozdanie Lekarzy Rossyjskich w S. Petersburgu z r. 1842. S. Peterburg 1842. W 8., str. 47.—Już dziewięć lat, jak w Petersburgu założono *Towarzystwo Rossyjskich Lekarzy*; teraz to uczone towarzystwo składa się z 179 członków, w liczbie których, prócz rossyjskich, znajdują się także znakomici zagraniczni lekarze.

11. Труды Императорскаго Вольнаго Экономическаго Общества за 1842 годъ: Prace Wolnego Cesarskiego Ekonomicznego Towarzystwa w 1842 r. *Kwartał drugi*. S. Petersburg. 1842. W 8, str. 139.—W tém dziele bardzo są ciekawe uwagi o niektórych gałęziach przemysłu w gubernii jarosławskiéj. — Autor (p. *Strukow*) szczególniéj rozwodzi się o przemyśle lnem, którego punktem środkowym jest wieś *Wielka*. — Między

innemi jest tu wzmianka, że prócz flamandzkiego sposobu obrabiania lnu, zaprowadzono sposób, wynaleziony przez rossyjskiego rolnika *Mikołaja Tichonowa*, który to środek daleko wygodniejszym jest, aniżeli belgijski czyli flamandzki, a nawet holenderski, bo daje nici lnu od 150 do 250 n-ru. Tichonow od roku 1838 obrabia lnu blisko 3,000 pud.

* 12. Практическое Пчеловодство: Praktyczne pszczelnictwo, czyli prawidła dla miłośników pszczół, oparte na czterdziestoletniém doświadczeniu, z objaśnieniem ulów w różnych kształtach, a szczególniéj dzwona. IV. części, S. Petersburg. 1842. W 8.—

* 13. Татарская Грамматика: Gramatyka Tatarska, ułożona przez Marciniana Iwanowa. Kazań. 1842. W 8., str. VI i 341.

* 14. Татарская Хрестоматія: Wypisy Tatarskie, ułożone przez Marciniana Iwanowa. Kazań 1842. W 8., str. VI i 368.

* 15. Всеобщій Учебный Атласъ Древней, Среднихъ Вѣковъ и Новой Географіи: Powszechny Naukowy Atlas jeografii starożytnéj, wieków średnich i nowéj przez W. Lawasseura, składający się z 88 mapp, w 16. część ark. (z których jedenaście podwójnych), i służący do objaśnienia textu: *Kurs Jeografii Powszechnéj*, wyd. przez J. Einerlinga. S. Petersburg. 1842.

16. Статистическое описаніе китайской имперіи: Opis Statystyczny Cesarstwa Chińskiego z dodaniem mappy jeograficznéj na pięciu arkuszach. W 2-ch tomach. S. Petersb. 1842. Jest to dzieło znakomitego sinologa mnicha *Hiacynta* (Biczurina). Tom I zawiera statystyczny opis państwa chińskiego. Tom II. Opis Mandżuryi, Mongolii, Wschodniego Turkiestanu i Tybetu.

Dzieła, wydane w Rossyi w językach obcych.

1. Fragmenta oder etwas ueber Sibirien: Urywki czyli Nieco o Syberyi przez M. von Hederström. Dzieło to jest tłumaczone z rossyjskiego przez samego autora, który 28 lat przepędził w Syberyi i mieszka jeszcze teraz pod Tomskiem.— Wyznaje, że jego niemiecki język może jest niepoprawny, po długoletnim pobycie w oddalonych rossyjskich prowincyach.— Mówiąc w ogóle, dzieło p. Hedenströma powinno udzielić cudzoziemcom daleko jaśniejsze wyobrażenie o Syberyi, niżeli owo, jakie mieli dotąd.

IV. ПОЛЬСКАЯ ЛИТЕРАТУРА. *

1. Historya Literatury Polskiéj: Исторія Польской Литературы, соч. Михаила Вишневскаго. Т. IV. Краковъ 1842. Въ 8., 482 стр. Это превосходное сочиненіе, вмѣстѣ съ исторіею литературы, изображаетъ также исторію образованія польскаго народа. Почтенный авторъ съ постоянною ревностію и неутомимымъ трудомъ занимается изслѣдованіемъ своего предмета. Какое множество старинныхъ книгъ, брошюръ и рукописей пересмотрено имъ!—Томъ IV Ист. П. Л. заключаетъ въ себѣ продолженіе третьяго періода. Въ немъ описываются: польскія лѣтописи XV в., отъ гнѣзненскаго архидіакона Янка до Мѣховиты, біографіи, геральдика, схоластическая физика, магія, алхимія, астрономія, астрологія, краковскіе календари XV в., всеобщая географія, Judicium Cracoviense и чистая математика до Коперника, наконецъ медицина со всѣми науками, къ ней относящимися. Описаны также библіотеки того времени, училища, исторія краковской академіи отъ ея возобновленія въ 1500 г. до Сигизмунда-Стараго. Въ дополненіяхъ приведены изъ рукописей важныя письма, привилегіи и т. п., относящіяся къ упомянутымъ предметамъ.

2. Pisma Historyczne Michała Balińskiego: Историческія Сочиненія Михаила Балинскаго. 4 Части. Варшава 1843. Въ большую 8., I., 318 стр., II., 302. III. 209. IV. 188. Цѣна 6 руб. серебр. Въ двухъ первыхъ томахъ заключаются записки о королевѣ Варварѣ, женѣ Сигизмунда Августа (съ дополненіями); въ III томѣ: *Андрей Волянъ*, его ученая и общественная жизнь; Иванъ Потоцкій: путешественникъ, литераторъ и историкъ. Въ IV томѣ: Основаніе ордена и церкви О. Капуциновъ въ Варшавѣ; Воспоминаніе объ одномъ днѣ путешествія по краю; Привилегія города Яновца; *Крево*, древній замокъ въ Литвѣ.

3. Myśli o wychowaniu kobiet: Мысли о воспитаніи женщинъ. Соч. Э. Зѣмѣцкой. Варшава. 1843. Въ 8., 347 стр. Цѣна 1 руб. 50 коп. серебр.— Это замѣчательное сочиненіе состоитъ изъ трехъ отдѣленій: I. *О нравственномъ воспитаніи*. Это отдѣленіе заключаетъ въ себѣ слѣдующія главы: характеристика женщины, польскія женщины въ древнія времена и общій очеркъ нынѣшняго воспитанія. Отдѣленіе II: *О наукахъ для женщинъ*, заключаетъ въ себѣ главы: общія замѣчанія о образованіи женщинъ,

* Для польскихъ читателей предлагается русская библіографія. Въ отд. польск. библ. всегда разсматриваемы будутъ книги наиболѣе замѣчательныя. Ред.

раздѣленіе наукъ, религія, науки естественныя, заключеніе замѣчаній о наукахъ для женщинъ, нѣсколько словъ о талантахъ. Отдѣленіе III: *О житейскомъ воспитаніи,* заключаетъ въ себѣ главы: о семейной жизни, вліяніе времени, образованіе характера и о литературномъ поприщѣ женщины.

* 4. Stosunek książęcego domu Radziwiłłów do domów książęcych w Niemczech: Связь Княжскаго Радзивилловскаго Дома съ Княжескими Домами въ Германіи, разсматриваемая съ исторической точки зрѣнія и въ отношеніи къ нѣмецкимъ правамъ, государственнымъ и княжескимъ. Соч. К. Ф. Эйхгорна, проф. права въ Гётингенѣ. Переводъ съ нѣмецкаго гр. Л. Ржищевскаго. Варшава. 1843. Въ большую 8 ку, 156 стр. (Цѣна 1 руб. 50 коп. серебр.).

5. Podróże, przejazdki i przechadzki po Europie: Путешествія, проѣзды и прогулки по Европѣ, собранныя доктор. права Людовикомъ Пѣтрусиньскимъ. 2 Части. Варшава. 1843. Въ 12., I. 424 стр. II. 575 стр. (Цѣна 2 руб. 50 коп. серебр.)

* 6. Powieści starego nauczyciela dla swoich młodych przyjaciół: Повѣсти стараго учителя для своихъ юныхъ друзей. Соч. Г. Дзѣконьскаго. Съ 16 ю раскрашенными картинками. Варшава. 1843. Въ 8., 322 стр. (Цѣна 1 руб. 35 коп. серебр.)

7. Pan Wojciech, wzór pracy i oszczędności: Панъ Войцехъ, образецъ трудолюбія и бережливости. Изданіе второе, исправленное и украшенное картинками. 2 Части. Варшава. 1843. 8., 272 стр. (Цѣна 1 руб. 20 коп. серебр.).

8. Pioski nie Pioski T. Nowosielskiego: Пѣсенки не пѣсенки О. Новосельскаго. Варшава. 1843. Въ 8., 92 стр. (Цѣна 1 руб. серебр.).

* 9. Jan Pieniążek: Янъ Пѣнёнжекъ, народная повѣсть изъ историческаго преданія XV вѣка. Соч. I. А. Минишевскаго. 3 Части. Варшава. 1843. I. 312 стр. II. 366. III. 348. (Цѣна 2 руб. 50 к. сер.).

10. Niezapominajki. Nowocznik na rok 1843: Незабудки, новогодникъ на 1843 год, изданный Карломъ Корвеллемъ. Съ пятью картинками. Варшава. Въ 8., 272 стр. (Цѣна 3 руб. 60 к. сер.). Незабудки начинаются статьею извѣстнаго собирателя старины г. *Войцицкаго:* Памятникъ Іоанна III въ Лазенкахъ *(историческій очеркъ)*; потомъ слѣдуютъ: историчестая дума (изъ старой рукописи) *Гузовъ въ 1607 г.;* Бернардъ Претвицъ, староста бурскій, историческая повѣсть изъ времемъ Сигизмунда I., (соч. Людвика Папроцкаго); Часы (сонетъ); Ружье къ ногѣ и Абдерамская Пальма — три

стихотворенія г. Пашковскаго; Козакъ-Украинецъ; Браслетка (повѣсть); Кукушки (подраж. народной пѣсни), стихотвореніе; Воспоминанія изъ путешествія внутри края, г. Гаварецкаго; Гости, Мужичокъ и Отрывокъ изъ Ламартина, С. Яховича. Кромѣ нѣсколькихъ стихотвореній, довольно плохихъ, въ Незабудкахъ заключаются еще три слѣдующія замѣчательныя статьи: *О дружбѣ и друзьяхъ* г. Крашевскаго (гумористическій очеркъ), *Польская Швейцарія* (Песковая Скала) г. М. Балинскаго, и *Самуилъ Зборовскій* (Жизнеописаніе), г. Войцицкаго.

11. Pierwiosnek Noworocznik na rok 1843: Подснѣжникъ. Новогодникъ на 1843 годъ, составленный изъ сочиненій дамъ, собранный Паулиною Краковъ. Варшава. Въ 18., 290 стр.— Вотъ уже шестой годъ, какъ г-жа Краковъ даритъ польскую литературу своимъ прекраснымъ альманахомъ. Его можно назвать представителемъ литературной дѣятельности польскихъ дамъ, которыхъ число чрезвычайно велико. Въ этомъ году, въ *Подснѣжникѣ* явились даже новыя писательницы, между которыми особенное вниманіе обращаетъ на себя г-жа *Анеля Дембовская*. Сама издательница помѣстила прекрасный разсказъ: »Нѣкоторыя черты изъ жизни Екатерины Ягелонки.« Хорошихъ стихотвореній очень много.

12. Fregata Nadzieja: Фрегатъ-Надежда, повѣсть Марлинскаго, переведенная по-польски Мартыномъ Сѣржпутовскимъ Варшава. 1843. 2 Части. I., 162 стр. II. 196.

СЛОВЯНСКІЕ ЖУРНАЛЫ. *

I. Чешскіе.

1, Časopis Českého Museum. Swazek IV. W Praze. 1842.

Журналъ Чешскаго Музея. Книжка IV. Прага. 1842.— (Выходитъ четыре раза въ годъ). О происхожденіи человѣческаго общес-

* Въ этомъ отдѣленія будутъ выписываемы заглавія только замѣчательнѣйшихъ статей, помѣщаемыхъ въ словянскихъ журналахъ, иногда съ краткимъ ихъ разборомъ, если позволитъ мѣсто.

PISMA PERYODYCZNE SŁOWIAŃSKIE *

I Czeskie.

Czasopis Czeskiego Muzeum. Zeszyt IV. Praga. 1842. (Wychodzi cztery razy na rok.— O powstaniu towarzystwa ludzkiego

* W tym oddziale będą przytaczane tylko tytuły artykułów na szczególną zasługujących uwagę, umieszczonych w pismach słowiańskich; niekiedy dołączane będą krótkie ich rozbiory, ile pozwoli miejsce.

тва. (г. Томичка). — Путешествіе Михаила Котлера по европейской Россіи и Сибири (*продолженіе*). О литературныхъ связахъ Словаковъ съ Чехами и Моравянами, въ прежнее и нынѣшнее время (г. Таблица). — Древнія надписи на нѣкоторыхъ земскихъ таблицахъ королевства чешскаго (г. Мусиля).

(przez p. Tomiczka). Podróż Michała Kotlera po Rossyi europejskiéj i Syberyi (*ciąg dalszy*). O literackich stosunkach Słowaków z Czechami i Morawianami, w dawnym i obecnym czasie (przez p. Tablica). Starożytne napisy na niektórych krajowych tablicach królestwa czeskiego (przez p. Musila).

2. Časopis pro kat. duchowenstwo. Sw. III. W Praze 1842.

Журналъ для Католическаго Духовенства, издаваемый (уже 15 годъ) княжескою архіепископскою консисторіею въ Прагѣ. (Выходитъ четыре раза въ годъ). Книжка III. По собственному убѣжденію можемъ сказать, что онъ достоинствомъ своихъ оригинальныхъ статей превосходитъ польскій журналъ, издающійся г. Глебовичемъ въ подобномъ же родѣ.

Czasopis dla duchowieństwa katolickiego, wydawany (już 15 sty rok) przez książęcy arcybiskupi konsystorz w Pradze. (Wychodzi cztery razy na rok). Zeszyt III. Z własnego przekonania możemy powiedzieć, że wartością swoich oryginalnych artykułów przewyższa polskie pismo, wydawane przez p. Hlebowicza w podobnym rodzaju.

3. Ponaučné listy pro polnj hospodáře a řemeslnjky w Čechach. W Praze 1842.

Поучительные листки для сельскихъ хозяевъ и ремесленниковъ въ Чехахъ, издаваемые (пятый годъ) имп. королев. эконом. обществомъ. Кн. 8. 9. 10. Это полезное и замѣчательное изданіе еще не получено нами.

Nauczające Listy dla wiejskich gospodarzy i rzemieślników w Czechach, wydawane (piąty rok), przez cesarsko król. gospod. towarz. Zesz. 8. 9. 10. To pożyteczne i ważne wydanie jeszcze nas nie doszło.

* 4. Dennice. Spis zábawny a ponaučny od *J. B. Malého*. Djlu III. Sw. 3.

Денница. Журналъ для занимательнаго и поучительнаго чтенія, издав. *І. Б. Малымъ*. Часть III., Кн. 3.

Jutrzenka. Zabawne i nauczające pismo, wydawane przez *J. B. Małego*. Części III ej zesz. 3.

II. Сърбскіе.

II Sérbskie.

1. Пештанско-Будимски Скоротеча.

Пештанско - Будимскій Курьеръ, издающійся съ Іюля мѣсяца 1842 г., подъ редакціею *Димитрія Іовановича.* Выходитъ два раза въ недѣлю, по четвергамъ и воскресеньямъ; въ четвергъ— на полулистѣ съ картинкою парижскихъ или вѣнскихъ модъ; въ воскресенье—на цѣломъ листѣ. Цѣна полугодовому изданію 5 рейнск. гульд. серебр. Редакція въ Пештѣ, на Будемской Улицѣ (Bastei-Gasse), подъ No 349.— Цѣль этого журнала— распространять просвѣщеніе между сърбскимъ народомъ.

Pesztańsko - Budimski Kuryer. Wychodzi od początku Lipca 1842 r. pod redakcyą *Dymitra Jowanowicza,* dwa razy na tydzień, we czwartek i niedzielę;—we czwartek na półarkuszu z obrazkiem paryzkich lub wiedeńskich mód; w niedzielę—na całym arkuszu. Prenumerata półroczna wynosi 5 zł. reńsk. Redakcya w Peszcie, przy ulicy Budemskiéj (Bastei Gasse), pod n-rem 349.—Cel tego pisma—rozszerzać oświatę między ludem sérbskim.

2. Сербскій Лѣтопись за г. 1842. Ч. III. Будимъ. 1842.

Сърбская Лѣтопись за 1842 годъ.— Ч. III.— Издается Сърбскою Маткою по 4 книжки въ годъ.— Въ 3-й ч. особенное вниманіе заслуживаютъ слѣдующія статьи: *Сърбъ,* народное имя; матеріялъ для новой сърбской исторіи и Рождество Христово. (Народные обычаи во время этого праздника). *

Sérbski Latopis za 1842 r. Cz. III. Pismo to wydaje *Sérbska Matka,* po 4 zeszyty na rok. W 3-im zesz. na szczególną uwagę zasługują następujące artykuły: *Sérb,* imie narodowe; materyał do nowych sérbskich dziejów i Boże Narodzenie (zwyczaje ludu pod czas tego święta). *

III. Лужицко - сърбскіе.

III. Łużycko - Sérbskie.

Serbska Jutnička, wudawana wot J. P. Jordana. Lipsk 1842.

Сърбская Денница, издаваемая І. П. Іорданомъ. 2-ое Полуго-

Sérbska Jutrzenka, wydawana przez J. P. Jordana. Drugie

* Прочіе сърбскіе журналы, равно и сърбо-иллирскіе, еще неполучены нами.

* Innych sérbskich, również i serbsko-ilirskich pism, jeszcześmy nie odebrali.

діе. Книжка I.— Сърбская статистика. Сърбская центральная книжная лавка. Сърбскіе читатели. Сърбское общество въ Липскѣ. Авраамъ Френцелій. — (Мы обратимся къ этому журналу въ особой статьѣ.)

półrocze, zesz. I. Statystyka sérbska. Centralna sérbska księgarnia. Sérbscy czytelnicy. Sérbskie towarzystwo w Lipsku. Abraham Frencelius.—(Powiemy jeszcze o tém piśmie w osobnym artykule).

IV. ROSSYJSKIE

1. Журналъ Министерства Народнаго Просвѣщенія: Dziennik Ministeryum Oświecenia Narodowego. 1842. Październik.—Idea osobistości w dawnych czeskich i skandynawskich prawach, przez prof. Uniwersytetu Sw. Włodzimiérza *Iwaniszewa*. Ślady azyatyzmu w Słowie o Pułku Igora, przez prof. uniwersytetu kazańskiego *Erdmana*.

2. Москвитянинъ: Moskwicianin, wydawany przez prof. *Pogodina*, w Moskwie. Nr. 11. — Maksim Grek (bardzo ważnéj treści artykuł). Samuel Bogumił Linde (biografia przez p. Papłońskiego). Anekdoty o Piotrze W., listy Katarzyny II ej i M. M Sperańskiego. Uwaga o narzeczu Kamczackiém, stosująca się do zbioru osobnych wyrazów używanych w Kamczatce (przez Kuzmiszczewa).

3. Библіотека для чтенія: Biblioteka do czytania. Grudzień, 1842.— Gustaw Adolf, trajedya Bernarda von Beskow, przełożona z języka szwedzkiego. Ludy południowéj Afryki. Wejście na Netoû, najwyższy szczyt Gór Przeklętych w Pireneach, przez Czychaczowa.

4. Маякъ: Latarnia Morska. Grudzień. 1842. – O handlu dawnéj Rusi z Azyą i oznaczenie handlowych dróg, które przechodziły od Wołgi aż do morza bałtyckiego w VII, VIII, IX, X i XI w.

V. ПОЛЬСКІЯ.

1. Biblioteka Warszawska: Варшавская Библіотека. — 1843. Январь. — Очерки путешественника во время проѣзда по Европѣ въ 1842 году (г. С. О.). Желѣзныя дороги въ Европѣ (г. Кольберга). Труды Іосифа Муч-

ковскаго для исторіи польской литературы.

2. Zorza: Заря, журналъ для юнаго возраста. Выходитъ подъ редакціею г-жи Краковъ. 1843. *Кн.* I. Путешествіе. Ангелъ безъ крыльевъ. Записки Куклы. *Кн.* 2. Монастырь Св. Казимира въ Варшавѣ. Миндальный Король.

3. Pielgrzym: Пиллигримъ. Выходитъ подъ редакціею г-жи Земѣнцкой. 1843. Январь. — Объ изящныхъ искусствахъ въ Германіи (г-жи Земѣнцкой). Отрывокъ изъ разбора лучшихъ польскихъ писателей.

4. Przegląd Naukowy: Ученое обозрѣніе. Подъ редакціею гг. Скимборовича и Дембовскаго. 1843. No 1. О польскомъ мореходствѣ (г. Голэмбёвскаго). No 2. Школьники. (г. Войцицкаго) No 3. Жизнеописаніе Крашевскаго. (г. Скимборовича). Разборъ исторіи польск. лит. Вишневскаго (г. Мацѣёвскаго). Сочиненія г-жи Таньской: *Иванъ Кохановскій въ Чернолѣсѣ*, разобранное съ исторической точки зрѣнія (г. Мацѣёвскаго).

5. Kmiotek: Поселянинъ, журналъ для чтенія сельскихъ и городскихъ жителей, изд. подъ ред. г. Лесьневскаго. Выходитъ еженедѣльно въ субботу, на полулистѣ. No 1. Просьба къ звѣздочкѣ. No 2. О выгодахъ и пользахъ календаря для хозяина.

6. Roczniki gospodarstwa krajowego: Лѣтописи отечественнаго хозяйства. Томъ II. No 1. 1843. О частныхъ, статистическихъ, промышленно-земледѣльческихъ описаніяхъ В. Княж. Познанскаго, и проч.

7. Roczniki Krytyki Literackiéj: Лѣтописи Литературной Критики: Книжка 1. 1843 г. — Театральная критика. *(Вступленіе).*

Журналы на иностранныхъ языкахъ, относящіеся къ словянству. *

Pisma peryodyczne w językach obcych, tyczące się słowiaństwa. *

1. Jahrbücher für slawische Literatur, Kunst und Wissenschaft. Redacteur: *J. P. Jordan*, öffentlicher Lehrer der slawischen Sprache und Literatur in der Universität Leipzig. Erster Jahrgang. 1843. Erstes Heft. Leipzig.

»Лѣтописи словянской литературы, искусствъ и знаній. Редакторъ *I. П. Iорданъ*, публичный преподаватель словянскаго языка и литературы въ липскомъ университетѣ. Годъ первый. 1843. Книжка первая. Липскъ. Въ большую осьмушку, 90 стр. **.«— Съ нетерпѣніемъ ожидали мы выхода этого журнала. За его достоинство уже ручалось самое имя редактора, г. Іордана, извѣстнаго лужицко-сърбскаго ученаго, автора грамматики врхне-лужицкаго нарѣчія. Предположенія насъ не обманули. Передъ нами лежитъ первая книжка *Лѣтописей* г. Іордана, красиво изданная и богатая прекрасными статьями. Вотъ ея содержаніе: I. Правописаніе словъ и именъ словянскихъ. II. *Науки:* 1. Словянскія Древности Шафарика, 2. Людевитъ Гай (съ портретомъ) и Илирство. 3. Поль-

* Здѣсь будутъ приводимы также тѣ иностранные журналы, которые хотя и не посвящены исключительно словянству, однако жъ иногда заключаютъ въ себѣ статьи, къ нему относящіяся.

** *Лѣтописи* выходятъ книжками черезъ каждые два мѣсяца. Цѣна годовому изданію 4 саксонскихъ талера.

»Roczniki literatury, sztuki i umiejętności słowiańskiéj. Redaktor *J. P. Jordan*, publiczny nauczyciel języka i literatury słowiańskiéj przy uniwersytecie lipskim. Rok pierwszy. 1843. Zeszyt pierwszy. Lipsk. W dużéj 8 ce, str. 90 **.«—Z niecierpliwością oczekiwaliśmy wyjścia tego pisma. Za jego wartość ręczyło imie redaktora p. *Jordana*, znanego łużycko-sérbskiego uczonego, autora grammatyki narzecza górno-łużyckiego. — Oczekiwania nas nie zawiodły. Przed nami leży 1-szy zeszyt *Roczników* p. Jordana, ozdobnie wydany i obfity w wyborne artykuły. — Treść jego następująca: I. Pisownia wyrazów i imion słowiańskich. II. *Nauki:* 1. Starożytności Słowiańskie Szafarzyka. 2. Liudewit Gaj (z portretem) i Ilirstwo. 3. Polski historyk Łukaszewicz. 4. Rossyjskie Święto Bożego Narodzenia, z Sacharowa.

* Tu będą przytaczane także pisma zagraniczne, które, chociaż nie są wyłącznie poświęcone słowiańśtwu, jednakowoż niekiedy zawierają artykuły, tyczące się tego przedmiotu.

** *Roczniki* wychodzą poszytami co dwa miesiące. Roczna prenumerata wynosi 4 saskie talary.

скій историкъ Лукашевичъ. 4. Русскій праздникъ Рождества Христова, изъ Сахарова. III. *Искусства:* Русскій театръ въ Петербургѣ. 2. Чешскій театръ въ Прагѣ. 3. Новый театръ въ Львовѣ. 4. Художественныя извѣстія. IV *Промышленность* и *Хозяйство:* 1. Сочиненія о промышленности, изданныя въ Чехахъ. 2. Наука земледѣлія въ Россіи. V. *Литература и Критика:* 1. Пушкинъ. Статья М.....ча. 2. Нынѣшнее состояніе русской литературы, изъ Шевырева. 3. Польская литература въ Познанѣ. 4. *Критика:* Начертаніе Словянской Миѳологіи *Касторскаго,* Словянская Миѳологія *Гануша,* Словянская Этнографія *Шафарика* и проч. VI. *Спеціяльное литературное обозрѣніе.* А. Библіографія: русскія, польскія, чешскія и нѣмецкія книги. Б. Обозрѣніе журналовъ: *Архивъ* Эрмана. VII. *Смѣсь* и *Корреспонденція.*

Редакторъ въ началѣ своей программы говоритъ:

„Время всепримиряющее усмирило разъяренныя волны народовъ, обитающихъ въ сердцѣ Европы; мечь покоится въ ножнахъ, вещественное оружіе бездѣйствуетъ; только Духъ поднимаетъ перчатку, чтобы въ борьбѣ измѣрить силы партій, но въ такой борьбѣ, которая не разрушаетъ, а созидаетъ, не умерщляетъ, а оживляетъ, не проклинаетъ, а благословляетъ, не позоритъ, а внушаетъ уваженіе, возбуждаетъ не ненависть, а любовь. Настаетъ время, когда

III. *Sztuki.* Teatr rossyjski w Petersburgu, 2. teatr czeski w Pradze. 3. nowy teatr we Lwowie. 4. Wiadomości artystyczne. IV. *Przemysł i Gospodarstwo:* 1. Dzieła o przemyśle, wydane w Czechach. 2. Nauka rolnicza w Rossyi. V. *Literatura i Krytyka:* 1. Puszkin przez M......cza. 2. Teraźniejszy stan literatury rossyjskiéj przez Szewyrewa. 3. Literatura polska w Poznaniu. 4. *Krytyka:* Rys Mitologii Słowiańskiéj *Kastorskiego,* Mitologia Słowiańska *Hanusza,* Narodopis Słowiański *Szafarzyka* i in. VI. *Specyalny literacki przegląd.* A. Bibliografia: dzieła rossyjskie, polskie, czeskie i niemieckie. B. Przegląd pism: *Archiwum* Ermanna. VII. *Rozmaitości i Korrespondencya.*

Redaktor na początku swojego programu mówi:

„Czas wszystko jednający uśmierzył wzburzone fale ludów, zamieszkałych w środku Europy; miecz spoczywa w pochwach, materyalny oręż jest w nieczynności, tylko Duch podnosi rękawiczkę, ażeby zmierzyć siły partyj w walce, lecz w takiéj walce, która nie niszczy, ale buduje, nie zabija, ale ożywia, nie przynosi przekleństwa, lecz błogosławieństwo, nie hańbi, ale wznieca szacunek, nie obudza nienawiści, lecz rodzi miłość.—Nadchodzi czas, kiedy obydwa ludy (t. j. Sło-

оба народа (то есть Словане и Нѣмцы) поймутъ наконецъ другъ друга, узнаютъ, чего каждый имѣетъ право требовать и что́ доженъ въ другомъ уважать, почитать и цѣнить: тогда добровольно будетъ заключено перемиріе, необходимое для народовъ и согласное съ разсудкомъ; какое существуетъ между другими народами, тогда останется для насъ одна только борьба, борьба соревнованія: кто кого опередитъ въ матеріяльномъ и умственномъ развитіи."

Въ другомъ мѣстѣ своей программы (на 3 стр.) редакторъ говоритъ:

„Германія должна узнать Словянъ чрезъ нихъ самихъ; должна глубоко вникнуть въ ихъ особенныя отличительныя свойства, чтобы наконецъ освободиться отъ предразсудковъ, которые усвоила ей тысячелѣтняя исторія ненависти и вражды къ Словянамъ.— Для Словянъ важно то, чтобы они долѣе не оставались въ неизвѣстности; сама Германія чувствуетъ эту потребность, и уже раздались громкіе голоса, которые требуютъ уничтоженія глубокой пропасти между Западомъ и Востокомъ. Если это должно исполниться, то для Германіи необходимо узнать народныя свойства Словянъ въ ихъ настоящемъ видѣ, но не въ такомъ, въ какомъ бы могли или должны быть, и это узнать не совсѣмъ легко. Оба народа, по своему внутреннему свойству, столь различны между собою, что не легко могли бы быть поняты другъ другомъ; тутъ недостаточны отдѣльныя описанія путешественниковъ и другихъ наблюдателей; но необходимо, по-возможности, всеобъемлющее и всестороннее изученіе; Словане же, съ своей стороны, должны показаться Нѣмцамъ съ своими природными свойствами, въ своемъ подлинномъ видѣ; необходимо, чтобы они представили наблюденію Нѣмцевъ чистѣйшее, непосредственное изображеніе

wianie i Niemcy) nakoniec nauczą się wzajemnie pojmować siebie, i poznawać, czego każdy z nich żądać ma prawo, co każdy w drugim powinien poważać, czcić, szacować; wtedy dobrowolnie zostanie zawarty rozejm, potrzebny między narodami i według rozsądku konieczny, jak to widzimy między innemi ludami; a jedna walka, która nam wtedy pozostanie, — jest walka na wyścigi: kto drugiego wyprzedzi w materyalném i umysłowém rozwinięciu się."

W innem miejscu swojego programu (na str. 3.) redaktor mówi:

„Niemcy powinni poznać Słowian przez nich samych, powinni głęboko zbadać ich osobne szczegółowe przymioty, ażeby nakoniec pozbyć się przesądów, które przywłaszczyła im tysiącletnia historya nienawiści i nieprzyjaźni ku Słowianom. — Słowianom idzie o to, ażeby dłużéj nie zostawali nieznanemi; sami Niemcy czują tę potrzebę i już dają się słyszyć silne głosy, które żądają zrównania głębokiéj przepaści między Zachodem i Wschodem. Jeżeli to ma nastąpić, Niemcy koniecznie powinni poznać narodowe własności Słowian, w ich istotném stanowisku, w jakiém są, a nie na jakimby Słowianie mogli lub być powinni,—ale to nie przychodzi tak łatwo.—Obydwa ludy, dla swych wewnętrznych własności, tak są różne, że nie łatwo mogą wzajemnie się poznać; tu nie wystarczą oddzielne opisy podróżników i innych dostrzegaczy; lecz potrzebną jest ile możności wszystko obejmująca i wszechstronna nauka; Słowianie również powinni pokazać się Niemcom ze swojemi przyrodzonemi własnościami, w swoim prawdziwym kształcie; koniecznie potrzeba, aby stawili rozwadze Niemców najczystszy, bezpośredni obraz swojéj duchowéj natury. Takim sposobem ich piśmienne utwory, owoc ich du-

своей духовной природы. Такимъ образомъ ихъ письменныя произведенія, плодъ ихъ духовнаго развитія, должны быть пересажены на нѣмецкую почву, въ вѣрныхъ передѣлкахъ или переводахъ, чтобы чрезъ то дать возможность нѣмецкому народу увидѣть собственными глазами, увѣриться посредствомъ собственнаго воззрѣнія, что такое Словяне, какъ они достигли своего настоящаго значенія и чѣмъ могутъ быть. Вотъ главная задача нашихъ *Лѣтописей*."

Понимаемъ всю важность этого журнала и видимъ въ немъ новаго дѣятеля въ нынѣшней словянщинѣ. Его направленіе столь же многозначительно, какъ и направленіе нашей *Денницы*. Вся разница состоитъ въ цѣляхъ: цѣль *Денницы*—сблизить и ознакомить между собою словянскія племена; цѣль *Лѣтописей*—преимущественно имѣть въ-виду Западную Европу, открывая ей сокровища словянскаго міра. Примиреніе внутреннее и примиреніе внѣшнее; двѣ великія задачи, отъ разрѣшенія которыхъ зависитъ прочность дальнѣйшаго развитія нашей самобытности въ связи съ обще-человѣческою жизнію. Двѣ эти задачи теперь предложены двумя журналами, явившимися почти въ одно время, какъ бы въ-слѣдствіе духа и потребности нашего вѣка.

Нѣтъ сомнѣнія, что журналъ г. Іордана, своею занимательностію и новостію предмета, обратитъ на себя вниманіе Западной Европы, для которой, кажется, уже наста

chowego rozwinięcia się, powinny być przeniesione na grunt niemiecki w wiernych przetworach lub przekładach, ażeby przez to usposobić lud niemiecki, iżby zobaczył na własne oczy i przekonał się za pośrednictwem własnego przeświadczenia, czém są Słowianie, jak dostąpili swego teraźniejszego znaczenia i czém być mogą.—To jest główne zadanie naszych *Roczników*."

Pojmujemy całą ważność tego pisma i widzimy w niém nowego czynnika w teraźniejszéj słowiańszczyznie. Jego kierunek również jest wieloznaczący, jak i naszéj *Jutrzenki*.—Cała różnica jest w celach: Cel *Jutrzenki*—zbliżyć i zaznajomić z sobą plemiona słowiańskie; cel *Roczników*—przedewszystkiem mieć na uwadze Zachodnią Europę i wykrywać przed nią skarby świata słowiańskiego. Sprzymierzenie wewnętrzne i sprzymierzenie zewnętrzne; dwa wielkie zadania, od roztrzygnienia których zależy trwałość naszéj samoistności, mającéj rozwinąć się w związku z powszechném człowieczeńskiém życiem. Dwa te zadania podane są teraz przez dwa pisma, które ukazały się prawie w jednym czasie, jak by w skutek ducha i potrzeby naszego wieku.

Bez wątpienia, pismo p. Jordana swoją interesownością i nowością przedmiotu zwróci na siebie uwagę Zachodniéj Europy, dla któréj, zdaje się, nadszedł czas nauczyć

ло время чему-нибудь научиться и отъ насъ, Словянъ. — Г. Іорданъ объявилъ, что онъ приготовилъ много статей для слѣдующихъ книжекъ своего журнала, какъ напр. завоеванія германизма на словянской землѣ; отвращеніе Нѣмцевъ отъ *всесловянства* (Panslawismus); будущая судьба Словянъ въ Турціи; положеніе венгерскихъ Словянъ въ отношеніи къ Мадьярамъ; Иллирство; отдѣльность Кроаціи и Славоніи отъ Венгріи; археологическіе и историческіе труды въ Россіи; лирическая стихія въ характерѣ словянскаго народа, преимущественно выражающаяся въ народной поэзіи; важность изученія словянщины для исторіи нѣмецкаго образованія; біографическіе очерки Шафарика, М.......ча, Коллара, Погодина и другихъ (съ портретами); образъ воспитанія въ Россіи; педагогическій институтъ въ Петербургѣ; русская школа живописи; всесловянская литература въ Чехахъ, Польшѣ и Россіи; журналистика въ Россіи; Украиноманія въ Польшѣ; Залѣскій, какъ поэтъ; стихотворенія Полежаева; *Дочь Славы* Коллара и проч. *

Въ заключеніе нашего краткаго отчета объ этомъ чрезвѣчайно замѣчательномъ журналѣ, мы не мо-

* Мы будемъ имѣть удовольствіе познакомить нашихъ читателей съ важнѣйшими статьями.

się czegoś i od nas, Słowian.— P. Jordan ogłosił, że przygotował wiele artykułów do następnych zeszytów swojego pisma, jak n. p. Podbicia Germanizmu na ziemi słowiańskiéj, niechęć Niemców do *wszechsłowiaństwa* (Panslawismus), przyszły los Słowian w Turcyi, położenie Słowian węgierskich względem Madjarów, Ilirstwo, odłączenie Kroacyi i Slawonii od Węgier, prace archeologiczne i historyczne w Rossyi, żywioł liryczny w charakterze słowiańskiego ludu, głównie objawiający się w poezyi narodowéj, ważność badania słowiańszczyzny dla historyi niemieckiéj kultury, życiopisy Szafarzyka, M.....cza, Kollara, Pogodina i in. (z portretami), sposób wychowania w Rossyi, instytut pedagogiczny w Petersburgu, rossyjska szkoła malarstwa, powszechna słowiańska literatura w Czechach, Polsce i Rossyi, dziennikarstwo w Rossyi, Ukrainomania w Polsce, Zaleski jako poeta, poezye Poleżajewa, *Córka Sławy* Kollara i in. *

Na zakończenie naszego krótkiego sprawozdania o tém ważném piśmie, musimy uczynić uwagę, że

* Z przyjemnością zapoznamy naszych czytelników z ważniejszemi artykułami.

жемъ не замѣтить, что знаменитый М..чь въ своей статьѣ о Пушкинѣ, который нѣкогда былъ его другомъ *, показалъ, что онъ хорошо знакомъ съ безсмертными произведеніями нашего великаго поэта; но безъ всякихъ предубѣжденій скажемъ, что судъ его о послѣднемъ литературномъ поприщѣ Пушкина слишкомъ скоръ и невѣренъ. Смерть застала Пушкина именно въ тѣ самые годы, когда Геній его уже достигалъ своего полнаго развитія. Что катается до взгляда г. М...ча на новѣйшую русскую литературу, то онъ одностороненъ и неоснователенъ. Это чувствовалъ самъ г. Іорданъ, тутъ же приведши глубокомысленную статью С. П. Шевырева (помѣщенную также въ 12 нум. *Денницы* за 1842 г., въ польскомъ переводѣ), за что изъявляемъ ему нашу искреннюю признательность.

Въ разбираемой нами книжкѣ *Лѣтописей* помѣщено также письмо г. Т. изъ Праги, изъ котораго выписываемъ слѣдующее мѣсто:

„Недавно получили мы, къ величайшему изумленію, *Болгарскую Денницу* **, изданную въ Одессѣ г. Априловымъ. Ничего опредѣлительнаго не льзя сказать объ этой книгѣ, которой первую часть я только просмо-

* Мы приведемъ въ одной изъ слѣдующихъ книжекъ *Денницы* стихотвореніе Пушкина, написанное къ М....чу и помѣщенное въ полномъ собраніи его сочиненій.

** См. статью о ней въ 13 и 14 нумер. *Денницы* 1842 г., на польскомъ языкѣ).

znakomity M......cz w swoim artykule o Puszkinie, który niegdyś był jego przyjacielem, * pokazał, że mu dobrze są znane nieśmiertelne utwory wielkiego rossyjskiego poety; lecz bez uprzedzenia wyznamy, że sąd jego o ostatniéj literackiéj dążności Puszkina zbyt jest powierzchowny i niewierny. Śmierć zabrała Puszkina właśnie w epoce, kiedy geniusz jego już dosięgał najwyższego rozwinięcia się. Co się tyczy zapatrywania się M.....cza na najnowszą rossyjską literaturę, jest ono jednostronne i bezzasadne. Czuł to sam p. Jordan, przytoczywszy zaraz głęboko pomyślany artykuł p. Szewyrewa (umieszczony także w 12 n-rze *Jutrzenki* z roku 1842), za co oświadczamy mu naszą szczerą wdzięczność.

W rozbieranym teraz poszycie *Roczników* umieszczony jest list p. T. z Pragi, z którego wypisujemy następny ustęp:

„Niedawno otrzymaliśmy z wielkiém naszém podziwieniem *Bołgarską Jutrzenkę* **, wydaną w Odessie przez p. Apriłowa. Z pierwszéj części, którą tylko przejrzałem, nie można nic pewnego o całém dziele powiedzieć;

* Przytoczymy w jednym z następnych poszytów *Jutrzenki* wiersz Puszkina do M.....cza, umieszczony w zbiorze dzieł jego.

** Ob. artykuł o niéj w 13 i 14 n-rze *Jutrzenki* Warszawskiéj 1842 r.

трѣлъ; однако жъ это прекрасный знакъ, что подъ русскимъ скипетромъ заботятся объ умственныхъ потребностяхъ соплеменнаго народа. Для насъ, Чеховъ, справедливо приписывающихъ себѣ пробужденіе всесловянской идеи (Panslawismus), этотъ знакъ служитъ прекраснымъ доказательствомъ, что мы со временъ Добровскаго не напрасно были дѣятельны; ибо теперь даже наши самые закоренѣлые противники должны согласиться, что между словянскими народами пробудилась умственная жизнь. Надъ каждымъ народомъ взошла привѣтливая *Денница: Danica Ilirska* (на сърбо-илирскомъ языкѣ), *Dennice* (на чешскомъ), *Денница, Jutrzenka* (на русск. и польск.), Jut'nička (на лужицкомъ) и болгарская. Освѣжительное утро является на Востокѣ и предвѣщаетъ ясный, блистательный день для словянщины.“

jednak jest to widocznym znakiem, że pod berłem rossyjskiem starają się także o umysłowe potrzeby pobratymczego ludu. Dla nas zaś, Czechów, którzy sobie słusznie przypisujemy zbudzenie *Wszechsłowiańsiwa* (Panslawizmu), służy ten znak za piękny dowód, żeśmy nienapróżno od czasu Dobrowskiego czynnymi byli; teraz bowiem nawet najzacięts i przeciwnicy nasi zaprzeczyć nie mogą, że w słowiańskich ludach obudziło się umysłowe życie. Nad każdym narodem zajaśniała miła *Jutrzenka*: *Danica Ilirska* (po sérbo-ilirsku), *Dennice* (po czesku), *Денница, Jutrzenka* (po rossyjsku i po polsku) Jutnička (po łużycku) i bołgarska. Orzeźwiający poranek świta na Wschodzie i obwieszcza promienisty jasnosłoneczny dzień słowiańszczyzny.“

2. CROATIA. Organ für vaterländische Interessen, Geschichte, Literatur, Theater, Leben. Agram. 1842.

Кроація уже издается четвертый годъ подъ редакціею *А. Ф. Дракслера*, и выходитъ два раза въ недѣлю. Она не всегда отвѣчаетъ своему громкому заглавію. До сихъ поръ мы получили шестдесятъ нумеровъ этого журнала и нашли въ немъ только одну замѣчательную статью, относящуюся къ словянству: *Героизмъ Илирскихъ Женщинъ* (Ивана Кукулевича Сакцинскаго).

Kroacya **wychodzi już czwarty rok pod redakcyą *A. F. Draxlera*, dwa razy na tydzień. Nie zawsze odpowiada swojemu szumnemu i długiemu tytułowi. Dotąd otrzymaliśmy sześćdziesiąt numerów tego pisma i znaleźliśmy w niém tylko jeden godny uwagi artykuł, tyczący się słowiańszczyzny: *Bochaterstwo kobiet ilirskich* (przez Jana Kukulewicza Sakcińskiego).**

3. Revue des Deux Mondes. Paris. 1842.

Въ 6-й кн. этого журнала, за м. Іюнь, помѣщена очень занимательная статья г. Роберта, подъ рубрикою *Греческо-Словянскій Міръ* (Le Monde Gréco-Slave): *Болгаре.*

»W 6 zeszycie tego pisma, z m. Czerwca, umieszczony jest bardzo zajmujący artykuł p. Roberta, pod oddziałem: *Świat Grecko-Słowiański* (Le Monde Gréco-Slave): *Bołgarowie.*«

IV. СМѢСЬ.

ОТКРЫТІЕ АМЕРИКИ ПОЛЯКОМЪ ИВАНОМЪ ИЗЪ КОЛЬНА. (*Статья Л.....*)

Въ 1814-мъ году, въ сокращенной исторіи географіи, помѣщенной въ сборникѣ географическо-историческихъ памятниковъ, я сказалъ (на стр. 58), что Георгій *Горнъ*, въ своемъ сочиненіи: Ulysses, Ludg. batav. 1671. 12., приводитъ слѣдующее: „Полякъ *Скольный* (Scolnus) въ 1476 году, при датскомъ королѣ Христіанѣ, открылъ проливъ Аніанъ и землю Лабрадоръ (Laboratoris); слѣдовательно, этотъ Иванъ *Скольный* былъ бы третьимъ изъ Европейцевъ, открывшихъ Америку до Колумба, почти 100 лѣтъ спустя послѣ братьевъ Зенахъ и 16 лѣтъ до Колумба.— Въ 1836 году, повторяя это замѣчаніе въ моемъ сочиненіи: Pytheas de Marseille, я исправилъ его, прибавивши, что упомянутое открытіе принадлежитъ Поляку Ивану изъ Кольна, небольшаго мазовецкаго города, пограничнаго съ Пруссіей. Это доказательство, кажется, основательно, потому-что мазовецкая фамилія изъ *Кольна* была извѣстною въ Данцигѣ фамиліею мореходцевъ. Такое замѣчаніе заставило знаменитаго Александра Гумбольдта объяснить всю важность этого открытія.

Сочиненіе Pytheas de Marseille переведено по-нѣмецки.— Изъ замѣчаній Гумбольдта видно: 1) Что Полякъ Иванъ изъ Кольна, въ 1476 году, предводительствовалъ норвежскими моряками и, отправившись изъ Норвегіи, посѣтилъ берега твердой земли и проливы, находящіеся за Гренландіею; 2) что, 20 лѣтъ спустя, братья Каботы, въ 1497 году, пробравшись въ тѣ же самыя страны, развѣдывали о тѣхъ берегахъ, которые, три года спустя, въ 1500 году, Кортереаль называлъ землею Лабрадоръ; 3) что 53 года спустя, въ 1553 году, испанскій писатель

ROZMAITOŚCI.

Przekład poezyi Lermontowa na język francuzki.

W n-rze 12 *Ojczystych Pamiętników*, z r. 1842, doniesiono, że w Moskwie wkrótce ma wyjść broszura: *Morceaux choisis de la poesie russe, traduits par M. M.*— Mówią że p. M. M. posiada znakomity talent do podobnéj pracy.—*Ojczyste Pamiętniki* na dowód przytaczają trzy poezye.— Korzystamy z pięknéj sposobności zapoznania naszych pobratymców z jednym z najlepszych utworów ś. p. Lermontowa: *Ostatnie Schronienie*, który przytaczamy tu w oryginale i w przekładzie francuzkim.

ПОСЛѢДНЕЕ НОВОСЕЛЬЕ.

Межъ-тѣмъ, какъ Франція, среди рукоплесканій
И кликовъ радостныхъ, встрѣчаетъ хладный прахъ
Погибшаго давно среди нѣмыхъ страданій,
Въ изгнаньи мрачномъ и въ цѣпяхъ;
Межъ-тѣмъ, какъ міръ услужливой хвалою
Вѣнчаетъ поздняго раскаянья порывъ,
И вздорная толпа, довольная собою,
Гордится, прошлое забывъ;—
Негодованію и чувству давъ свободу,
Понявъ тщеславіе сихъ праздничныхъ заботъ,
Мнѣ хочется сказать великому народу:
Ты жалкій и пустой народъ!

LE DERNIER DOMICILE.

Tandis que maintenant la France applaudissante
S'empresse à la rencontre des cendres du héros,
Expiré dans les fers au milieu des tourmentes
Sous le verrou de ses bourreaux, —

Tandis que l'univers de louanges fragiles
Applaudit à cet acte d'un repentir tardif,
Qu'en oubliant le passé, la foule imbécile
S'ennorgueillit contente d'elle même— pensif,
Plein d'indignation, et triste à la fois,
Voyant la vanité dorée de ces festins,
Que je voudrais lui dire — à ce peuple - roi:
Tu es un peuple misérable et vain!

Гомара распространилъ названіе Лабрадора до той страны, въ которой такъ охотно селились Англичане, по сходству климата съ климатомъ ихъ страны. Хотя онъ и не включилъ Ивана *Скольнаго* въ число открывшихъ Америку до Колумба, однако ему было извѣстно, что эту землю открыли Норвежцы вмѣстѣ съ Иваномъ Скольнымъ, какъ Англичане съ Каботомъ; 4) что въ 1553 году открытіе Ивана Скольнаго не было ни потеряно, ни забыто, и извѣстно было Норвежцамъ, Испанцамъ, Фламандцамъ, Голландцамъ и Англичанамъ; что тогда уже достовѣрно было извѣстно, что подъ этимъ открытіемъ должно было разумѣть землю Лабрадоръ, т. е., часть сѣверной Америки; 5) что наконецъ достовѣренъ позднѣйшій разсказъ Витфлита (1599), Понтануса и Горна (1671), доказывающій, что Иванъ Скольный открылъ въ 1476 году землю Лабрадоръ и мысъ Аніанъ.

Теперь остается только отыскать въ исторіи и архивахъ данцигскихъ извѣстія о мореходцахъ изъ Кольна, и еще болѣе точныя извѣстія въ норвежскихъ и датскихъ архивахъ объ Иванѣ изъ Кольна. Все это можетъ пояснить, какъ далеко простиралось открытіе Ивана изъ Кольна и какія названія даны были странамъ, имъ открытымъ.

ПОЛЬСКІЙ ИСТОРИКЪ ІОСИФЪ ЛУКАШЕВИЧЪ. * — Въ числѣ немногихъ польскихъ историковъ настоящаго времени, отличающихся глубокою критикою и основательностію знаній и неувлекающихся духомъ партій, особенно отличается библіотекарь Іосифъ *Лукашевичъ*. — Его *Исторія Города Познаня*, заслуживающая вниманіе даже са-

* Ненадо смѣшивать Іосифа Лукашевича съ Леславомъ Лукашевичемъ, извѣстнымъ сочинителемъ очень полезной книги: Очеркъ Польской Литературы (Rys piśmiennictwa polskiego).

Ты жалокъ, потому-что вѣра, слава, геній,
Все, все великое, священное земли
Съ насмѣшкой глупою ребяческихъ сомнѣній
Тобой растоптано въ пыли.
Изъ славы сдѣлалъ ты игрушку лицемѣрья,
Изъ вольности — орудье палача,
И всѣ завѣтныя отцовскія повѣрья
Ты имъ рубилъ, рубилъ съ плеча.
Ты погибалъ..... и Онъ явился, съ строгимъ взоромъ,
Отмѣченный божественнымъ перстомъ,
И признанъ за вождя всеобщимъ приговоромъ,
И ваша жизнь слилася въ Немъ.
И вы окрѣпли вновь въ тѣни Его державы,
И міръ трепещущій въ безмолвіи взиралъ
На ризу чудную могущества и славы,
Которой васъ Онъ одѣвалъ.
Одинъ, — Онъ былъ вездѣ, холодный, неизмѣнный,
Отецъ сѣдыхъ дружинъ, любимый сынъ молвы,
Въ степяхъ египетскихъ, у стѣнъ покорной Вѣны,
Въ снѣгахъ пылающей Москвы.
А вы что дѣлали, скажите, въ это время,
Когда въ поляхъ чужихъ Онъ гордо погибалъ?
Вы потрясали власть, избранную, какъ бремя,
Точили въ темнотѣ кинжалъ!
Среди послѣднихъ битвъ, отчаянныхъ усилій,
Въ испугѣ не понявъ позора своего,
Какъ женщина, Ему вы измѣнили,
И, какъ рабы, вы предали Его!

Oh! tu es misérable et vain, car emporté
Par ton doute puéril, ta sotte raillerie,
Tu as pétri dans la fange la gloire, la beauté,
Le génie, la foi, le bien de ta patrie !
Tu fis de la gloire un hochet bon à tout
De la liberté une hache du bourreau —
Et en frappais aveugle, en abattant partout
Les croyances de tes pères sur leurs propres tombeaux !
Tu perissais.... et voilá qu'*il* parut,
Portant au large front la marque du doigt divin,
Et d'une voix, unanime comme chef etant élu
Il absorba votre destin.....
Il vous a relevés, vous, qui alliez choir
Et le monde étonné, ébahi, admirait
L'auréole éclatante de force et de gloire
Dont il vous entourait !
Impassible, rendant la gloire envieuse,
Père de ses vieux soldats — il était seul partout;
Sous les murs de Vienne, dans l'Egypte sablonneuse
Et dans les neiges de Moscou.....
Et vous, que fesiez vous, pendant qu'il combattait,
Qu'il périssais superbe, ferme et résolu?
Vous tachiez d'ébranler le joug qui vous pésait
Et que vous mêmes aviez voulu !
Dans les derniers combats, au milieu des détresses,
Sans comprendre la honte dans vos coeurs follets

нихъ иностранцевъ, показываетъ, какъ глубоко изучилъ авторъ внутренюю жизнь польскихъ городовъ. Онъ пріобрѣлъ также большую славу своими разсужденіями о реформаціи въ Польшѣ. Объ этомъ предметѣ онъ написалъ сочиненія, которыя, повидимому, хотя и не имѣютъ между собою никакой связи, однако жъ содержаніемъ своимъ и точнымъ изложеніемъ предмета, представляютъ неразрывное цѣлое. Къ трудамъ подобнаго рода принадлежитъ во-первыхъ его *Исторія Братьевъ Чешскихъ въ Польшѣ*. Она даетъ намъ самыя точныя понятія, какъ быстро и сильно распространились въ этомъ краѣ гусситизмъ, и какъ, уже въ то время, западные Словане замышляли заключить между собою братскій союзъ, въ политическомъ отношеніи.— Какъ въ этомъ, такъ и въ прочихъ сочиненіяхъ Лукашевича, замѣчается недостатокъ въ матеріалахъ; главная причина этому— недоступность многихъ источниковъ. Поэтому очень желательно, чтобы пражскій профессоръ *Коубекъ* ускорилъ изданіе своихъ прибавленій и поправокъ, относительно гусситизма въ Чехахъ и Польшѣ, потому-что этотъ предметъ еще до-сихъ поръ въ словянскихъ, а тѣмъ болѣе въ нѣмецкихъ, историческихъ сочиненіяхъ, не только представленъ совершенно ложно, но даже часто, какъ бы нарочно, перетолкованъ иначе.

Замѣтимъ, что г. Лукашевичъ свое сочиненіе о Чешскихъ Братьяхъ принимаетъ, какъ первый опытъ, предшествующій сочиненіямъ, которыхъ цѣлью будетъ— описать начало и упадокъ реформаціи во всей прежней Польшѣ. Онъ издалъ также *исторію диссидентовъ въ великомъ княжествѣ познанскомъ*. Красинскій въ своей исторіи, написанной по-англійски, о реформаціи въ Польшѣ, заимствовалъ очень многое изъ этихъ двухъ сочиненій.— Въ прошломъ году, Лукашевичъ

Лишенный правъ и мѣста гражданина,
Разбитый свой вѣнецъ Онъ снялъ и бросилъ самъ,
И вамъ оставилъ Онъ въ залогъ роднаго сына—
Вы сына выдали врагамъ!
Тогда, отяготивъ позорными цѣпями,
Героя увезли отъ плачущихъ дружинъ,
И на чужой скалѣ, за синими морями,
Забытый, Онъ угасъ одинъ,
Одинъ, замученъ мщеніемъ безплоднымъ,
Безмолвною и гордою тоской,
И, какъ простой солдатъ, въ плащѣ своемъ походномъ
Зарытъ наемною рукой.....
Но годы протекли и вѣтреное племя
Кричитъ: „Подайте намъ священный этотъ прахъ,
Онъ нашъ; Его теперь, великой жатвы сѣмя,
Зароемъ мы въ спасенныхъ Имъ стѣнахъ!“
И возвратился Онъ на родину; безумно,
Какъ прежде, вкругъ Него тѣснятся и бѣгутъ,
И въ пышный гробъ среди столицы шумной
Остатки тлѣнные кладутъ.
Желанье позднее увѣнчано успѣхомъ!
И краткій свой восторгъ смѣнивъ уже другимъ,
Гуляя, топчетъ ихъ съ самодовольнымъ смѣхомъ
Толпа, дрожавшая предъ Нимъ.
И грустно мнѣ, когда подумаю, что нынѣ
Нарушена святая тишина

Vous le trahites, comme une maitresse,
Vous le vendites — comme des valets!
Jetant de lui même du haut de sa grandeur
Sa couronne brisée et au destin soumis —
Il confia son fils aimé à votre honneur —
Et vous vendites ce fils aux ennemis!
Alors on enleva aux soldats sanglottans
Le héros détroné, on leva la voile...
Et seul sur un rocher aride et écumant
Il s'éteignit en etoile!
Il s'éteignit par la soif de vengeance rongé—
Et comme un soldat couvert du manteau militaire,
Il fut enterré dans un sol étranger
Par de mains mercénaires!

*

Des années s'écoulèrent, et le peuple folatre
S'écrie: rendez nous les cendres du héros!
Ce n'est qu'au milieu d'une ville qui l'idolatre
Qu'il dormira en plein repos!
Et il revint dans son pays aimé
Et comme autrefois la foule bourdonne autour...
Et descend avec pompe son corps embaumé
Dans un sépulcre tout d'or et de velours,
Et emportant ailleurs son extase nonchalant,
Riant aux grands éclats et content de soi
Le peuple imbécile qui le tremblait vivant
Foule en passant son corps froid.
Et je m'indigne á l'idée que les hommes stupides
Ont troublé le saint calme de l'illustre martyre,

издалъ сочиненіе *О Протестантахъ въ Литвѣ*. Этотъ ученый и неутомимый писатель занимается теперь описаніемъ реформаціи на Волынѣ, Подольѣ, въ Малороссіи, Галиціи и Малой-Польшѣ. Для этого онъ имѣетъ много матеріяловъ, до-сихъ-поръ еще неизвѣстныхъ. При такихъ пособіяхъ онъ можетъ удовлетворительно и со всею историческою точностію описать, какое участіе принимали эти страны въ реформціи. *

НОВОСТЬ. Изъ Силезіи пишутъ: мы радуемся, что имѣемъ уже въ вратиславскомъ университетѣ каѳедру словянскихъ языковъ; надѣемся, что новыя учрежденія, какія получило В. К. познанское, распространятся и на нашъ край, потому-что словянщина у насъ держится еще до-сихъ-поръ, не смотря на четырехсотлѣтнее онѣмеченіе. (*Jahrbücher für Sl. Lit.*).

---

* Отрывки изъ его сочиненія выйдутъ вскорѣ на нѣмецкомъ языкѣ.

ПИСЬМА КЪ РЕДАКТОРУ ДЕННИЦЫ.

Письмо В. В. Ганки.. (Прага 14 Января, 1842 г.). Г. Шафарикъ, чтобы имѣть болѣе свободнаго времени для сочиненія второй части своихъ Словянскихъ Древностей, передалъ редакцію *Журнала Чешскаго Музея* правленію Королевско-Чешскаго Общества Наукъ, отдѣленія филологическаго, и Собранія Чешскаго Языка и Литературы при *Чешской Маткѣ*. Редакцію журнала принялъ на себя г. Эразмъ Воцель, извѣстный авторъ *Премисловцевъ*. — Собраніе Чешскаго Языка и Литературы опредѣлило раздавать преміи двухъ степеней. Премія первой степени будетъ выдаваться только за такія книги, которыя могутъ произвести значительное вліяніе не только на успѣхи нашего языка и литературы, но и вообще на успѣхи наукъ и современной литературы, и которыя, слѣдовательно, будутъ имѣть высокое достоинство между всѣми народами. Премія второй

Вокругъ того, кто ждалъ въ своей пустынѣ
  Такъ жадно,столько лѣтъ спокойствія и сна!
И если духъ вождя примчится на свиданье
Съ гробницей новою, гдѣ прахъ его лежитъ,
Какое въ Немъ негодованье
  При этомъ видѣ закипитъ!
Какъ будетъ Онъ жалѣть, печалію томимый,
О знойномъ островѣ подъ небомъ дальныхъ
странъ,
Гдѣ сторожилъ Его, какъ Онъ непобѣдимый,
  Какъ Онъ, великій океанъ!

Qui n'attendait tant d'années sur son rocher aride
  Qu'un dernier lit pour s'endormir.
Et si son ombre errante, quittant les sphéres
(sublimes,
S'arrête sur la ville pour voir son cercueil —
Oh! quelle colère légitime
Viendra gonfler tout son orgueil !
Oh! comme il regrettera les tropiques brulans,
Et son ile lointaine et sa prison cruelle—
Où l' océan — comme lui indomptable et grand,
  Etait placé en sentinelle!

O ODKRYCIU AMERYKI PRZEZ POLAKA JANA Z KOLNA. *Przez p. L..........—*

Roku 1814, w krótkiej historyi geografii zamieszczonéj w zbiorze pomniejszych geograficzno-historycznych, powiedziałem (p. 38.) że Jerzy Horn w dziele *Ulysses Ludg. batav.* 1671. 12o, przytacza: Jan Skolny (Scolnus) Polak, pod Krystyanem królem duńskim 1476 r. odkrył cieśninę Anian i ziemię Laboratoris (Labrador), a zatém ten Jan Scolnus byłby trzecim z Europeów, co Amerykę odkryli przed Kolumbem, w sto lat blisko po braciach Zenach, na 16 jeszcze przed Kolumbem. Roku 1836 w dziele mém francuzkiém, *Pytheas de Marseille*, powtarzając to postrzeżenie moje, sprostowałem je w tém, że odkrycie 1476 r. Jana Scolnus, przyznaję Janowi z Colna czyli de Colno, Polakowi z małego miasta mazowieckiego Prusom pogranicznego. Poprawa ta zdaje się być trafna, familia mazowiecka z Kolna, była familią marynarzy w marynarce gdańskiéj dobrze znana. To postrzeżenie moje pobudziło znamienitego Humboldta do objaśnienia, jak to odkrycie oceniać. Dzieło Pytheas de Marseille 1838 r. zostało przełożone na niemieckie przez S. T. W. Hoffmann.

степени будетъ выдаваться за такія книги, которыя или удовлетворительно пополнятъ ощутительный недостатокъ въ нашей народной литературѣ, или хотя не увеличатъ достоянія ни наукъ, ни литературы, однако жъ вполнѣ будутъ соотвѣтствовать высшей степени своего совершенства. Сумма на преміи назначится, сообразно съ денежною суммою Музея; во всякомъ случаѣ премія первой степени будетъ состоять не менѣе изъ пятидесяти червонцевъ, а премія второй степени изъ двадцати. Директоръ чешскаго театра, г. *Штёгеръ*, назначилъ вознагражденіе за лучшія драмы на чешскомъ языкѣ: за первую двадцать червонцевъ, за вторую пятнадцать, за третью десять; потомъ эти драмы будутъ напечатаны на его счетъ. На вызовъ благороднаго любителя чешскаго языка уже явились многіе писатели. Изъ этого вы можете видѣть, что народный чешскій театръ съ каждымъ разомъ дѣлаетъ большіе успѣхи. Кромѣ-того онъ всегда бываетъ полнѣе, чѣмъ нѣмецкій театръ. Чешскія оригинальныя оперы посѣщаются многочисленною публикою, а наши молодые, только-что начинающіе пѣвицы и пѣвцы, пользуются громкими похвалами. Разговорный чешскій языкъ повсемѣстно слышится въ обществахъ, въ чемъ самое дѣятельное участіе принимаютъ наши юныя патріотки, прелестныя, какъ ангелы.

Теперь остается мнѣ сообщить вамъ новости о нашихъ литературныхъ произведеніяхъ. *Чешская Матка* продолжаетъ давно начатое изданіе географическихъ картъ на чешскомъ языкѣ. Уже изданы: 1) Восточное полушаріе. 1836. 2) Западное полушаріе. 1836. 3) Европа. 1837. 4) Велико-Британія и Ирландія. 1837. 5) Италія и Португалія. 1839. Теперь выгравирована 6-я карта: Австрійская Имперія, но еще неиздана; гравируется же 7). Чешское королевство.— На

Z uwag Humboldta jasno jest: 1) Że Jan z Kolna, Polak, 1476 przywodził marynarzom norgwegskim, i z Norwegii wyprawiwszy się, zwiedził brzeg lądu i cieśniny, dalszych od Grönlandyi. 2) Że w lat 20 późniéj bracia Cabot, roku 1497, przedarłszy się w te strony rozeznawali brzegi, które w lat 3 potém 1500., Cortereal ziemią Labrador nazwał. 3) Że w 50 lat potem, 1553., Gomara hiszpański pisarz, rozciągal nazwisko Labrador aż do ziemi, gdzie polubili osiadać Anglicy dla jednostajności klimatu z ich własną ziemią, że oraz lubo nie liczył Jana z Kolna do tych co Amerykę przed Kolumbem odkrywali, jednak wiedział, iż Norwegowie z tym Janem z Kolna, jak Anglicy z Cabotem, tę ziemię znaleźli. 4) Że roku 1553 odkrycie Jana z Kolna nie było ani stracone, ani zapomniane, wiadome Norwegom, Hiszpanom, Flamandom, Batawom i Anglikom; że wtedy pewno było, iż to odkrycie nie co innego poznać dało, tylko ziemię Labrador, to jest część północnéj Ameryki. 5) Naostatek, że następna powieść Wytflieta (1599 r.) Pontanusa i Horna (1671 r.) twierdząca, iż Jan z Kolna odkrył 1476 ziemię Labrador i przylądek Anian, jest rzetelną.

Zostaje tedy do poszukiwania w dziejach i archiwach gdańskich wiadomości o marynarzach z Kolna; tudzież w arhiwach norwegskich i duńskich o Janie z Kolna wiadomości, które powiedzą może o rozległości odkrycia i nazwach, jakie im odkrywca nadał. — (*O. Pz.*)

POLSKI HISTORYK JÓZEF ŁUKASZEWICZ. * — Pomiędzy garstką polskich historyków obecnego czasu, którzy z krytyczną przenikliwością łączą gruntowność i nie uwodzą się żadném stronniczém zamiłowaniem, chlubnie się odznacza bibliotekarz Józef Łukaszewicz. Jego *Historya Miasta Poznania*, która

* Nie należy Józefa Łukaszewicza mięszać z Lesławem, znanym autorem użytecznego dziełka: Rys Piśmiennictwa Polskiego.

иждивеніи Матки отпечатана *Чешская История* г. Томка, которая составитъ вторую книжку Краткой Энциклопедіи Наукъ. Печатается 3-ья кн. *Естественной Исторіи* д-ра В. Станька.—Поступили въ печать также слѣдующія книги, при пособіи частныхъ людей: *Хозяйственно-Техническій Словарь* Ф. Шпурнаго, *Полный Нѣмецко-Чешскій Словарь* Іос. Фр. Шумавскаго, и *Жижка*, историческій романъ К. Сабины. Г. Малый переводитъ Шекспира. *Отелло* на дняхъ выйдетъ. Г. Доуха окончилъ переводъ томсоновыхъ временъ года и печатаетъ въ Липскѣ также *О Подражаніи Іисусу Христу* Ѳ. Кемпійскаго, съ объясненіями. Г. Рыбичка переводитъ съ греческаго *Платона*. Въ скоромъ времени пришлю вамъ четвертое изданіе *Краледворской Рукописи*, въ подлинникѣ съ переводомъ на семь языковъ.

Изъ письма г. Коллара. (Пештъ, 10 Января, 1843 г.). *Денницу* я читаю вмѣстѣ съ многими здѣшними Словянами. Безъ сомнѣнія, никто такъ, какъ я, душевно не радовался вашему журналу, имѣющему цѣлью—*Взаимность.* Хорошо бы было, если бы вы имѣли постояннаго сотрудника, или по-крайней-мѣрѣ корреспондента, чтобы въ *Денницѣ* былъ также представитель чешскаго языка и литературы. Такимъ образомъ прекрасная Денница еще болѣе приблизилась бы къ солнцу совершенства и всесторонности словянской. *

Печатаніе моего путешествія уже подходитъ къ концу. Не считаю нужнымъ сообщить изъ него нѣкоторые отрывки для вашего журнала, потому-что вы вскорѣ получите самую книгу.

* Чувствуя признательность ко многимъ ученымъ мужамъ, за братское участіе въ моемъ журналѣ я не теряю надежды, что отзовется еще кто-нибудь, не только во имя чешской, но и сърбской литературы. Я готовъ даже иногда печатать оригинальныя статьи на четырехъ словянскихъ нарѣчіяхъ. *Ред.*

---

zasługuje, żeby i cudzoziemcy ją poznali, udowodniła, jak gruntownie umie autor wypracowywać dzieje miast polskich. Jeszcze większe zasługi zjednał sobie uprawą dziejów reformacyi w Polsce; o tym przedmiocie wydał on kilka dzieł, na pozór niezawisłych od siebie lecz treścią i obrobieniem najściślej z sobą skojarzonych. Do tego rodzaju prac należy najprzód jego historya *Braci Czeskich w Polsce*, która stawia nas w możności powziąść dokładne wyobrażenie, jak prędko i jak silnie rozszerzał się w tym kraju hussytyzm, i jak już podówczas zachodni Słowianie zamyślali połączyć się węzłem braterskim i pod względem politycznym. Tu i owdzie materyały Łukaszewicza nie są jeszcze dosyć obficie nagromadzone; przyczyną atoli tego jest niedostępność wielu źrzódeł; tém bardziéj przeto życzyć należy, ażeby professor Kaubek w Pradze wkrótce wystąpił ze swojemi dodatkami i sprostowaniami względem hussytyzmu w Czechach i Polsce, ponieważ ten przedmiot dotąd w słowiańskich, a jeszcze bardziéj w niemieckich dziełach historycznych, nie tylko całkiem fałszywie pojęty, lecz często nawet umyślnie przekręcany został.

Zresztą chce Łukaszewicz, aby jego dziełko o Braciach czeskich uważać tylko za zwiastuna szeregu dzieł, które powstanie i upadek reformacyi we wszystkich częściach dawnéj Polski skreślać mają. Wystąpił on też z historyą dyssydentów w W. K. Poznańskiem, a ta praca z poprzednią tworzy główne źrzódło, z którego czerpał Krasiński, pisząc dzieje reformacyi w Polsce po angielsku. W zeszłym roku wydał Łukaszewicz dzieło o protestantach w Litwie. Ten światły i niezmordowany pisarz zajmuje się teraz kreśleniem dziejów reformacyi na Wołyniu, Podolu, w Małéj Rusi, w Galicyi i Małéj Polsce. Ma on w tym względzie obfite dotąd nieznane materyały, przez co może skreślić tak dokładnie udział owych

Изъ письма г. З..... (Изъ Вѣны, 28 Января, 1843 г.).— У насъ выходитъ періодическое изданіе на южно-русскомъ языкѣ. Оно печатается латинскими буквами. Обѣщаю вскорѣ доставить вамъ подробныя свѣдѣнія объ этомъ изданіи.—Наконецъ мы получили новое произведеніе г. Мацѣёвскаго: Polska i Ruś pod względem obyczajów i zwyczajów aż do w. XVII. Трудъ великій и достойный удивленія. Невозможно постигнуть, какъ человѣку, уже написавшему столько книгъ, на латинскомъ и польскомъ языкахъ, достаютъ время и силы прочитать такое множество книгъ, сообразить прочитанное, привести въ стройный порядокъ матеріялы и писать. Выше-упомянутое сочиненіе представило мнѣ живую картину быта Поляковъ въ разные вѣка. Описаніе Руси слабѣе, но нельзя обвинять въ этомъ автора. По недостатку источниковъ неоткуда было почерпнуть свѣдѣнія объ обычаяхъ Руси въ эпоху, которую онъ взялся изобразить. Тѣ, которые прочитали новое сочиненіе г. Мацѣёвскаго, а такихъ у насъ очень мало, хотя здѣсь живетъ много Поляковъ, воздаютъ автору справедливо заслуженную имъ похвалу. Другіе, если вѣрить ихъ словамъ, только-что еще собираются читать эту книгу. Изъ Львова увѣдомляютъ меня, что одинъ изъ тамошнихъ ученыхъ приготовляетъ разборъ „Польши и Руси". Онъ будетъ помѣщенъ въ львовской газетѣ: *Rozmaitości Lwowskie*. Безъ всякаго сомнѣнія, критика его будетъ совершенно противоположна желчной и близорукой статьѣ, помѣщенной въ *Варшавской Библіотекѣ* и написанной какимъ-то неизвѣстнымъ Игнатіемъ Лойолою, о книгѣ этого единственнаго у насъ законовѣдца. Я говорю единственнаго, потому-что другаго, имѣющаго такое всестороннее образованіе, нѣтъ въ 80-милліонной словянщинѣ! По-крайней-мѣрѣ, подобный мнѣ неизвѣстенъ.....

---

krajów w reformacyi, jak tego prawda historyczna wymaga. *

NOWINA. Z Szląska piszą: Cieszymy się już posiadaniem katedry języka słowiańskiego przy uniwersytecie wrocławskim, spodziewamy się nadto, że wiele nowych urządzeń, jakie otrzymało W. Ks. Poznańskie, i na kraj nasz rozciągniętym zostanie, gdyż u nas słowiańszczyzna utrzymuje się pomimo 400 letniego zniemczenia.

LISTY DO REDAKTORA JUTRZEKI. *List p. Hanki.* (*Praga*, 14 *Stycznia* 1843 *roku*). P. Szafarzyk, aby miał więcéj czasu pracować nad drugą częścią swoich *Słowiańskich Starożytności*, ustąpił redakcyą *Czasopismu Czesk. Muzeum* zarządowi królewsko-czeskiego towarzystwa nauk, oddziału filologicznego, i stowarzyszeniu czeskiego języka i literatury przy *Matce Czeskiéj*. Redakcyą *Czas. Czesk. Muz.* przyjął na siebie p. Erazm Wocel, znany autor *Przemysłowców* — Stowarzyszenie Czeskiego Języka i Literatury postanowiło dawać dwojakie premia. Pierwszego rzędu premium będzie wydawane tylko za takie dzieła, które znacznie przyczynią się do postępu nie tylko naszego języka i naszéj literatury, lecz i w ogóle nauk i literatury współczesnéj, które więc będą miały wysoką wartość między wszystkiemi ludami. Premia drugiego rzędu będą dawane za takie dzieła, które dostatecznie dopełniają jaki brak w literaturze naszéj, lub, chociaż właściwie nie powiększą ani zasobu nauk, ani literatury, jednakowoż w zupełności będą odpowiadać wyższemu stopniowi doskonałości. Summa na premia wyznaczoną zostanie, stosownie do pieniężnéj możności Muzeum; w każdym razie premium pierwszego rzędu będzie składało się nie mniéj, jak z pięćdziesięciu dukatów w złocie, zaś premium drugiego rzędu z dwudziestu pięciu d. w zł.— Dyre-

* Wkrótce mają wyjść w przekładzie niemieckim wyjątki z jego dzieł.

ФИЛОСОФИЧЕСКОЕ ПОНЯТІЕ О СЛОВЯНЩИНѢ.— Перелистывая статью г. Дембовскаго: Мысли о Развитіи Польской Литературы въ XIX в., помѣщенную въ первыхъ двухъ нумерахъ *Ученаго Обозрѣнія* за 1843 годъ, мы прочли слѣдующее: „Денница далека отъ *философическаго понятія* (?) о словянщинѣ, своего единственнаго предмета; кромѣ-того она часто *живетъ переводами*.“ Г. Дембовскій всуе призвалъ Философію и приложилъ ее къ такому предмету, который, подобно юному цвѣтку, едва окропленный утренней росою, только-что распускается для жизни. Мы говоримъ о литературной взаимности между словянскими племенами, такъ недавно возникшей на голосъ Коллара. Какъ мы понимаемъ словянщину, было бы напрасно объяснять это г. Дембовскому. Лучшимъ отвѣтомъ можетъ служить прошлогоднее изданіе *Денницы*, на которое онъ не обратилъ должнаго вниманія, хотя и принялъ на себя званіе критика.

Что касается до упрека, будто бы *Денница* часто живетъ переводами, на это мы отвѣтимъ такъ: цѣль *Денницы*— знакомить читателей съ литературами всѣхъ словянскихъ племенъ; для достиженія этой цѣли прямой и лучшій путь — переводы. Положимъ (?), что г. Дембовскій читаетъ въ подлинникахъ произведенія *всѣхъ* словянскихъ литературъ; но это еще не даетъ ему права безусловно требовать отъ другихъ обширныхъ лингвистическихъ познаній. Кстати, вспомнимъ здѣсь замѣчательныя слова Коллара, сказанныя по поводу слѣдующей выходки. (См. его разсужденіе: Ueber die literarische Wechselseitigkeit, и проч. Pesth, 1827. Стр. 31).— Одинъ польскій рецензентъ, еще въ 1835 г. (см. Powszechny Pamiętnik Nauk i Umiejętności. Kraków. 1835.), также возсталъ противъ переводовъ съ словянскихъ нарѣ-

---

ktor czeskiego teatru, p. Stöber, wyznacza wynagrodzenie za najlepszy dramat w języku czeskim: za pierwszy dramat dwadzieścia dukatów w złocie, za drugi—piętnaście, za trzeci—dziesięć; potém te dramata będą wydrukowane jego kosztem. Na zawołanie szlachetnego miłośnika języka czeskiego już się zjawiło wiele pisarzy. Z tego pan może sądzić, że narodowy czeski teatr coraz większe czyni postępy; prócz tego zawsze bywa liczniéj odwiedzany, aniżeli teatr niemiecki. Na oryginalne czeskie opery zbiera się liczna publiczność, zaś nasze młode, dopiero co poczynające, śpiewaczki i śpiewacy dostają huczne pochwały. Język konwersacyjny czeski powszechnie daje się słyszyć w towarzystwach; do czego gorliwie przyczyniają się nasze piękne, jak Aniołki, rodaczki.

Teraz pozostaje mi powiedzieć panu o naszych literackich płodach. *Matka Czeska* dawydaje dawno zaczętą edycyą mapp w języku czeskim. Już są wydane: 1. Wschodnie półkule. 1836 r. 2. Zachodnie półkule. 1836. 3. Europa. 1837. 5. Hiszpania i Portugalia. 1839. Teraz wysztychowano 6-tą mappę: Cesarstwa Austryackiego, nie jest jeszcze wydaną; sztychuje się 7. Królestwo Czeskie. — Kosztem Matki wydrukowaną jest *Historya Czeska* przez p. Tomka, która będzie składała drugi poszyt *Maléj Encyklopedyi Nauk*; w druku jest trzeci poszyt *Przyrodopisu* d-ra W. Stańka. — W druku są także następujące dzieła, za staraniem i nakładem osób prywatnych: *Słownik Gospodarsko-Techniczny* przez Fr. Szpurnego, *Dokładny Słownik Niemiecko-Czeski* przez Józ. Fr. Szumawskiego i *Żiżka*, romans historyczny K. Sabiny. P. Mały tłumaczy Szekspira: *Otello* w tych dniach wyjdzie.— P. Daucha skończył przekład *Pór Roku* Thomsona i drukuje w Lipsku: O Naśladowaniu Jezusa Chrystusa przez Tomasza Kempis, z objaśnieniami. P. Rybiczka tłumaczy z gre-

чій, утверждая, что отечественныя произведенія пріятнѣе, чѣмъ переводы съ *чужаго* языка (съ словянскаго!).— Г. Колларъ, приводя этотъ примѣръ, говоритъ: „Это называется словянскою невзаимностію. Поляки должны поощрять и поддерживать подобныя прекрасныя начинанія, ибо ничто такъ успѣшно не содѣйствуетъ взаимности, какъ вѣрные переводы съ одного нарѣчія на другое.“ Наконецъ пусть г. Дембовскій внимательнѣе просмотритъ *Денницу*, такъ онъ увидитъ, что она, не смотря на свой малый объемъ въ прошломъ году, заключала въ себѣ болѣе статей оригинальныхъ, чѣмъ переводныхъ. Въ *Денницѣ* участвовали извѣстные словянскіе ученые и литераторы, украсившіе ее своими статьями, нигдѣ ненапечатанными: *Вразъ, Ганка, Евецкій* (*Ѳ. С.*), *Запъ, Мацѣевскій, Пуркинье, Смолеръ, Срезневскій* (*И. И.*) *Шафарикъ* и др.

Что же послѣ этого сказать о мнѣніи г. Дембовскаго? Мы не видимъ въ немъ ни знанія предмета, о которомъ онъ взялся судить, ни добросовѣстности, ни наконецъ уваженія къ читателямъ, если онъ позволилъ себѣ, въ двухъ—трехъ, строкахъ произнести приговоръ о журналѣ, который, первый, исключительно посвятилъ себя словянству (да, исключительно, и этимъ гордится!) и употребляетъ всѣ усилія, чтобы на дѣлѣ осуществить то, что до-сихъ-поръ только ограничивалось желаніемъ образованныхъ Словянъ, т. е. распространить литературную взаимность между многочисленными словянскими племенами. *Ред. Ден.*

ВОПРОСЫ.— I. Въ лѣтописи Нестора сказано, что Святополкъ I., пробѣжавъ *лядскую землю*, умеръ *межю Чехи и Лехи*. До-сихъ-поръ это мѣсто понимали такъ, что Святополкъ погибъ на границѣ чешско-польской. Г. Сенковскій въ статьѣ своей *О Скандинавскихъ Сагахъ* (См. Библіотеку для Чте-

---

skiego *Platona*. W krótkim czasie nadeślę panu czwarte wydanie *Rękopismu Kralodworskiego* w oryginale, obok tłumaczenia na siedm języków.

Z listu p. Kollara, (Peszt, 19 Stycznia, 1843 r.). *Jutrzenkę* czytam razem z innymi tutejszymi Słowianami. Bez wątpienia, nikt tak jak ja nie cieszył się z pańskiego pisma, mającego na celu— *Wzajemność*. Dobrze by było, żeby pan miał stałego czeskiego współpracownika lub przynajmniéj korrespondenta, ażeby w *Jutrzence* był także reprezentant czeskiego języka i literatury. Takim sposobem piękna *Jutrzenka* jeszcze więcéj wzniosła by się do słońca doskonałości i wszechstronności słowiańskiéj. *

Druk mojéj podróży już się zbliża ku końcowi; nie znajduję potrzebném udzielać z niéj niektóre ustępy dla pańskiego pisma, bo wkrótce otrzymasz pan i samo dzieło.

Z listu p. Z. (Wiedeń, 28 Stycznia 1843 r.) Wychodzi u nas dziennik ruski łacińskiemi literami. Bliższéj wiadomości o piśmie tém udzielę, skoro się tylko pojawi. Mamy tu dzieło pana Maciejowskiego: *Polska pod względem obyczajów i zwyczajów aż do wieku XVII, w czterech tomach opisana*. Wielka i zadziwiająca praca. Pojąć tego nie możemy jak człowiekowi, który już tyle po łacinie i po polsku napisał, wystarczą czas i siły tyle odczytać, wytrawić, rozumnie uporządkować i napisać. Odczytawszy to dzieło, można sobie jasny obraz życia Polaków w różnych wiekach przedstawić. — Obraz Rusi słabszy i nie dziw, bo skądże było czerpać w niedostatku dawnych obyczajowych obrazów, a przy-

* Wdzięczny za braterski udział w mojém piśmie wielu uczonych mężów, nie tracę nadziei, że ktokolwiek odezwie się nie tylko w imieniu literatury czeskiéj, lecz także sérbskiéj, i zbogaci swoją pracą *Jutrzenkę*. Nawet gotów jestem niekiedy drukować artykuły w czterech słowiańskich narzeczach. *Red.*

нія. 1834. Январь), замѣтилъ, что „выраженія: *межю Чехи и Лехи*, не слѣдуетъ разрѣшать географически. Польская пословица: *między Czechy i Lechy* значитъ: *Богъ вѣсть, неизвѣстно гдѣ.*“ Хотя слова Нестора не заставляютъ сомнѣваться, что у него *межю Чехи и Лехи* имѣетъ значеніе мѣстное, при всемъ томъ желательно знать, существуетъ ли подобная пословица въ польскомъ языкѣ? Если существуетъ, то она пригодится для другихъ соображеній.

II. Въ словянскомъ языкѣ есть согласныя шепелеватыя и шипящія: З, С, Ц, вм. Ж, Ш, Ч. Шепелевато говоритъ польское простонародіе, (принимая польское нарѣчіе во всей его обширности и относя къ нему даже Лужичанъ, древнихъ Полабовъ и т. д.), также русское, а именно новогородское, бѣлорусское, малорусское.— Спрашивается, говоритъ ли гдѣ простонародіе шепелевато и между прочими Словянами; также: какая тому причина, что просвѣщенный классъ польскаго народа употребляетъ не шепелеватыя, но шипящія буквы? Мы думаемъ, что это перешло изъ книжнаго языка въ языкъ устный; потому-что Кириллъ, составивши или, лучше сказать, усовершенствовавши первую словянскую азбуку, за Карпатами, естественно, придерживаясь мѣстнаго выговора, помѣстилъ въ ней шипящія буквы, которыя, въ послѣдствіи времени, приняты были во всѣ письменныя словянскія нарѣчія, а вмѣстѣ съ ними и въ такія, которыхъ выговоръ былъ шепелеватый, но не шипящій.

III. Вообще германскіе народы имѣютъ шепелеватыя согласныя и только въ одномъ верхне-нѣмецкомъ нарѣчіи (hoch-deutsch) находятся шипящія, которыя и приняты повсемѣстно во всей нынѣшней Германіи, посредствомъ книжнаго языка. Откуда взялись здѣсь шипящія буквы: или онѣ произошли изъ духа германской народности, или заимствованы у чужеземцевъ?

IV. По какимъ русскимъ памятникамъ можно доказать близкія сношенія сѣверныхъ Словянъ съ Варяго-Руссами во времена, о которыхъ Несторъ забылъ упомянуть въ своей лѣтописи?

V. Отъ-чего богини низшаго разряда у однихъ Словянъ называются *Вилами* или *бѣлыми дѣвицами*, а у другихъ, какъ-то у Русскихъ, *Русалками* или *не-бѣлыми дѣвицами?*

---

najmniéj śladów. · Ci którzy przeczytali pracę pana Maciejowskiego, a tych jest u nas mało, lubo wielu Polaków tu bawi, oddają mu sprawiedliwie zasłużoną pochwałę, drudzy niby to zabierają się dopiero czytać. Mam doniesienie ze Lwowa, że jeden z tamecznych uczonych gotuje recenzyą tego dzieła, i w Rozmaitościach Lwowskich umieścić ją zamyśla. Nie wątpię, że sąd jego różnić się będzie od owego, który o dziele tego jedynego u nas prawnika, (bo drugiego również wszechstronnie wykształconego nie masz w ośmdziesięciomilionowéj słowiańszczyznie) świeżo w Bibliotece Warszawskiéj ogłosił jakiś tam Ignacy Lojola.

FILOZOFICZNE POJĘCIE SŁOWIAŃSZCZYZNY. Przeglądając artykuł p. Dembowskiego: *Myśli o rozwinięciu się piśmienności polskiéj w XIX w.*, zamieszczony w pierwszych dwóch n-rach *Przeglądu Naukowego*, z r. 1843 r., czytaliśmy następne słowa: „Jutrzenka daleka od *filozoficznego pojęcia* (?) słowiańszczyzny — swojego jedynego przedmiotu, prócz tego często żyje *przekładami.*“ Napróżno p. Dembowski odwołał się do filozofii, bo zastosował ją do takiego przedmiotu, który podobny do młodego kwiatka, zaledwie skropiony rosą poranną, dopiero co rozwija się dla życia. Mówimy o wzajemności literackiéj między plemionami słowiańskiemi, która tak niedawno zjawiać się zaczęła na głos Kollara. Jak my pojmujemy słowiańszczyznę, było by to zbyteczną rzeczą objaśniać p. Dembowskiemu. Najlepszą odpowiedzią może być przeszłoroczne wydanie *Jutrzenki*, na którą nie zwrócił należytej uwagi, przyjąwszy przecież na siebie charakter krytyka.

Co do zarzutu, jakoby *Jutrzenka* często żyje przekładami, odpowiemy: cel *Jutrzenki* jest obznajmiać czytelników z literaturą wszystkich słowiańskich plemion; dla osiągnienia tego celu prostą i najlepszą drogą są prze-

kłady. Przypuśćmy (?), że p. Dembowski czyta w oryginałach utwory wszystkich słowiańskich literatur; lecz to jeszcze nie daje mu prawa bezwarunkowo wymagać od innych obszernych lingwistycznych wiadomości. Nie od rzeczy będzie wspomnieć tutaj godne uwagi słowa Kollara, wyrzeczone z następnego powodu. (Ob. jego rozprawę: *Ueber die literarische Wechselseitigkeit*, etc. Pesth. 1837. Str. 31.).— Pewien polski recenzent, jeszcze w 1835 r., (Ob. Pamiętnik N. i Um. Kraków. 1835.) także powstał przeciwko przekładom z narzeczy słowiańskich, utrzymując, że utwory ojczyste są przyjemniejsze, aniżeli przekłady z obcego języka (słowiańskiego!). P. Kollar, przytaczając ten przykład, mówi: „To się nazywa niewzajemnością słowiańską. Polacy powinni podobne piękne początki zachęcać i wspierać, bo nic tak korzystnie nie dopomaga wzajemności, jak wierne przekłady z jednego narzecza na drugie. (Das heisst slawische Unwechselseitigkeit. Die Polen sollen ähnliche, schöne Anfänge lieber empfehlen und unterstützen; den nichts befördert diese Gegenseitigkeit so vortheilhaft, als gerade Uibersetzungen aus einer Mundart in die andere).— Nakoniec, niech p. Dembowski z większą uwagą przejrzy *Jutrzenkę*, a zobaczy, że pomimo swojéj szczupléj w przeszłym roku objętości, zawiera więcéj artykułów oryginalnych, aniżeli tłumaczonych. W *Jutrzence* przyjmowali udział znani słowiańscy uczeni i literaci, i ozdobili ją swojemi artykułami, nigdzie niedrukowanymi: pp. *Hanka*, *Jewiecki Teodor*, *Maciejowski*, *Purkinje*, *Szafarzyk*, *Smoler*, *Srezniewski*, *Wraz*, *Zap* i in.

Cóż teraz sądzić o zdaniu p. Dembowskiego?— Oto, nie widzimy w niém ani znajomości przedmiotu, o którym chciał coś powiedzieć, ani sumienności, ani nakoniec szacunku dla czytelników, jeżeli pozwolił sobie, w dwóch—trzech wierszach, wyrzec zdanie o piśmie, które pierwsze wyłącznie poświęciło siebie słowiańszczyznie, (tak, wyłącznie, i szczyci się z tego!), które używa wszelkich sposobów, aby urzeczywistnić to, co dotąd ograniczało się samém tylko życzeniem ukształconych Słowian, t. j. upowszechnić wzajemność literacką między licznemi słowiańskiemi plemionami. *Red. Jutrz.*

ZAPYTANIA. I. W kronice Nestora jest mowa, że Swiatopełk I., przebywszy *ziemię ladską*, umarł *między Czechy i Lechy*. Dotąd miejsce to pojmowano tak, iż Swiatopełk zginął na granicy czesko-polskiéj. P. Sękowski w artykule swoim *O Sagach skandynawskich* (ob. Bibliotekę do Czytania. 1834. Styczeń.), uczynił uwagę, że „wyrażenia: *między Czechy i Lechy* nie wypada objaśniać jeograficznie. Przysłowie polskie: *między Czechy i Lechy*, znaczy: *Bóg wié*, *niewiadomo gdzie*.“ Chociaż słowa Nestora nie każą powątpiewać, że *między Czechy i Lechy* ma u niego znaczenie miejscowe, jednakowoż życzylibyśmy wiedzieć, czy istnieje podobne przysłowie w języku polskim? Jeżeli istnieje, może przydać się do innych wnioskowań.

II. W języku słowiańskim są spółgłoski syczące i szepluniejące: c, s, z, zam. cz, sz, ż. Szepluniejąco mówi gmin polski (uważając polski dyalekt w całéj swojéj rozciągłości, nawet licząc do tego Łużyczanów, dawnych Połabów i t. d., (tudzież ruski, a mianowicie nowogrodzki, pskowski, białoruski, małoruski. Pytanie jest, czy podobnież szepluni gmin i gdzie-indziéj (pomiędzy Słowianami? tudzież skąd poszło, że oświeceńsza klasa narodu polskiego nie szepluni lecz syczy? Nasze zdanie jest, że przeszło to z książkowego dyalektu w dyalekt ustny, (gdyż Cyryll ułożywszy, czyli raczéj udoskonaliwszy pierwszy słowiański alfabet, będąc za Karpatami, umieścił naturalnie podług tamtejszéj wymowy syczące spółgłoski, które następnie naśladowane zostały przez wszystkie dyalekta słowiańskie piszące, a więc i przez te dyalekta, które szepluniły czyli nie syczały.

III. W powszechności mają giermańskie ludy spółgłoski szepluniejące i w jednem tylko narzeczu górno-niemieckiém (hoch-deutsch) są syczące spółgłoski, i takowe przez język książkowy zostały upowszechnione między wszystkiemi dzisiejszemi Niemcami. Skąd tu wzięły się syszące głoski, czy one wypłynęły z ducha narodowości giermańskiéj, czy zostały przyjęte od obcych?

VI. Z jakich pomników ruskich można dowieść bliskie stykanie się północnych Słowian z Warago-Russami w czasach, o których powiedzieć przepomniał Nestor w swojéj kronice?

V. Dla czego boginie niższego rzędu nazywają się u jednych Słowian *Wilami* czyli *białemi dziewicami*, a u drugich, a mianowicie u Rusinów, *Rusałkami* czyli nie-białemi dziewicami?